

1774
ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΟΛΕΜΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

*Μετὰ προσωπογραφιῶν τῶν συγγραφέων καὶ εἰκόνων
σχετικῶν πρὸς τὰ κείμενα.*

ΤΗΣ Α΄

**ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
Α΄ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ**

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
46 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ
1919

1774

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΟΛΕΜΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

*Μετὰ προσωπογραφιῶν τῶν συγγραφέων καὶ εἰκόνων
σχετικῶν πρὸς τὰ κείμενα.*

**ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ Α΄ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ**

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

1919

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς

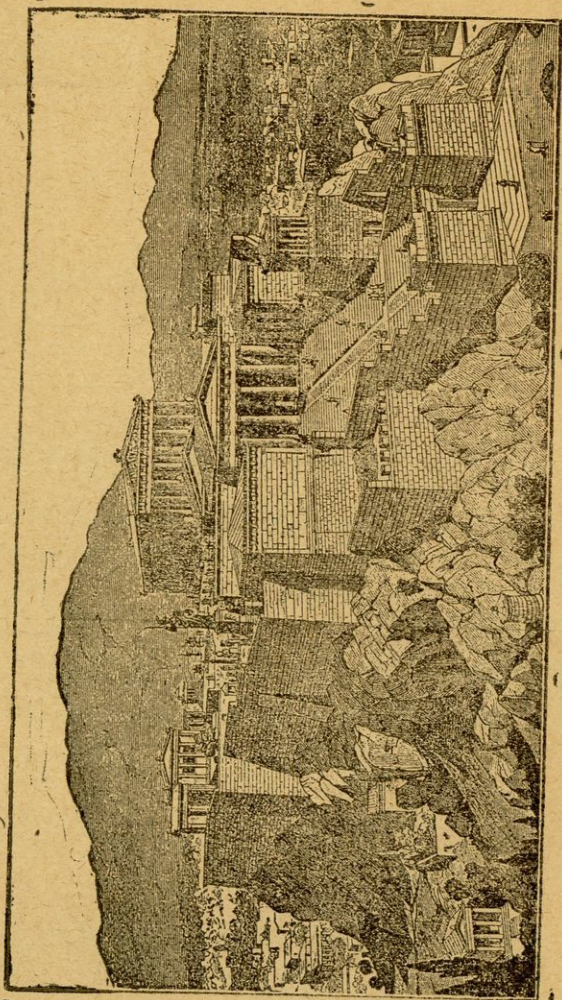
τὸν κ. **Ἰωάννην Πολέμη**ν, συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι δι' ὑμετέρας ἀποφάσεως τῇ 20ῃ τοῦ
λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 19ῃ τοῦ αὐτοῦ δημοσιευθείσης
ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 26 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως
ἐνεκρίθη ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς σχολικοῦ ἔτους 1919—1920 καὶ
ἐφεξῆς τὸ πρὸς κρίσιν ὑποβληθὲν ἐν χειρογράφῳ ὑμέτερον βιβλίον
«Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα» **τόμος Α'**, **διὰ τὴν Α' τάξιν τῶν ἐλ-
ληνικῶν σχολείων**, μετὰ τῆς ὑποχρεώσεως ὅπως πρὸ τῆς ἐκτυπώ-
σεως τοῦ βιβλίου ὑμῶν τούτου συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ἐν ταῖς
οἰκείαις ἐκθέσεσι τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου περιλαμβανομένας
ὑποδείξεις.

Ὁ ὑπουργός
ΔΗΜ. ΔΙΓΚΑΣ

Π. Ζαγανιάρης

Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Περικλέους.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Δια' Ἰωάννου Β. Σιδερέ

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ Β. ΣΙΔΕΡΕ
* ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ *

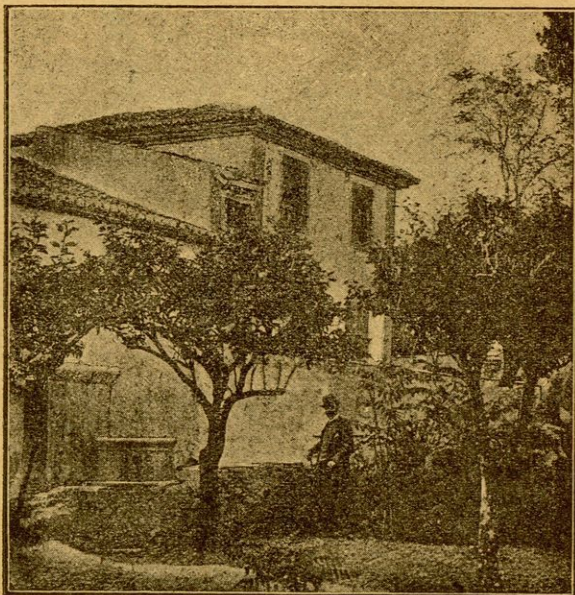
Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
ποὺ μὲ βία μετροῦει τὴ γῆ.

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερὰ
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
 πικραμμένη, ἐντροπαλή,
 κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
 Ἔλα πάλι, νὰ σοῦ πῆ.

Ἄργειε νάλθη ἐκείνη ἡ μέρα
 καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
 γιὰ τὰ σκιαζε ἢ φοβέρα
 καὶ τὰ πλάκωνε ἢ σκλαβιά.

Διονύσιος Σολωμός.

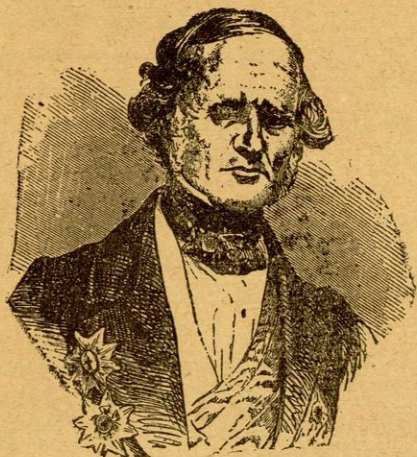

Ἡ ἐν Ζακύνθῳ ἐξοχικὴ οἰκία ὅπου ἐγράφη ὁ Ὕμνος
 εἰς τὴν Ἐλευθερίαν.

ΠΑΙΔΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

(Ἐκ τῶν «Ἀπομνημονευμάτων»)

Ἐγεννήθην τῇ 27 Δεκεμβρίου 1809 ἐν τῇ μητρικῇ μου οἰκίᾳ¹ τῇ κατὰ τὸ Μέγα Ρεῦμα (Ἄρναούτσιοι), ἦν μετὰ πλείεστα ἔτη εἰδον ἀμετάβλητον σφζομένην ἀπέναντι τῆς ἀποδόθρας τῶν ἀτμοπλοίων· ἐβαπτίσθην δ' ὑπὸ τῆς πρὸς πατρὸς μάμης μου, ἣτις μοι ἔδωκεν, ὡς εἶχε δοθῆ καὶ εἰς τὸν προαποθανόντα ἀδελφόν μου, τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ἀλεξάνδρου Σούτσου, τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας.

Ἐκ τῶν ἀπωτάτων χρόνων, καθ' οὓς ἐζῶμεν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκεῖνῃ, ἔχω ἔτι διὰ μνήμης τινὰ ἐλάχιστα, ἐν οἷς τὴν χαρὰν μεθ' ἧς ἀπελάμβανον τῆς ἀπηγορευμένης μοι ἡδονῆς τοῦ νὰ ἐξέρω εἰς τὸ ἔτι ὑφιστάμενον δῶμα πρὸ τῶν παραθύρων τῶν ἀπὸ τοῦ κήπου, διότι ἐπ' αὐτοῦ ἐξέτεινεν, ὡς καὶ νῦν ἔτι, τοὺς κλάδους αὐτῆς μεγάλης ἐρυθρὰ συκαμινέα. Ὁ σκοπός μου ἦτο λαιμάργως νὰ συλλέγω αὐτῆς τοὺς καρπούς. Ἄλλ' οἱ καρποὶ ἦσαν ὑπουλοὶ· εἶχον προδότην ὀπὸν, ὅστις ἀπετύπου εἰς τοὺς δακτύλους, εἰς τὰ χεῖλη,

¹ Ἐν Κωνσταντινουπόλει.

εἰς τὰς παρειὰς καὶ εἰς τὰ ἐνδύματά μου αἵματοδαφῆ τὰ μαρτύρια τῆς παρακοῆς μου.

Ἐτέραν δ' εὐχαρίστησιν μοι παρῆχον τὰ βιβλία, οὐχὶ ὅμως ὅλα, ἀλλ' ὅσα περιεῖχον ζωγραφίας, διότι ν' ἀναγινώσκω εἰσέτι δὲν ἤξευρον. Ποῦ ὅμως τότε βιβλία παρ' ἡμῖν ἔχοντα εἰκονογραφίας, καὶ μάλιστα διὰ τὰ παιδία ; Ἄλλ' εἶχομεν ἓν ψαλτήριον, ἐπὶ κεφαλίδος ἔχον τὸν Προφητὰνακτα καὶ εἰς ἄλλα φύλλα ἀνθέμια τινὰ ὡς κοσμήματα· ἐγὼ δ' ἀπλήστως, καθήμενος εἰς τὰ γόνατα τοῦ πατρός μου, ἐφυλλολόγουν τὸ βιβλίον, ἐπρωτίμων ὅμως τὸν Προφήτην ὑπὲρ τὰνθέμια, καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ συνεχέστερον ἐπανήρχοντο ἔλεγον μετὰ τινος δυσθυμίας πρὸς τὸν πατέρα μου :

«Ὁλο λουλούδια, λουλούδια ! Ἄμῃ Δαυίδα ;». Ὅτε δ' ἐνίοτε ὁ πατὴρ μᾶς ἐδείκνυεν, εἰς ἐμέ καὶ εἰς τὴν ἀδελφὴν μου Εὐφροσύνην, οὕταν καθ' ἓν ἔτος νεωτέραν μου, εἰκόνας τινὰς ἱκανῶς ἀδεξίας ἐκ τινος μεγάλου βιβλίου βοτανικῆς ἢ φυσικῆς ἱστορίας, ἀγνοῶν εἰς τίνα γλῶσσαν γεγραμμένου, τοῦτο ἀπετέλει τὴν μεγίστην ἡμῶν εὐτυχίαν· καὶ ἀναλογίζομαι ἤδη πόσον σπουδαία εἶναι διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας τῶν παιδίων τὰ εἰκονογραφικὰ παιδικὰ βιβλία, ἂν εἶναι σκοπίμως συντεταγμένα, διότι εἰς τὸν νοῦν μου μένουσιν ἔτι φυτῶν τινὰ σχήματα ἐξ ἐκείνης ἔτι τῆς ἐποχῆς ἐντετυπωμένα.

Μετὰ ταῦτα, ἀγνοῶ πότε καὶ διατί μετῴκησαμεν εἰς Θεραπεία, παρὰ τῆς θεῆς μου. Ἐνταῦθα ἐτυράννει τῆς οἰκίας, ὡς μοι ἐφαίνετο, ὁ ἐξάδελφός μου Κωνσταντῖνος (ὁ νεώτερος υἱὸς τῆς θεῆς μου, ἐμοῦ δὲ πρεσβύτερος κατὰ τίνα ἔτη). Μοι ἐνέπνεε δ' οὗτος σέβας μὲν, διότι οὐ μόνον ἤξευρε νὰ ἀναγινώσκῃ, ἀλλ' ἀνεγίνωσκεν ἡδὴ καὶ Γαλλικά, εὐλάβειαν δέ, δηλαδή, ὀρθολεκτικώτερον, φόβον, διότι ὢν πολὺ ἰσχυρότερός μου καὶ ἀδαμάστου ζωηρότητος πνευματικῆς τε καὶ σωματικῆς ἤθελε πάντοτε νὰ ἔχῃ τινὰ ἵνα βασανίζῃ, καὶ τοιοῦτον εὕρισκεν ἐμέ προχειρότερον. Εἰσέτι μοι παριστᾶ ἡ φαντασία μου ἑμαυτὸν μὲν ὡς πειθῆγιον ἵππον, ἐκόντα ἄκοντα καλπάζοντα διὰ τῶν μακρῶν αἰθουσῶν τῆς οἰκίας, ὡς ἀλγεινὰς δ' ἠνίας τὰς μακράς μου πλεξίδας, ὡς ἠνίοχον δέ, καὶ μαστιγοφόρον μάλιστα, τὸν ἀπηνῆ μου ἐξάδελφον.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης καί, ὡς νομίζω, ὅτε κατ' ἀρχὰς μετέ-

θημεν εἰς Θεραπεῖα, ἐγὼ ἐδόθην εἰς τὴν ἑτέραν μου θεῖαν ἔχουσαν ἰδίαν οἰκίαν ἀλλαχοῦ τῶν Θεραπειῶν, ἐντὸς τοῦ κόλπου. Καὶ οὔτε μὲν πότε οὔτε ἐπὶ πόσον διέτριψα παρ' αὐτῇ ἡξεύρω. Ἐνθυμοῦμαι δὲ τὴν ἐνδυμασίαν μου, τὴν τῶν ἑορτῶν, ἐφ' ἣ ἦ πως καὶ ἐκόμπαζον, πλατείας περισκελίδας μετὰ στενῶν περικνημίδων καὶ βραχείος ἐνδύματος ἐκ μέλανος ὀλοσηρικοῦ χρυσοστίκτου καὶ μικρὸν φέσιον ἐπὶ τῆς λιτῆς κόμης μου. Ἦν δ' ἔτι ἡ ἡλικία μου ὄλως βρεφικῆ, καθ' ἣν περὶ σπουδῆς γραμμάτων εἰσέτι οὐδόλως ἐπρόκειτο, ὁ δὲ χρόνος μέρους καὶ τῆς ἐκεῖ διαμονῆς μου ἦν χειμῶν, διότι εἰσέτι συναισθάνομαι ἣν ἐντύπωσιν φόβου μὴ ἀπηλλαγμένου θλίψεως μοι ἐνεποίει ἡ ἐκ τῶν παραθύρων τῆς θείας μου οἴκου τῆς ὑπὸ πυκνὴν ὀμίχλην ἐσκοτισμένης ἀνατολικῆς τοῦ Βοσπόρου παραλίας, ἀφ' ἧς ἠκούετο ὑλακτοῦσα ἡ θύελλα. Παρὰ τῇ θεῖα μου δὲ κατόκει καὶ τὴν γράϊα «θεῖσα Κατερνίτσα», ἣν ὅμως οὐχὶ πολλὴν εὐχαρίστησιν εἶχον νὰ ἐπισκέπτωμαι, διότι τὴν εὕρισκον πάντοτε σταυροποδητὴ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ σοφᾶ αὐτῆς καθημένην καὶ μακροτάτην καπνίζουσαν καπνοσύριγγα, χωρὶς ποτε οὐδὲ λέξιν νὰ μοι ἀποτείνῃ. Τοῦτο δὲ δὲν προσέβαλλε μὲν τὴν φιλοτιμίαν μου, ἀλλ' οὔτε μὲ δισκέδαζεν. Ἐπροτίμων δὲ πολὺ νὰ μεταβαίνω εἰς τὴν κεχωρισμένον μέρος τῆς οἰκίας, ἔνθα κατόκει τῆς θείας μου ὁ ἀνδράδελφος, ἀνὴρ βαθυπώγων καὶ σοδαρός, συγκαταβαίνων ὅμως οὐ μόνον εἰς τὸ νὰ μὲ λαμβάνῃ εἰς τὰ γόνατά του καὶ νὰ φλυαρῇ μετ' ἐμοῦ, ἀλλὰ, τὸ σπουδαιότερον, καὶ εἰς τὸ νὰ μοι δίδῃ καὶ ζαχαρωτά. Μ' ἐδασάνιζεν ὅμως καὶ εἰς δοκιμασίαν ὑπέβαλλε τὴν ὑπομονὴν μου, ὅτε σύρων αὐτὸν ἐκ τῆς ποδιᾶς καὶ θέλων νὰ τὸν ἐγείρω καὶ νὰ τὸν φέρω εἰς τὸ συρτάριον ὅπου ἡξεύρων ὅτι ἦσαν κεκρυμμένοι οἱ γλυκεῖς θησαυροὶ τῷ ἔλεγον «σῆκω, σῆκω» καὶ ἐκεῖνος ὡς μὴ ἐννοῶν ἔκραζε· «φέρετε ἕνα οὔκο τὸν Ἄλέχο».

Ἦμην δὲ ἀσθενικὸς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ ὑπὸ δίαίταν αὐστηράν, ἧς ἐνίστε δὲν πρέπει νὰ παρασιωπήσω ὅτι κλοπιμαίως ἠθέτουσαν τὰς διατάξεις. Οὕτω ποτὲ ἐξελοῦσα εἰς ἐπισκέψεις ἡ θεῖα μου εἶχεν ἀφήσει εἰς τὴν θυρίδα (εἶδος κόγχης ἐν τῷ τοίχῳ συνήθους τότε εἰς πάσας τὰς οἰκίας καὶ νῦν ἔτι ἀπαντωμένης εἰς

τὰς ἀρχαιοτέρας ἐν Κωνσταντινουπόλει) κολλύριον, κατ' ἐμὲ τοῦ-
λάχιστον λίαν ὀρεκτικόν, ἀληθῆ σησαμίτην, ζαχαρόπηκτον μετ'
ἐλαίου σησάμης ἐξυμωμένον. Εἶχεν ὅμως τὴν πρόνοιαν ἀπερχομένην
νὰ μοι τὸ δείξῃ καὶ νὰ μοι παραγγείλῃ νὰ μὴ τὸ ἐγγίσω. Ἐννοεῖ-
ται ὅτι ἔδωκα πᾶσαν διαβεβίωσιν καὶ μετὰ τῶν εἰλικρινεστάτων
προθέσεων. Ἄλλ' ἡ καρδία καὶ τὸ βλέμμα μου ἔμενον προσηλωμέ-
να εἰς τὸ κολλύριον· καὶ ἐνῶ ἔπαιζον ἐν τῷ δωματίῳ τὰ βήματά
μου ἐχάραττον στενόν, πάντοτε καὶ στενώτερον, κύκλον περὶ τὸ
κέντρον ἐκεῖνο τῶν πόθων μου. Τέλος τὸ ἔλαβον εἰς τὴν χεῖρά μου
καὶ μετὰ βραχείαν πάλην μεταξὺ συνειδήσεως καὶ λαιμαργίας τὸ
ἐδάγκασα· ἀλλ' εὐθὺς ἐξεκίνησεν ἡ συνειδήσις, ἡ μᾶλλον ὁ φόβος,
καὶ τὸ ἐναπέθεσα πάλιν εἰς τὴν θυρίδα του, φροντίσας ὅμως τὸ
ὕγιές μέρος νὰ στρέφεται πρὸς τὰ ἔξω. Μετὰ τινὰς δὲ νέους δι-
σταγμούς, ἐπειδὴ ἡ θεία μου δὲν ἐπέστρεψε, σκεφθεὶς ὅτι, ἀφοῦ
τὸ κακὸν ἐγένεν, ἐν δῆγμα περισσότερον κατ' οὐδὲν θὰ ἡλλοίω-
τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων, ἀπέκοψα διὰ τῶν ὀδόντων καὶ δεύτερον
τεμάχιον, σοφιζόμενος πάντοτε νὰ κρύπτω τὸ τετραυματισμένον μέ-
ρος ὀπίσω τοῦ ἀκεραίου· παρατεινομένης δὲ τῆς ἀπουσίας τῆς θείας
μου ἐξηκολούθησα, κατὰ τὴν αὐτὴν λογικὴν πάντοτε, ἐνδίδων εἰς
τὸν πειρασμόν, μέχρις οὗ ἐλάχιστον ἐναπέμεινε τεμάχιον· ἀλλὰ
καὶ τοῦτο ἐπεμελήθη νὰ ἐναποθέσω ἐστραμμένον πρὸς τὰ ἔξω
εἰς τῆς θυρίδος τὸ χεῖλος, ἐπὶ τῇ πεποιθήσει ὅτι τῆς θείας μου ἡ
ὀπτικὴ ἀκτίς ἐνὸς μόνον σημείου τῆς περιφερείας ἠδύνατο μαθημα-
τικῶς νὰ ἐφάπτεται, καὶ ὅτι τοῦτο ἐπομένως θ' ἀποκρύπτῃ τῶν
λοιπῶν τὴν ὑφαίρεσιν. Ἄλλ' ὅτε ἡ θεία μου ἦλθεν, αἱ γεωμετρι-
καὶ θεωρίαι μου ἠλέγχθησαν ἐσφαλμένα καὶ μοι τὸ ἀπέδειξε διὰ
δικαίας αὐστηρότητος.

Ἐν τούτοις δ' εἶχεν οἰκοδομηθῆ ἡ ἡμετέρα οἰκία, καὶ μετέβη-
μεν εἰς αὐτήν. Ἦτον δὲ ξυλίνη ἡ οἰκία, ὡς πᾶσαι τότε ἐν Κων-
σταντινουπόλει, εἴτε διὰ σπάνιν στερεωτέρας οἰκοδομικῆς ὕλης
εἴτε, ὡς πολλάκις ἤκουσα, διότι οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπέτρεπον τοῖς
χριστιανοῖς νὰ οἰκοδομῶσι λιθόκτιστα, φοβούμενοι μὴ μεταχειρι-
σθωσί ποτε τὰς οἰκίας ὡς φρούρια.

Ἦν δὲ τὸ χρῶμα αὐτῆς φαιὸν ὑπομέλαν, διότι τὰ λαμπρὰ

χρώματα ἐπεφυλάττοντο τοῖς κυρίοις, τοῖς δὲ δούλοις ἐπετρέποντο πρὸς ταπεινώσιν τὰ μαυρὰ χρώματα· προσέτι δὲ καὶ διότι αὐτοὶ οἱ χριστιανοὶ ἀπέφευγον πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν καὶ ἐπομένως νὰ κινήσῃ τὸν φθόνον καὶ τὴν πλεονεξίαν τῶν δυναστών των ἢ καὶ ὅπωςδήποτε νὰ χορηγήσῃ αὐτοῖς προφάσεις εἰς καταδρομὰς καὶ καταπιέσεις, ἵνα ἀδιάκοποι ἦσαν οἱ ἐξευτελισμοὶ εἰς οὓς οἱ Τοῦρκοι ὑπέβαλλον τότε τοὺς Ραγιαδες, ἐπεμβαίνοντες καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα, ὡς καὶ τῆς διαίτης καὶ τῆς ἐνδυμασίας των, καὶ νῦν μὲν ἄλλα, ἄλλοτε δ' ἄλλα ἀπηγορεύοντο ἵνα εἰσπράττωσι πρόστιμα καὶ πολλάκις καὶ νὰ τιμωρῶσιν ἀγρίως.

Οὕτω ποτὲ εἶχε κηρυχθῆ ἀπαγόρευσις (γιασάκι) τῶν μεγάλων καλπακίων, τῶν καλυμμάτων τῆς κεφαλῆς, ὧν χρῆσιν ἐποιούντο οἱ πρῶχοντες τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὠρίσθησαν αὐτοῖς διαστάσεις μικρότεραι. Ὁ πατὴρ μου ὅμως, ἢ μὴ προφθᾶς νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διάταξιν ἢ ἐν' ἀποφύγῃ τὴν δαπάνην, εἶχεν ἔτι τὸ ἀρχαῖον κάλυμμα, ὅτε ἡμέραν τινα διέπλεε τὸν Βόσπορον ἐν ἀκατίῳ, ἐν ᾧ καὶ ἐμὲ εἶχε συμπαραλάβει, αἰφνης... ὦ ἀπαισίῳ συναντήσεως! ἐπιφαίνεται ἐν τριζύγῳ πλοίῳ ὁ Βουσταντζιβασῆς, ὁ πᾶσιν ἐπίφοβος ἀρχιστυνόμος, καὶ προσπλεύσας εἰς τὸ ἀκάτιον ἡμῶν ἐρωτᾷ ἀποτόμως τὸν πατέρα μου πῶς τολμᾷ παρὰ τὴν διάταξιν νὰ φορῇ μέγα καλπάκιον. Ἡ στιγμή ἦν ἐπίσημος καὶ κίνδυνος φυλακίσεως ἢ καὶ τινος χείρονος ἐπεκρέματο. Ἄλλ' ὁ πατὴρ μου μὴ θορυδηθεῖς, «αὐθέντα μου», τῷ ἀπήντησεν εὐτραπέλως, «ἦτον μικρὸν τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς μου, ἀλλ' ὅτε σὰς εἶδεν ἐκ τῆς χαρᾶς τοῦ ἐφρούσκωσεν». Ὁ Τοῦρκος ἐγέλασεν ἐπὶ τῇ ἐτοίμῳ ταύτῃ ἀποκρίσει καὶ ἐμακρύνθη, συνιστῶν νὰ μὴ συμβῇ τοῦτο καὶ ἐκ δευτέρου.

Εἶχε δ' ἡ οἰκία ἡμῶν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ παραθαλάσσιον, ἀφ' ἐτέρου δὲ κήπον εἰς σέτια, ἧτοι ἀνδρᾶ ἀλλεπαλλήλως ὑψούμενα καὶ ὧν τὸ ὑψηλότερον ἔφερε διὰ πυλίδος εἰς τὸ ὀροπέδιον.

Εἰς αὐτὴν τὴν οἰκίαν κατὰ πρῶτον προέβημεν ἐγὼ καὶ ἡ ἀδελφή μου Εὐφροσύνη εἰς τὸ πρῶτον βῆμα τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὴν ἐκμάθησιν τοῦ ἀλφαβήτου, ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ «Σταυρέ, βοήθει με», ὑπὸ οἰχοδιδάσκαλον τὸν νέον Ἀθηναῖον Κωνσταντῖνον Πιττάρην, ὅστις μετὰ πολλὰ ἔτη ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ὡς συμβολαιογράφος.

Φαίνεται δ' ὅτι κατωκλήσαμεν ἱκανὸν χρόνον ἐκεῖ, διότι ἤλθε καιρὸς ὅτε ἐν αὐτῇ ἔτι ὁ πατήρ μου ἐνόμισεν ἡμᾶς ἱκανοὺς ἤδη ἵνα ἀρχίσωμεν τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς καὶ ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος νὰ μᾶς διδάξῃ αὐτήν. Προηγήθη δὲ τῆς ἐνάρξεως τῆς διδασκαλίας ἐπίσημος οἰκογενειακὴ τελετὴ, εἰς ἣν πάντες οἱ συγγενεῖς προσκληθέντες συνήλθον εἰς τὴν αἴθουσαν, καὶ τότε προσελθόντες ἡμεῖς ἀπηγγείλαμεν ποιημάτιον ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου συντεθέν, ἦν δ' αὐτὸ ἐπίκλησις πρὸς τοὺς προπάτορας καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς. Εὐθύς δὲ μετὰ τὴν τελετὴν, ἀπελθόντων τῶν προσκεκλημένων, μᾶς ἐδόθη τὸ πρῶτον μάθημα.

Ἐν γένει δ' ὁ πατήρ μου, ὅστις ἔκτοτε ἦν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ὁ μόνος παιδαγωγὸς ἡμῶν, ὀρθῶς δοξάζων ὅτι παρὰ τοῖς παιδίοις ἡ φαντασία ἐστὶ μία τῶν πρώτων καὶ τῶν ἰσχυρότατα ἀνεπτυγμένων δυνάμεων, ἐζήτηε δι' αὐτῆς κατὰ μέγα μέρος νὰ ἐπενεργῇ ἐπὶ τῆς ἀναπτουμένης ἡμῶν διανοίας καὶ νὰ καθοδηγῇ τὴν κρίσιν ἡμῶν. Περὶ τῆς Παιδείας, μᾶς ἔλεγεν, ὅτι εἶναι κῆπος εὐθαλῆς, εἰς οὗ τὴν θύραν ἤδη προσερχόμεθα καὶ οὗ θὰ γνωρίσωμεν πάσας τὰς καλλονάς, ὅταν δι' ἐπιμελείας τὴν διανοίξωμεν· ἡμεῖς δέ, πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ, ἐσυζητοῦμεν μεταξὺ ἡμῶν τὰ ἐν τῷ κήπῳ ὡς τὰ ἐφανταζόμεθα, ἦμεθα ἀνυπόμονοι νὰ εἰσέλθωμεν εἰς αὐτὸν καὶ περιεκοσμοῦμεν δι' ἀνορθόρων γαστρῶν τὴν εἴσοδον τοῦ σπουδαστηρίου, θέλοντες οὕτω νὰ παραστήσωμεν τὸν ἐπηγγελημένον ἡμῖν παράδεισον.

Ἦν δὲ τοῦ πατρὸς μου ἡ διδασκαλία ἀδιάκοπος καὶ προφορικὴ μᾶλλον ἢ διὰ βιβλίων, καὶ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἡ ἀδελφὴ μου καὶ ἐγὼ προσεφεύγομεν εἰς αὐτὸν μετὰ τῶν ἐρωτήσεων· « Πῶς γίνεται τοῦτο ; διατί γίνεται τὸ ἄλλο ; » καὶ πάντοτε ἐλαμβάνομεν ἀποκρίσεις, αἵτινες ἠῤῥξανον τὰς γνώσεις καὶ ἐρρῦθμιζον τὴν κρίσιν ἡμῶν. Εἶχε δ' ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ κρεμάμενον τὸν χάρτην τοῦ Ρήγγα καὶ ἐπ' αὐτοῦ μᾶς ἐδείκνυε τὰ θέατρα τῶν μεγάλων συμβάντων τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας, ἦν μᾶς διηγείτο, ὡς καὶ τὴν μυθολογίαν, προσπαθῶν νὰ ἐξάψῃ εἰς τὰς παιδικὰς ἡμῶν ψυχὰς ἤδη τὸν θαυμασμόν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπιμένων εἰς τὰ ἠθικὰ παραδείγματα, εἰς ἃ πολλάκις προσέθετε καὶ τὸ ἴδι-

κόν του. Οὕτως, ὅτε ποτὲ μᾶς διηγείτο καὶ μᾶς ἐπήνει τὴν αὐτάρ-
 κειαν τοῦ Διογέου, ῥίψαντος καὶ αὐτὸ τὸ ποτήριον ὅτε εἶδε παι-
 δίον πίνον ἐκ τῆς κοίτης χειρός, ἐγὼ δ' ἐξέφρασα τὴν ἀμφιβολίαν
 μου ἂν τὸ παράδειγμα τοῦτο δύναται νὰ ἔχη πολλοὺς μιμητάς, ἂν
 φέρ' εἰπεῖν ὁ ἴδιος θ' ἀπεφάσιζέ ποτε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν καπνο-
 σύριγγα, ἧς πολλὴν ἐποιεῖτο χρῆσιν, ἐκτύπησε τὰς παλάμας, ὡς
 τότε εἴθιστο, καὶ ἐλθόντος τοῦ ὑπηρέτου διέταξεν αὐτὸν ν' ἀποχο-
 μίσῃ ὄλας τὰς καπνοσύριγγας, διότι, τῷ εἶπε, δὲν καπνίζει πλέον·
 καὶ τῷ ὄντι ἐπὶ τέσσαρα ὄλα ἔτη δὲν ἐκάπνισεν ἔκτοτε, μέχρις οὗ
 μεταβολὴ τῆς πολιτικῆς θέσεώς του τὸν ἠνάγκασε νὰ προσφέρῃ
 τοῖς ἐπισκέπταις του καπνοσύριγγας καὶ ἐπομένως νὰ ποιῆται καὶ
 ὁ ἴδιος πάλιν χρῆσιν αὐτῶν. Τοιοῦτο μάθημα, οὕτω διδόμενον, δὲν
 ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἄκαρπον δι' ἐμέ, καὶ ἐν γένει μὲν ἐδιδασκόμεν
 ἐξ αὐτοῦ τὴν ἐγκράτειαν, ἰδίως δ' ἐπέμενα νὰ μὴ καπνίσω οὐδ' ἐγὼ
 ποτὲ δι' ὄλου τοῦ βίου μου, ὅπερ οὐδέποτε μοι ἐγένετο στέρησις
 εὐχαριστήσεως, ἀλλ' ἀνάγκης ἔλλειψις.

Ἀλέξανδρος Ρ. Ραγκαβῆς

ΟΙ ΛΑΓΟΙ

(Μῦθος)

Σ' ἐποχὴ καιρῶν καὶ χρόνων
 τῶν παμπάλαιων αἰώνων,
 οἱ λαγοὶ ἀποσταμένοι
 μιὰ ζωὴ βασανισμένη
 νὰ διαβαίνουν ἐξ αἰτίας
 τῆς μεγάλης τους δειλίας,
 στὴν ἀπελπισία φθάνουν
 νὰ προκρίνουν νὰ πεθάνουν
 κι ἓνα τέλος πλιὸ νὰ φέρουν
 στὰ δεινὰ ποῦ ὑποφέρουν.

Λέν: Στῆς γῆς αὐτῆ τῆ σφαῖρα
τὰ κακὰ πού πᾶσα ἡμέρα
κακορίζικοι τραβοῦμε
σ' ἄλλα ζῶα δὲ θωροῦμε.

Μ' ἀκατάπαντες τρομάρες,
συγκρατούμενες λαχτάρες,
μοναχοὶ εἶμαστ' ἀπ' ὅλα,
δυστυχώτεροι καθ' ὅλα!

Οἱ αἰτοὶ θροφή μᾶς ἔχουν,
τὰ θεριὰ μᾶς κατατρέχουν·
καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ κακία
ύστερνὴ μας δυστυχία.

Μὲ φωτιᾶς ἀρματωμένος,
μὲ σκυλιὰ συνωδεμένος,
ἀφορμῆς νὰ ξεφαντώση
ἔρχεται νὰ μᾶς σκοτώση.
κι εἶναι δίχως καταφύγι
τῆς φυλῆς μας τὸ κυνήγι,
τόσο πού παντοῦ διωγμένοι,
λογιαστὰ πολεμημένοι,
ἡ καρδιά μας πάντα δέρει
καὶ κρυμμένοι μὲς στὴ φτέρη
δυὸ ἀντάμα δὲν κοιτοῦμε
πουθενὰ νὰ εὐρεθοῦμε.

Κάθε χτύπος μᾶς τρομάζει·
ὡς κι ὁ ἴσκιος μᾶς πειράζει·
καὶ τὰ μάτια, ἂν κοιμηθῶμε,
ὄχ¹ τὸ φόβο δὲ σφαλνοῦμε.
Ἐνα θάνατο χρωστοῦμε·
μιὰ φορὰ κὰν ἄς χαθοῦμε.—

¹ Ὁχ τὸ φόβο = Ἀπ' τὸ φόβο.

Καὶ μὲ τὰ παρόπονά τους
 σὲ μιὰ λίμνη ἐκεῖ κοντά τους
 πᾶν μὲ τέλεια ἀπόφασή τους
 νὰ σκολάσουν τὴ ζωὴ τους.

Πρὸς τὶς ἄκρες ὅ τι σώνουν,
 κοντοστέκοντας ζυγώνουν·

κι ἓνα πλῆθος μπακακάδες¹,
 πὸν ἐμούλωναν σ' ἀράδες,
 τὴν ποδοβολὴ ἀγρικώντας
 στὰ νερὰ βουτᾶν πηδώντας.

Κι οἱ λαγοί, νὰ ἰδοῦν πὼς κι ἄλλοι
 ζοῦσαν σ' ὅμοια φόβου ζάλη,
 τὸ σκοπὸ ξαποφασίζουν
 καὶ στὰ πλάγια τους γυρίζουν.

Ὅσο καὶ νὰ δυστυχίῃ
 ὅποτε ἄνθρωπος μετράει
 μ' ἄλλουνοῦ ὁμοιοπαθῆ του
 τὴν πικρὴ κατάστασή του,
 καὶ παρατηράει τὴν ξένη
 πὸ πολὺ βασανισμένη,
 βρίσκει τότες κάποια αἰτία,
 τὴν πολλὴ φιλοτιμία
 τῆς καρδιάς του νὰ ἡσυχάσῃ,
 τὰ δεινά του νὰ ξεχάσῃ.

Τοῦ δειλοῦ καὶ φοβιτσιάρῃ
 λείπει ἐλευθεριᾶς ἢ χάρη,

¹ Μπακακάδες=βάτραχοι.

καὶ στὸν κόσμον ὅσο ζῆ
ὄχ τὸ δυνατώτερό του
σκλάβος σέρει τὸ ζυγὸ του
μὲ τοὺς φόβους του μαζί.

I. Βηλαράς

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ἐλαμπαν τὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ, μὰ ἔλαμπαν καὶ τοῦ γέρου.

— Παπποῦ, τὴ φώκια πάλι νὰ μοῦ πῆς, τὴ φώκια. Γιατί τώρα ἔπαυσε νὰ ρωτᾷ τοὺς θαλασσινοὺς; Σὲ ρώτησε ἐσένα, παπποῦ, καμιὰ φορά;

— Ἐμένα δὲν μὲ ρώτησε.

— Ἄγρια ρωτοῦσε;

— Λένε πὼς ἄκουαν αἱ θαλασσινοὶ ἓνα κλάψιμο πικρὸ καὶ ἀναφιλητό. Πονόψυχοι σὰν θαλασσινοὶ ἔσχυβαν νὰ ἰδοῦν μὴν κινδυνεῦει ψυχὴ νὰ τὴ σώσουν. Τότε ἄκουαν φωνὴ παραπονεμένη ποὺ ἔλεγε: «Ζῆ ὁ βασιλέας Ἀλέξανδρος;». Καὶ ἅμα ὁ θαλασσινὸς δὲν ἤξευρε νὰ

δώσῃ τὴν ἀπάντησιν «ζῆ καὶ βασιλεύει», ἐβούλιαζε ἡ φώκια τὸ κάρδι.

— Σὲ σένα δὲ φάνηκε καμιὰ φορά ἡ φώκια;

— Ἄς φαίνονταν. Εἶχα ἐγὼ ἀπάντησιν νὰ τῆς δώσω.

— Τί θὰ τῆς ἔλεγες;

— Εἴρω ἐγὼ γιατί ρωτοῦσε ἡ φώκια ἡ ἀδελφή του. Ναί, τὸ ξέρω. Ρωτοῦσε ἂν ζῆ τὸ ἀστέρι τῆς Μακεδονίας ποὺ φώτισε Ἀνατολὴ καὶ Δύση, γιὰ νὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα του πιά. Ν' ἀφήσῃ τὰ περσικὰ βασίλεια καὶ νὰ γυρίσῃ στὰ χῶματ' τῆς πατρίδος του.

— Γιατί, παπποῦ, τὸ λὲς μὲ τόσο πόνον καὶ ποῦ τὸ ξεύρεις; Μὴ σοῦ τὸ εἶπε ἡ φώκια;

— Δὲν μοῦ τὸ εἶπε ἡ φώκια. Μὰ ξεύρω πὼς τὰ χῶματα τῆς πατρίδος του κινδυνεύουνε τώρα νὰ πατηθοῦνε. Θέλουν νὰ τὴν κα-

ταπνίζου, θέλουν νὰ τῆς βουδάνουν τὴ γλῶσσα ποὺ τόσα χρόνια τὴ γλυκονανουρίζουε μὲ τὴ γλυκιὰ μουσική τῆς, μὲ τραγούδια ποὺ φτέρωναν τὰ ὄνειρά τῆς καὶ ζωντάνευαν τὴν ἐλπίδα τῆς. Θέλουν νὰ ξεθάψουε τὰ χώματά τῆς, γιατί μιλοῦν καὶ κείνα σὰν βγάζου ἀπ' τὰ σπλάχνα τῆς πέτρες παλιές, νὰ τῆς ἀλλάξουε τ' ὄνομα. Ἄκοῦς; τ' ὄνομα τὸ μεγάλο, ποὺ ἔπεσε καὶ τὸ προσκύνησε ὁ κόσμος ἅλος· θέλουν νὰ τὴν κάμουν Βουλγαρία, παιδάκι μου. Μαύρη ἢ ὦρα ποὺ τοὺς ἐθαφτίζαμε καὶ ποὺ τοὺς δίναμε τόπο νὰ φωλιάσουν.

— Καὶ ἡ φώκια, παπποῦ;

— Ἡ φώκια, μὲ πόνο, μὲ παράπονο ρωτᾷ: «Ζῆ ὁ βασιλέας Ἀλέξανδρος;». Ἄν ζῆ τάχα, γιατί δὲν τρέχει νὰ διαφεντέψῃ τὴν πατρίδα του, νὰ μὴν τὴ βαραίνειν βουλγαρικὸ τσαρούχι, τ' ἀγεράκι τῆς νὰ μὴν τὸ μολύνῃ χνότο βουλγάρικο;

Γι' αὐτὸ ρωτᾷ, παιδάκι μου, γι' αὐτὸ ρωτᾷ.

— Μὰ γιατί τοὺς βουλιάζει σὰν ποῦνε πὼς πέθανε; Ἔτσι ἀπὸ πείσμα;

— Ὅχι ἀπὸ πείσμα. Γιατ' σοῦ εἶπα πὼς ἂν μὲ ρωτοῦσε ἐμένα θὰ ἔδινά τὴν ἀπάντησιν. Μὰ δὲ μὲ ρώτησε, καὶ τώρα ἡ ἀρρώστια μ' ἔκαμε στεριανὸ καὶ δὲν εἶναι γιὰ νὰ μὲ ρωτήσῃ πιά.

— Παπποῦ, ἐγὼ θὰ γίνω θαλασσινός. Πές μου το, νὰ τὸ πῶ ἐγὼ στὸν τόπο σου· ἴσως σταθῶ τυχερός καὶ ἴσως μὲ ρωτήσῃ.

Τοῦ παπποῦ τὰ μάτια λάμψανε ἀκόμη πιὸ πολὺ. Ἔβγαλε τὸ τίμιο ξύλο ἀπ' τὸ στήθος του καὶ εἶπε:

— Ὅρκισου πὼς θὰ τὸ πῆς.

Τὸ παιδὶ ἔκαμε τὸ σταυρό του, φίλησε τὸ τίμιο ξύλο καὶ εἶπε:

— Παπποῦ, γιὰ σένα λένε πὼς ποτὲ δὲ λὲς φέματα· κι ἐγὼ σὰν ἐγγονός σου μόνο τὸ ὄνομά σου δὲ θὰ πάρω, θὰ πάρω καὶ τίς χάρες σου. Δὲ θὰ πῶ ποτὲ φέματα καὶ τὸν ὄρκο μου θὰ τὸν φυλάξω.

Ὁ παπποῦς ἔβγαλε τὸ φέσι του καὶ εἶπε, σὰν νὰ ὄνειρεύουνταν:

— Ἐημερώνει καὶ βραδιάζει, χειμωνιάζει καὶ καλοκαιρεῖ, γεῶν ἢ ἀγριεῦει σαβλινωμένος οὐρανός, χωρὶς νὰ φέρῃ χαμόγελο στῆς πικραμμένης μάνας, τῆς Μακεδονίας, τὰ χεῖλη. Μεγάλῃ

μάνα, ἄς πέσουν νὰ σὲ προσκυνήσουν οἱ ἄλλες μάνες. Φέρε στὸ νοῦ σου τὰ παλιὰ. Θυμήσου τίς δλόφωτες τῆς ἱστορίας σου σελίδες, ζῆσε καὶ πάλι στὴν ὀλόλαμπρη ἐποχὴ, ποὺ ἔνα παιδί σου ποὺ ἐφύλαξε κληρονομιά γιὰ τὸν ἑαυτό του μ ὄ ν ο ἐ λ π ῖ δ ε ς, τίς ἔσπειρε τίς ἐλπίδες αὐτές, καὶ θέρισε νίκη, καὶ χάρισε ἐξημέρωση καὶ πολιτισμὸ. Πέθανε τὸ παιδί σου ἐκεῖνο, μὰ καὶ τὰ σπλάχνα σου στέρεψαν.

Δάκρυα πικρὰ αὐλάκωσαν τὸ πρόσωπο τοῦ γέρου θαλασσινοῦ. Πῶς ντρέπονταν σὰν ἔκλαιε ! Καὶ πῶς θυμοῦντανε τὴ θάλασσα ! Στὰ παλιὰ χρόνια, σὰν ἔκλαιε μὲ ἀγωνιστοῦ διήγηση ἢ μὲ καμιὰ θαλασσινὴ ἱστορία, ἔλεγε τάχα πῶς ἢ θάλασσα τὸν ἔρρανε μὲ τίς ἀλμυρὲς ῥανίδες τῆς.

Μὰ τώρα τὰ εἶδε τὰ δάκρυα ὁ ἐγγονος.

— Δὲ μοῦ εἶπες, παπποῦ, τί πρέπει νὰ πῶ τῆς φώκιας.

— Φώκια, ἀρκούδα, λύκος τῆς θάλασσας, ὅ τι θηρίο καὶ ἔποιος ἐχθρὸς ἢ φίλος σὲ ρωτήση : « Ζῆ ὁ βασιλέας Ἀλέξανδρος ; »· Τάχα ζῆ τὸ πνεῦμα τὸ ἐλληνικόν, ἢ δύναμη, ἢ τόλμη, ἢ σοφία, ὁ ἐνθουσιασμός, ἢ γνώση, ἢ ἀγάπη τοῦ καλοῦ ; Ἐσὺ νὰ πῆς...

Ἔτρεμε τὸ πηγούνι τοῦ γέρου τώρα.

— Τί παθαίνεις, παπποῦ ;

— Πρὶν νὰ τὸ εἶπῃς, δὲ φθάνει, παιδί μου, ὁ ὄρκος ποὺ μοῦ ἔδωκες· πρέπει νὰ ἐξετάσης ἂν εἶσαι ἄξιος νὰ πῆς ὅσα θὰ σοῦ πῶ. Τὰ χέρια σου νὰ εἶναι παστρικά καὶ στὴν καρδιά σου νὰ καίη ἀκοίμητη καντήλα, ὁ πατριωτισμὸς· τὰ πόδια σου νὰ περιπατοῦν τὸ δρόμο τοῦ Θεοῦ, τὸ πνεῦμα σου νὰ τόχης καλλιεργημένο. Ἄν αὐτὰ ἔλα δὲν τὰ ἔχης καὶ πῆς αὐτὰ ποὺ θὰ σοῦ πῶ, ἢ φώκια, ἢ ἀρκούδα ἢ τὸ θηρίο ποὺ θὰ σὲ ρωτήση καὶ ποὺ θ' ἀκούσῃ τὴν ἀπάντησιν θὰ σὲ περιπαίξῃ.

Τοῦ παιδιοῦ τὸ μέτωπο συννέφιασε.

— Παιδάκι μου, τὸ χέρι ποὺ θὰ κρατήσῃ ρομφαία τιμωρίας, σάλπιγγα ἐξεγέρσεως, τὰ χεῖλη ποὺ θὰ τραγουδήσουν τραγούδια τῆς πατρίδος ἀγνά, ἀγνά πρέπει νὰ εἶναι.

— Παπποῦ, μὴ μοῦ τὸ πῆς ἀκόμα· εἶμαι μικρός. Ἄφησε νὰ μεγαλώσω καὶ νὰ καταλάβῃς ἂν εἶμαι ἄξιος.

— Μὰ ἐγὼ θὰ πεθάνω, παιδάκι μου, ὡς τότε. Μόνο ἄκουσε, Νὰ ἐξετάσης τὸν ἑαυτό σου καὶ ὕστερα νὰ τὸ εἰπῆς.

— Καλά, παπποῦ, λέγε.

— Κι ἂν πέθανε ὁ βασιλέας Ἀλέξανδρος, ἡ Μακεδονία γεννᾷ παιδιὰ, ποὺ ξέρουں νὰ τὴν ἀγαποῦν καὶ ξέρουں νὰ τὴν διαφεντεύουν. Ἐνα ἂν μείνη ζωντανό, τὸ χῶμα της τὸ ἅγιο ληστοῦ Βουλγάρου πόδι δὲν πατεῖ. Σὰν πέθανε ὁ Ἀλέξανδρος, οἱ Μακεδόνες δὲν ξεχνοῦν πῶς εἶναι γενιὰ δική του. Ἐκεῖνος ἂν πέθανε, τὸ ὄνομα καὶ τὸ παράδειγμά του ζοῦν αἰώνια.

Αὐτὰ φυλάγ' ἢ φώκια, παιδάκι μου, αὐτά. Καὶ σὰν δὲν τῆς δώκουν τὴν ἀπάντηση, ἀπ' τὴν ἀπελπισία της βουλιάζει τὰ καρδιά τ' ἀνωφέλευτα.

Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου

Η ΕΛΛΑΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΤΕΚΝΑ ΤΗΣ

ὦ παιδιὰ μου,
ὄρφανά μου,
σκορπισμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ !
Διωγμένα,
ὑβρισμένα
ἀπ' τὰ ἔθνη πανοικί !

Ευπνήστε, τέκνα, κι ἦλθεν ἡ ὥρα,
 ξυπνήστε ὅλα, τρέξετε τώρα
 κι ἦλθεν ὁ δεῖπνος ὁ μυστικός.

Ποὺ μὲ κόπους
 κατὰ τόπους
 τρέχετε μὲ μιὰν τροφήν,
 εἰς δεσπότης
 κι ιδιώτας
 δούλου δέχεσθε μορφήν.

Ευπνήστε, τέκνα, κι ἦλθεν ἡ ὥρα,
 ξυπνήστε ὅλα, τρέξετε τώρα
 κι ἦλθεν ὁ δεῖπνος ὁ μυστικός.

Νύκτα μέρα
 ὡς ἡ σφαῖρα
 περιφέρεσθε στὴν γῆν,
 προπατεῖτε,
 προσπαθεῖτε
 δόξης νάβρετε πηγὴν.

Ευπνήστε, τέκνα, κι ἦλθεν ἡ ὥρα,
 Ευπνήστε ὅλα, τρέξετε τώρα
 κι ἦλθεν ὁ δεῖπνος ὁ μυστικός.

Καὶ ποθεῖτε
 νὰ φανῆτε
 στὴν πατρίδα εὐπειθεῖς.
 Νέος βγαίνει,
 γέρος μπαίνει
 ἀπ' τὰ ξένα ὁ καθείς.

Ξυπνήστε, τέκνα, κι ἤλθεν ἡ ὥρα,
 Ξυπνήστε ὅλα, τρέξετε τώρα
 κι ἤλθεν ὁ δεῖπνος ὁ μυστικός.

Κι ἀπομένει
 ἢ ποθαίνει
 ἐνδεὴς καὶ δυστυχής.
 Κι ἐγὼ πλέον
 τελευταῖον
 μένω μόνη δυστυχής.

Ξυπνήστε, τέκνα, κι ἤλθεν ἡ ὥρα,
 Ξυπνήστε ὅλα, τρέξετε τώρα
 κι ἤλθεν ὁ δεῖπνος ὁ μυστικός.

Συναχθῆτε
 νὰ ἰδῆτε
 τὰς πληγὰς μου ἐλεεινῶς,
 πῶς τὸ αἷμα
 τρέχει ρεῦμα
 ἀπ' τὰς φλέβας μου δεινῶς.

Ξυπνήστε, τέκνα, κι ἤλθεν ἡ ὥρα,
 Ξυπνήστε ὅλα, τρέξετε τώρα
 κι ἤλθεν ὁ δεῖπνος ὁ μυστικός.

Τὴν στολὴν μου
 τὴν καλήν μου
 ξεσχισμένην τὴν φορῶ·
 σφαλισμένην
 καὶ δεμένην
 μὲ ἀλύσους τὴν θωροῶ.

Ευπνήστε, τέκνα, κι ἤλθεν ἡ ὥρα,
 ξυπνήστε ὅλα, τρέξετε τώρα
 κι ἤλθεν ὁ δεῖπνος ὁ μυστικός.

Δὲν βαστάζω,
 ὄλο κραζῶ
 θάνατόν μου τὸν πικρόν,
 σὰν μ' ἀφήτε
 κι ἀμελεῖτε
 σωτηρίας τὸν καιρόν.

Ευπνήστε, τέκνα, κι ἤλθεν ἡ ὥρα,
 ξυπνήστε ὅλα, τρέξετε τώρα
 κι ἤλθεν ὁ δεῖπνος ὁ μυστικός.

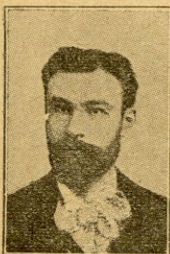
Ρήγας Φεραῖος

ΟΙ ΚΑΛΙΚΑΝΤΖΑΡΟΙ

— Ἔλα συχάστε, διαβολάκια !

— Γιαννάκη, Γιαννακάκη, κομμάτι κρεατάκι !...

Εἰς μεγάλην στενοχωρίαν εὐρίσκετο ὁ Γιαννάκης, ὁ υἱὸς τοῦ κυρ Νικόλα, τοῦ μυλωθροῦ. Ὅπου καὶ ἂν ἔστρεφε τὸ βλέμμα, ὅπου καὶ ἂν ἔτεινε τὴν χεῖρα, δὲν συνήντα παρὰ Καλικαντζάρους· μὲ τὸ βραχὺ ὡς καρῦου ἀνάστημά των, τοὺς τραγίνους πόδας, τὴν μακρὰν γενειάδα, τὸν ὀξὺν πηχυσίον σκοῦρον καὶ τοὺς μικκύλους, ὡς κόκκον καρδάμου, ὀφθαλμούς, πυρώδεις ἔνεκεν τῶν ὀρεκτικῶν διαθέσεων ὑπὸ τῶν ὁποίων εἶχον καταληφθῆ πρὸ τοῦ ψηνομένου κρέατος τοῦ Γιαννάκη. Καὶ ἔτρεχον ἐδῶ καὶ κεῖ πέριξ καὶ τὸν περιεκύκλουν ἐν θορόδῳ, ὡς τὴν χωρικὴν αἰ ὄρνιθες κατὰ τὴν ὥραν τῆς τροφῆς, καὶ ἐφώναζον ὅλοι ἕμοῦ, κινουῦντες πρὸς αὐτὸν τὰς χεῖρας.

— Γιαννάκη, Γιαννακάκη- κομμάτι κρεατάκι !...

— "Ελα συχάστε, διαβολάκια" ἔλεγεν ὁ Γιαννάκης θωπευτικῶς. Καὶ ἔρριπτε πρὸς αὐτοὺς, ἐξάγων τῆς σούβλας, τεμάχιον τοῦ φηνομένου κρέατος. Οἱ Καλικάντζαροι ἐπέπιπτον ἐπ' αὐτοῦ, ὡς πεινασμένοι σκύλοι, καὶ τὸ κρέας ἐγένετο εὐθὺς ἀνάρπαστον καὶ ἐπανελάμβανον οἱ ἀδικηθέντες τὰς φωνάς των, τὰς δυσήχους πάντοτε καὶ ἀνυποφόρους. Ὅμως τὰ τεμάχια τοῦ κρέατος ἐν πρὸς ἐν ὀλιγόστευον, ἐνῶ ὁ Γιαννάκης ἐπέινα πάρα πολὺ. Ὁ πατὴρ του, ἀρρωστήσας, εἶχε φύγει ἀπὸ πρωίας τοῦ μύλου καὶ ἔμεινεν αὐτὸς νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰ τόσα ἀλέσματα τῶν χωρικῶν. Κάθε ὄραν φόρτωμα καὶ ἐκφόρτωμα τοῦ σίτου ἀπὸ τοῦ ζώου εἰς τὴν σκάφην τοῦ μύλου καὶ ἀπ' ἐκεῖ πάλιν τὸ ἄλευρον θερμὸν θερμὸν εἰς τὸν σάκον δὲν τῷ ἔμεινε στιγμή ἀναπαύσεως. Εἶχε νυκτώσει ὅτε ἀπέπεμφε τὸν τελευταῖον πελάτην καὶ ἤδη ἦναψε πυρὰν εἰς μίαν γωνίαν καὶ ἔψηγε τὸ κρέας του ἵνα φάγῃ. "Εξαφνα ὅμως, ἐνῶ ὑπέθετεν ὅτι ἐτελείωσαν αἱ ἁμαρτίαι του, παρουσιάζοντο αὐτοῖ καὶ τὸν ἠνώχλουν καὶ ἤθελον παιγνίδια. "Ἀλήθεια, μεγάλην ὄρεξιν θὰ εἶχον !... Ἀλλὰ μήπως ἐκοπίασαν καὶ νὰ μὴν ἔχουν ;... Κάθηνται ὄλην τὴν ἡμέραν ἐξηπλωμένοι εἰς τὰ σπήλαιά των, τρώγοντες ἀμεριμνῶς τὰς σαύρας καὶ τοὺς ὄφεις, τοὺς ὁποίους συλλαμβάνουν καὶ ἐξέρχονται τὴν νύκτα νὰ πειράζουσι τοὺς ἀνθρώπους. Καλὸ κι αὐτό !.. Καὶ ὁ Γιαννάκης δὲν ἤξευρε τίνα τρόπον νὰ εὕρῃ νὰ τοὺς πείσῃ νὰ τὸν ἀφήσουσι νὰ φάγῃ.

— Νὰ σὰς πῶ, ρὲ παιδιά· εἶπεν αἰφνης πρὸς αὐτοὺς μελιχίως.

— Νὰ μᾶς πῆ ὁ ἄγουρος-ὁ κολοκυθομάγουλος !... νὰ μᾶς πῆ ὁ ἄγουρος-ὁ κολοκυθομάγουλος !.. ἐπανελάβον οἱ Καλικάντζαροι ἐν χορῷ.

Καὶ συνήχθησαν ὅλοι πρὸς αὐτόν, ἀναρριχώμενοι ἐπὶ τῶν γονάτων του, ἐπὶ τῶν ὤμων, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· ἄλλοι ἐκρεμάσθησαν ἀπὸ τοὺς μύστακας καὶ τὸ βραχὺ γένειον καὶ τὰ ὦτα, ὥστε τὸν ἐκάλυψαν διὰ μίαν στιγμήν ὅλον, ὡς ἀνεκτικὸν γατάκι οἱ ποντικοί. Καὶ παπὰς θὰ γένῃς, Κώστα ;— ἔτσι τῷ φερ' ἢ κατάρα· ἐσκέπτετο ὁ Γιαννάκης. Καθὼς εὐρέθη μόνος, καταμόναχος εἰς τὸν μύλον του, ἔλα ἔπρεπε νὰ τὰ ὑποφέρῃ· τίποτε δὲν ἠδύνατο νὰ κά-

μη. Ἐπειτα ἐγνώριζεν ἐκ παραδόσεως ὅτι οἱ Καλικάντζαροι τὰ Δωδεκαήμερα, παραιτοῦντες τὸ δένδρον τὸ ὁποῖον πριονίζουν εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, ἐννοοῦν νὰ ἔλθουν εἰς τὸν κόσμον καὶ νὰ πειράζουσι, φοβερὰ νὰ πειράζουσι. Ἄλλ' ὅτι ἕκαμαν ἕκαμαν· τὰ Δωδεκαήμερα ἔληγον αὔριον τὴν αὐγὴν, θὰ ἠγίαζον τὰ νερὰ καὶ οἱ Καλικάντζαροι θὰ ἔφευγον νὰ κρυθῶσιν ὡς οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ μὲ αὐτὴν τὴν ἰδέαν παρηγορεῖτο ὁ νέος μυλωθρὸς δι' ὅσα ὑπέφερεν ἀπόψε. Ἠπίως καὶ μὲ γλυκὸ χαμόγελο εἰς τὰ χεῖλή ἀπεδίωκεν ἀπ' ἐπάνω του τοὺς Καλικαντζάρους, μὴ θέλων νὰ δείξῃ καθόλου τὴν δυσαρέσκειάν του, ἐκ φόβου μὴ πάθῃ χειρότερα.

— Μὰ συχάστε λοιπὸν νὰ σὰς πῶ ! ἐψιθύριζε.

— Ἔλα λέγε...

— Καθίστε πρῶτα χάμου...

Ἠκούσθη εὐθὺς ἐν φάπ ! δυνατὸν φάπ !, ὡς νὰ διερράγη αἰφνης εἰς τὴν γῆν καμία κύστις πλήρης ἀέρος καὶ ὄλοι οἱ Καλικάντζαροι εὐρέθησαν καθισμένοι περίξ, ἕμιοι πρὸς μικρὰ καρβουνάκια χυμένα. Ἐνῶ δὲ αὐτοὶ ἀνέμενον περίεργοι τοὺς λόγους τοῦ Γιαννάκη οὗτος σιωπηλός, μὲ ἦθος σοβαρόν, ἀπέσυρε τὴν σούβλαν ἀπὸ τῆς πυρᾶς καὶ ἐξάγων ἐν ἑν τεμάχιον ἔτρωγε βεδιασμένως, ὡσεὶ βουλιμιῶν.

— Ἔλα θα μᾶς πῆς ; εἶπον πολλοὶ Καλικάντζαροι, ἀνυπομονοῦντες.

— Μπρὲ θὰ μᾶς πῆς ! προσέθηκε κάπως θυμωδῶς καὶ ὁ Μπάμπακας.

Ὁ Μπάμπακας ἦτο γερόντιον μὲ γενειάδα λευκὴν καὶ μακρὰν ὄσον δύο ὄργυιές καὶ ἀπὸ κάθε τρίχα τῆς ἐκρέματο καὶ ἕνας μικρὸς Καλικάντζαρος, ὅπως εἰς τοὺς κλῶνας οἱ καρποὶ τοῦ φοίνικος. Εἰς τὴν χεῖρα ἐκράτει μικρὰν λεπτὴν ράβδον, διὰ τῆς ὁποίας ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς ἄλλους καὶ προεῖχεν ὀλοκλήρου τοῦ ὀμίλου. Τὸ γερόντιον ἤδη πλήρες θυμοῦ διὰ τὴν σιωπὴν τοῦ Γιαννάκη ἔνευσε πρὸς τοὺς Καλικαντζάρους, ὡς στρατηγὸς διατάσσων τὴν διαρπαγὴν κυριευθείσης πόλεως. Εὐθὺς οὗτοι ὄρμησαν ἐπὶ τῆς σούβλας καὶ ἐσκόρπισαν κατὰ γῆς λακπατοῦντες τὰ τεμάχια τοῦ κρέατος.

— Τρίτσι, τρίτς !... τρίτσι, τρίτς !.. ἐγρύλισαν ὄλοι, εἰρωνικῶς προσβλέποντες τὸν Γιαννάκη.

Ἐο μωλωθρὸς εἶχε φάγει ὀλίγον καί, ἂν δὲν εἶχε χορτασθῆ τελείως, τοῦλάχιστον κάτι συνεκράτησε τὴν πείναν του. Ὅστε δὲν τὸν ἐμελε καὶ τόσον διὰ τὸ κρέας. Θυμωθεὶς ἕμως πολὺ διὰ τὴν εἰρωνείαν μεθ' ἧς τῷ ὀμίλου ἐλαβεν ἀνημμένον δαυλὸν καὶ ἐρριψεν αὐτὸν ἐν μέσῳ τοῦ ὀμίλου τῶν Καλικαντζάρων.

— Τρίτσι, τρίτς !... τρίτσι, τρίτς...

Καὶ ἐσκορπίσθησαν ὄλοι μακρὰν ἐδῶ καὶ κεῖ, ὡς ποίμνη προβάτων ἔταν πέση μεταξὺ αὐτῶν λύκος. Διότι οἱ Καλικαντζάραι φοβοῦνται τὸ πῦρ ὅσον ὁ διάβολος τὰ ἱερὰ λόγια.

Ἐο Γιαννάκης ἐν τούτοις ἐσυλλογίζετο πῶς ν' ἀπαλλαγῆ αὐτῶν ἐντελῶς. Ἐνὺξ εἶχεν ἀρκετὰ προχωρήσει· αὐριον ἐξημέρωνε παρκαμονὴ τῶν Φώτων καὶ ἔπρεπεν αὐτὸς νὰ εἶναι εἰς τὴν οἰκίαν του, νὰ φέρῃ τὸ ἄλευρον ἵνα ζυμώσουν τὰ ψωμιά. Ἀλλὰ πῶς νὰ ἀποφύγῃ τοὺς Καλικαντζάρους, οἱ ὁποῖοι ἐκόλλησαν ὡσὰν τσιμπούρια ἐπ' αὐτοῦ καὶ δὲν ἐνόουν νὰ τὸν παραιτήσουν καθόλου μέχρι τῆς αὐγῆς ;...

— Παιδιά, χορεύουμε ! ἐφώναξεν αἰφνης εὐθύμως ἐγειρόμενος.

— Ναί, χορεύουμε· ἀπήντησαν ὄλοι μὲ προθυμίαν.

Καὶ ἤρχισαν νὰ κινῶσι τοὺς ἀραχνοειδεῖς πόδας των, ἄλλοι ν' ἀνατείνωσι τὰς χεῖρας καὶ νὰ ἐκφέρωσι βραγχώδεις φωνάς, ἄλλοι νὰ συρίζωσι καὶ ἕνας μικρὸς ἤρπασε ράκος πανίου, ἕπερ εὔρε χαμαί, καὶ τὸ ἀνεκίνει διὰ μανδίλι δῆθεν.

— Μὰ ὄχι μέσα· εἶπεν ὁ Γιαννάκης· ἔξω, στὸ φεγγαράκι νὰ βγῶμε..

— Ναί, ἔξω· ἐπεκρότησαν ὄλοι.

Ἐνὺξ εἶχεν ἀρκετὰ προχωρήσει. Οἱ ἀστερισμοὶ τῆς αὐγῆς, ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον, προέβαλλον εἰς τὸν ὀρίζοντα φεγγαβόλοι· ὁ ἀήρ, ἔστις ἀνεκίνει θορυβωδῶς τὰ δένδρα, εἶχε καθαρῶς παντὸς νέφους τὸν οὐρανόν, ὁ ὁποῖος καταγάλανος κατηυγάζετο ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς σελήνης· πέραν οἱ βουνοὶ διεκρίνοντο ὡς μελανοὶ ἐξ ἀνθρακος ὄγκοι, περικλείοντες πανταχόθεν τὴν πεδιάδα· τὰ φυλλώματα τῶν δένδρων ἔστιλβον κατὰμεστα τῆς νυκτερινῆς δροσού.

Οἱ Καλικάντζαροι, ἔχοντες εἰς τὴν μέσῃν τὸν Γιαννάκην, ἐχόρευον ἤδη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ μύλου. Αἱ βραχναὶ φωναὶ τῶν ἀντήχουν εἰς τὴν σιγὴν τῆς νυκτὸς καὶ ἐμίγνυντο μὲ τὸ κάπου κάπου ἀκουόμενον λάλημα τοῦ γκιόνη.

— Μωρὲ παιδιὰ, τ' ἄλογο φρυμάζει· εἶπεν ὁ Γιαννάκης· γιὰ νὰ ἰδῶ μιὰ στιγμὴ κι ἔφθασα.

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν μύλον. Οἱ Καλικάντζαροι ἐν τῇ ἀκατασχέτῳ εὐθυμίᾳ ἦν εἰχον πρὸς τὸν χορὸν δὲν ἐπρόσεξαν καθόλου εἰς τὴν φυγὴν του. Ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον ἤρχοντο ἐμπρὸς καὶ ἐχόρευον ἐν δαιμονιώδει δίνῃ ὄλοι καὶ ἐτραγῶδουν ἀπαύστως κι ἐκπεριτροπῆς :

Χορεύ' ἡ λάσπη κι ἡ σβουριά
κι ἡ γιδοκακαρέντζα...
χορεύει τὸ παλιόσκουτο
μὲ τὴν παλιανδρομίδα !..

— Μωρὸ ὁ μυλωνάς ; εἶπέ τις αἴφνης.

— Ναι, ὁ μυλωνάς ! ἐπανέλαβον ὄλοι.

Καὶ ἔσπευσαν εἰς τὸν μύλον, ἀνερευνῶντες παντοῦ, ἐδῶ κι ἐκεῖ, ἀλλ' ὁ Γιαννάκης δὲν ἐφαίνετο πουθενά.

— Ἐφυγε· εἶπον, προσβλέποντες ὁ εἰς τὸν ἄλλον ἐκστατικοί.

Τῶνόντι ὁ Γιαννάκης μόλις εἰσῆλθεν εἰς τὸν μύλον ἐφόρτωσεν ἐπὶ τοῦ ἵππου δύο σάκους ἀλεύρου, ἔπεσε καὶ αὐτὸς εἰς τὸ μέσον· περιδληθεὶς ἕτερον σάκον, καὶ μχτίσας τὸν ἵππον ἔφυγε διὰ τῆς ὀπισθίας θύρας.

— Τί νὰ κάμουμε ; ἠρώτησαν τώρα μεταξύ των.

— Νὰ τὸν φτάσουμε.

Καὶ ἐχύθησαν ὄλοι, ὡς ἀνεμοστρόβιλος, πρὸς τὰ ἐμπρὸς, καταπατοῦντες τοῦ δρόμου τὸν βόρβορον ἐν συμμιγεί θορύβῳ καὶ ἀλαλητῇ, ὡς ἀγέλη θῶων ὠρυομένων. Μετ' ὀλίγον ἐπρόφθασαν τὸν ἵππον τοῦ Γιαννάκη, διευθυνόμενον πρὸς τὸ χωρίον, ἀφανὲς ἀκόμη ἐκ τῆς ἀποστάσεως καὶ τοῦ σκότους. Ἐκύκλωσαν εὐθὺς τὸν ἵππον ὄλοι καὶ παρετήρησαν ἐδῶ ἐκεῖ διὰ τὸν Γιαννάκην.

— Νὰ τὸνα πλευρό, νὰ καὶ τ' ἄλλο, νὰ καὶ τ' ἀπανογώμι, μὰ ὁ μυλωνάς ποῦ ναι ; ἔλεγον μεταξύ των, δυσανασχετοῦντες.

— Πίσω θάμεινε· είπεν ὁ Μπάμπακας φρυάττων.

Καὶ ἔτρεξαν ὄλοι ὀπίσω, μετὰ βοῆς πάντοτε, ὡς σμήνος μελισσῶν, φυγὸν τῆς κυψέλης. Ἠρεύνησαν ὄλον τὸν δρόμον, εἰς τὰς τάφρους καὶ τοὺς βάτους, παντοῦ, ἔφθασαν μέχρι τοῦ μύλου, ἀλλὰ πουθενὰ δὲν εὗρον τὸν μυλωθρόν. Ἐπέστρεψαν οὕτω δυσηρεστημένοι παρὰ τὸν ἵππον, ὅστις ἐξηκολούθει πάντοτε ἡσύχως τὸν δρόμον του, καὶ ἐπανέλαβον τὰς ἐπ' αὐτοῦ ἐρεύνας.

— Νὰ τὸνα πλευρό, νὰ καὶ τ' ἄλλο, νὰ καὶ τ' ἀπανογώμι, μὰ ὁ μυλωνὰς πεῦ 'ναι ;

— Μωρέ, μπροστὰ θὰ πάη ! ἐφώνησε πάλιν ὁ Μπάμπακας.

Καὶ ἤδη ἐτράπησαν πρὸς τὰ ἐμπρός. Ὁ Γιαννάκης ἐν τῷ σάκῳ, ἂν καὶ φοβούμενος μὴ τὸν ἀνακαλύψωσιν, ἐγέλα μὲ τὴν ἀδημονίαν αὐτὴν τῶν Καλικαντζάρων καὶ ἀνακύπτων ὀλίγον τὴν κεφαλὴν παρετήρει πρὸς τὰ ἐμπρός μήπου ἀνακαλύψῃ τὸ χωρίον τοῦ Αἰφνης αἰ λάμπεις τοῦ γλυκοχαράγματος ἔδειξαν αὐτὸ μακράν, ἀριστερά, εἰς τὸ τέρμα τοῦ δρόμου μὲ τὰς πυκνὰς συκομορέας του καὶ τὰ χαμηλὰ σπιτάκια του, ὡς μίαν κηλίδα ἐν τῇ λευκαζούσῃ πεδιάδι.

— Εὐλα κούτσουρα, δαυλιὰ καημένα ! . . . ἐφώναξεν εὐθὺς μὲ δλγν τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων του.

Οἱ Καλικαντζαροὶ ἔστρεψαν καὶ διέκρινον καὶ οὗτοι τὸ χωρίον. Κρύος τρόμος κατέλαβεν εὐθὺς ὄλους καὶ ἔμειναν ὅπου εὗρέθη ἕκαστος, ὡσεὶ καρφωμένοι. Αἰφνης ἠκούσθησαν ἀπὸ τοῦ χωρίου καὶ οἱ πετεινοὶ κράζοντες τὸ ἐθθινόν, ἐμπνεύσαντες ἄλλον φόβον εἰς τοὺς Καλικαντζάρους.

— Πάμετε· εἶπε μετὰ πικρίας ὁ Μπάμπακας· δὲν εἶναι πιά δουλειὰ γιὰ τὸν κόσμον· οἱ ἄνθρωποι μᾶς πέρασαν.

Καὶ ὑψώσας τὴν ράβδον τοῦ προηγειτο φεύγων, ἐνῶ οἱ λοιποὶ τὸν ἠκολούθησαν ὀπισθεν, ὠρούμενοι ἐν χορῷ :

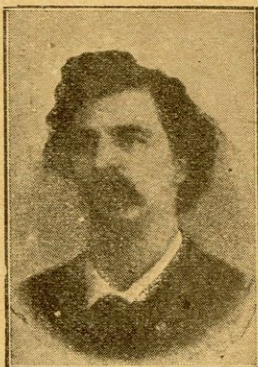
— Φεύγετε νὰ φεύγουμε·
γιατ' ἔφτασ' ὁ ζουρλόπαπας
μὲ τὴν ἀγιαστήρα του
καὶ μὲ τὴν πλαστήρα του.

Μᾶς ἔθρεξε, μᾶς ἄγιασε
καὶ μᾶς ἐξεμάτισε ! . . . .

Καὶ ἀπεμακρύνοντο ὄλοι πρὸς τὴν δύσιν, ὡς μαῦραι σκιαὶ τῆς
νυκτός, φεύγουσαι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

ᾠδὴ Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

Ο ΓΕΡΟΚΑΠΕΤΑΝΟΣ

Παιδιά ! γι' ἀκοῦστε με κι ἐμὲ τὸ γεροκαπετάνο,
ποὺ τὰ μαλλιά μου ἀσπρίσανε στὸν πόλεμο ἀπάνω.
Ἐπὶ τὰ χρόνια τοῦ Ἄλῃ τὸν Τοῦρκο ἐπολεμοῦσα,
κι εἶδαν πολλὰ τὰ μάτια μου ἐκεῖ ποὺ περπατοῦσα.
Στὸν πόλεμο γεννήθηκα... μαθῆτεψα παιδάκι
στοῦ γερο-Ζίδρου τὸ σκολεῖδ καὶ τοῦ Καραϊσκάκη.
Ἐπαραγέραςε, παιδιά, τὸ ἄπιστο λιοντάρι,
δὲν εἶν' ἐκεῖνο ποῦξερσ καὶ θέλει μακελάρη.
Γιὰ σηκωθῆτε μιὰν αὐγὴ μὲ τὰ σωστά σας ὄλοι
καὶ τὸ σταυρό σας κάμετε νὰ μποῦμε μὲς στὴν Πόλη.

Παιδιά ! ἐχάθηκ' ἡ Τουρκιά, δὲν εἶναι γενιτσάροι
ἐκείνους τοὺς σκοτώσαμε... τοὺς πῆρε τὸ φεγγάρι.

Ἄ, δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἰδῆ καὶ τὸ δικό σας μάτι
 τοῦ Τούρκου ὅταν ἄφριξε καὶ χόρευε τὸ ἄτι !
 Χιλμιντροῦσε μοναχὰ κι οἱ Φράγκοι ξεψυχοῦσαν,
 καὶ μόνο τὰ κλεφτόπουλα τὸ δρόμο του ἐκρατοῦσαν.
 Τὴ χώρα μᾶς μοιράζαμε μ' αὐτοὺς μὲ τὸ μαχαίρι,
 ἔμεῖς ἀπάνω στὰ ψηλὰ κι αὐτοὶ στὰ κάτω μέρη...
 Ἐχάθησαν οἱ Τσάμηδες κι οἱ Ἀρβανῖτες ὅλοι,
 κι ἀκόμα, δύστυχα παιδιὰ, δὲν μπήκατε στὴν Πόλη !

Ἄχ ! πάλι τὰ θυμήθηκα τὰ περασμένα χρόνια,
 τὶς μάχες, τὰ λιμέρια μας, τῆς Λιάκουρας τὰ χιόνια...
 Παιδιὰ ὡσὰν τὰ ἔλατα, στὸν πόλεμο θρεμμένα,
 μὲ μάτι μαῦρο, σὰ φωτιά, μὲ στήθια δασωμένα,
 μ' ἓνα σταυρὸ στὸ χέρι τους καὶ μιὰ καλὴ μαχαίρα
 ἐπελεκοῦσαν τῆς Τουρκιάς τοὺς λύκους νύχτα μέρα.
 Κάθε ἡμέρα πόλεμος, κάθε νυχτιὰ τουφέκι·
 ἀπόστανε τὸ χέρι μας ἀπ' τὸ πολὺ πελέκι...
 Ἐκεῖνοι τώρα πέθαναν... ἐκοιμηθῆκαν ὅλοι·
 ἄχ, ἂν ξυπνοῦσαν, μπαίναμε γιὰ μιὰ στιγμή στὴν Πόλη !

Ξύπνα, καημένη λεβεντιὰ· στοιχειώσου, Κώστα Πάλα·
 Θανάση Διάκο, πρόβαλε ροβόλα, Μπουκουβάλα·
 ξύπνα, μικρὸ Χορμόπουλο· πετάξου, γερο-Νάσο,
 Ἄνδρουῦτσο, ζώσου τ' ἄρματα, καβάλα, Καρατάσο !
 πάλι τουφέκι ἄνοιξε... ἐβγατ' ἀπ' τὰ κλαδιὰ σας
 καὶ στῶν σπαθιῶν σας βάλετε τὸν ἴσκιο τὰ παιδιὰ σας.
 Ἀφήσετε τὴ μαύρη γῆ, τὴ λαγκαδιά, τὸ βράχο,
 κι ἐλάτε, μὴν ἀφίνετε τὸ Δῆμο σας μονάχο !
 Ξύπνησε, στράτευμα νεκρό, ἀναστηθῆτε ὅλοι,
 ὁ γερο-Δῆμος σας μὲ σᾶς θὰ μπῆ μέσα στὴν Πόλη !

Τὴν Πόλη!..., τὴν Ἁγιά Σοφιά!...Γιατί, γιατί, παιδιὰ μου,
 μὲ τ' ὄνομά της μοναχὰ φτερώνει τ' ἠ καρδιά μου ;

Τὸν Ἅγιο Τάφο προσκυνῶ ἀπὸ μακριὰ μὲ πόνο,
 μὰ ἅγιο Τάφο μου ἐγὼ τὴν Πόλη ἔχω μόνο !
 Πρῶτα στὴν Πόλη κι ὕστερα στὸν Ἅγιο Τάφο πᾶτε
 παιδιὰ, ἀνίσως δὲν τὴ δῶ, νὰ μοῦ τὴ χαιρετᾶτε !
 Ἕνα κερὶ ἀνάψετε ἀκόμη καὶ γιὰ μένα
 εἰς τὴν Ἁγία Τράπεζα, παιδιὰ εὐτυχισμένα·
 κι ἄς κράξῃ ἓνας ἀπὸ σᾶς, ὅταν θὰ ρηῖτε ὅλοι :
 « Ὁ γερο-Δῆμος μοναχὰ δὲν μπῆκε μὲς στὴν Πόλη ! »

Ἄχιλλεὺς Παράσχος.

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΗΛΙΟΝΗΣ

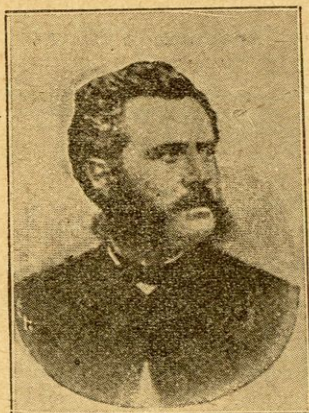
Τρία πουλάκια κάθουνταν στὴ ράχη στὸ λιμέρι
 τῶνα τηράει τὸν Ἀρμυρὸ, τ'ἄλλο κατὰ τὸ Βάλτο,
 τὸ τρίτο τὸ καλύτερο μοιρολογαίει καὶ λέει·
 « Κύριε μου, τί νὰ γίνηκεν ὁ Χρῖστος ὁ Μηλιόνης ;
 μηδὲ στὸ Βάλτο φάνηκε μηδὲ στὴν Κεῦα Βρούση ».
 Μᾶς εἶπαν πέρα πέρασε καὶ μπῆκε μὲς στὴν Ἄρτα
 καὶ πῆρε σκλάβο τὸν κατή, ἐπῆρε καὶ τ'ς ἀγάδες.
 Κι ὁ μουσελίμης τ'ἄκουσε, βαριὰ τοῦ κακοφάνη·
 τὸ Μαυρομάτην ἔκραξε καὶ τὸ Μουχτὰρ Κλεισοῦρα·
 — « Ἐσεῖς ἂν θέλετε ψομὶ κι ἂν θέλετε πρωτάτα,
 τὸ Χρῖστο νὰ σκοτώσετε, τὸν καπετὰν Μηλιόνη ».
 Ἔτσι προστάζει ὁ βασιλιάς καὶ μῶστειλε φερμάνι.
 Παρασκευὴ ξημέρωνε—ποτὲ μὴν εἶχε φέξει—
 κι ὁ σουλεϊμάνης στάλθηκε νὰ πάγῃ νὰ τὸν εὔρῃ.
 Στὸν Ἀρμυρὸ τὸν ἔφτασε κι ὡς φίλοι φιληθῆκαν·
 ὀλονυχτὶς ἐπίνανε, ὅσο νὰ ξημερώσῃ·
 κι ὅταν ἔφεξε ἡ χαραυγὴ, περῶσαν στὰ λιμέρια,
 κι ὁ σουλεϊμάνης φώναξε τοῦ καπετὰν Μηλιόνη :

—Χρίστο, σὲ θέλει ὁ βασιλιάς, σὲ θέλουν κι οἱ ἀγάδες.
 —“Ὅσο ἔν’ ὁ Χρίστος ζωντανός, Τοῦρκο δὲν προσκυνάει.
 Μὲ τὸ τουφέκι τρέξανε ἕνας νὰ φάῃ τὸν ἄλλο·
 φωτιὰν ἐδώσαν στὴ φωτιά, πέφτουν κι οἱ δυὸ στὸν τόπο.

(Δημῶδες)

Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Μὴ μὲ ρωτᾶς ποῦθ’ ἔρχομαι, μὴ μὲ ρωτᾶς ποῦ τρέχω·
 πατρίδα ἐγὼ δὲν ἔχω

παρὰ τοῦ βάρτου τ’ ἄγριο, τ’ ἀγκαθερὸ κλαρί.

Μὲ δέρνει τ’ ἀνεμόβροχο, εἶμαι φτωχὸ πουλί,
 ὁ λόγκος τὸ παλάτι μου καὶ βιός μου εἶν’ ἡ χαρά,
 πετῶ, κορνιάζω ξέγνοιαστος ὁσῶχω τὰ φτερά.

Λίγη δροσοῦλα τ’ οὐρανοῦ τ’ ἀκούραστο λαρύγγι
 μοῦ τὸ ξεφρύγει ὅταν διψῶ καὶ ζῶ μ’ ἕνα μυρμήγκι.

Ξυπνῶ τὸ γλυκοχάραμα. Τοῦ ἡλίου τὴν ἀχτίδα
 φορῶ μαλαμοκέντητη βασιλικὴ γλαμύδα
 κι ἀρχίζω τὸ τραγούδι μου, στὰ σύγνεφ’ ἀνεμίζει
 περήφανος σταυραϊτός, τὸν κόσμο φοβερίζει

κι ἐγὼ τὸν βλέπω καὶ γελῶ... δὲν τοῦ φθονῶ τὴν τύχη,
 οὔτε μὲ σκιάζει τ' ἄσπλαχνο, τὸ φοβερό του νύχι,
 γιατί δὲν καταδέχεται μ' ἐμένα νὰ χορτάση
 θεριὸ πού πρὸς τὴ δόξα του βρίσκει στενὴ τὴν πλάση.
 Τὸ κραῖζουν αὐτοκράτορα... τοῦ φόρεσαν κορώνα,
 μᾶς τὸπλασαν δικέφαλο... τοῦ γράφουν τὴν εἰκόνα...
 Στὴ μιὰ τὴ φούχτα νὰ κρατῆ χρυσὴ τοῦ δίνουν σφαῖρα,
 στὴν ἄλλη του γυμνὸ σπαθί... κι ἐπῆρε ὁ νοῦς του ἀγέρα!
 Τὸ πρῶτο τοῦ φθινόπωρου πού φαίνεται λουλούδι
 εἶν' ἡ ξανθὴ μου ἢ κυκλαμιὰ. Ἐγὼ μὲ τὸ τραγούδι
 τὴν ἀνακραῖζω ἀπὸ ψηλὰ καὶ κείνη στὴ φωνή μου
 γοργὰ προβαίνει ὀλόχαρη. Πιστὸν προξενητὴ μου
 τὸ πρωτοβρόχι δέχεται στὸ φτωχικὸ κρεβάτι
 καὶ δείχνεται στὸ φίλο της ἐντροπαλή, δροσάτη...
 Δὲ σὲ ζηλεύω, σταυραῖτέ ! Τοῦ πριναριοῦ μου ἡ μᾶζα
 ἀξίζει τὴν κορώνα σου καὶ τὰ χρυσὰ τσαπράζα.
 Δὲν ἀνεβαίνω σὰν ἐσὲ καὶ σὰν ἐσὲ δὲν πέφτω
 στὴν ἀρπαγὴ, στὸ σκοτωμὸ κι ἄλλο ποτὲ δὲν κλέφτω
 παρὰ μὲ τὸ τραγούδι μου καμιὰ καρδιὰ καμένη.
 Ἐσὲ σὲ βᾶφουν αἵματα, ἐμὲ ἡ δροσιὰ μὲ πλένει.
 Ζῶ μὲ τὰ φύλλα τὰ γλωρὰ, μὲ τ' ἄνθη θὰ πεθάνω,
 κι ἀφήνω χωρὶς κλάματα τὸν κόσμο αὐτὸν τὸν πλάνο.

Ἄριστοτέλης Βαλαωρίτης

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΥ—ΤΟ ΧΑΝΙ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ

Ἐν τῶν «Διηγῆσεων ἀγωνιστοῦ»

Εἰς τὰς 24 Μαρτίου τοῦ 1821 πλοίαριον ἦλθεν ἐκ Πατρῶν
 καὶ ἔφερε τὴν εἶδησιν ὅτι οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀρ-
 χιεπισκόπου Γερμανοῦ καὶ ἄλλων προκρίτων ὑψωσαν τὴν σημαίαν

τῆς ἐπαναστάσεως· ὅτι ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως ἐστήθη ὁ σταυρός, τὸν ὁποῖον ἀσπάζονται ὅλοι, ὀρκιζόμενοι τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ὅρκον· ὅτι σημαῖαι καὶ ἐθνόσημα κατασκευάζονται· προκηρύξεις ἐπαναστατικαὶ ἐοτάλησαν πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Ἕλληνας καὶ ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς ἐν Πάτραις προξένους τῶν ξένων ἀρχῶν, κηρύττουσαι τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους νὰ ἐλευθερωθῆ ἢ νὰ χαθῆ.

Τότε ὁ πατὴρ μου μοῦ εἶπεν :

Ἦλθεν ἡ ὥρα !

Ἀφῆνω τὰς ἐτοιμασίας τοῦ ταξιδίου μου, τὴν λύπην τῆς μητρός μου, τὴν ὁποίαν ἐκρυπτε διὰ νὰ μὴ μὲ ἀποθαρρύνῃ, τὰ δάκρυα τοῦ ἀδελφοῦ μου, ὅστις ἐπέμενε νὰ ἔλθῃ μαζί μου. Ἐπὶ τέλους ὁ πλοίαρχος τοῦ γαλαξιδιωτικοῦ πλοίου, μὲ τὸ ὅποῖον ἐπρόκειτο νὰ φύγω, ἤλθε καὶ εἶπεν εἰς τὸν πατέρα μου ὅτι εἶναι ἕτοιμος πρὸς ἀναχώρησιν.

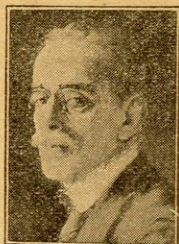
Τώρα ἀκόμη ραγίζεται ἡ καρδιά μου ὅταν ἐνθυμοῦμαι τὸ τελευταῖον φίλημα τῆς μητρός μου.

Ἀλίμονον, ἦτο τὸ τελευταῖον, διότι δὲν τὴν εἶδα πλέον...

Ἡ μήτηρ μου μοῦ ἐκρέμασεν εἰς τὸν λαιμὸν ἐν φυλακτὸν ἀπὸ τίμιον ξύλον διὰ νὰ μὲ φυλάττῃ ἀπὸ τὰς σφαίρας τῶν Τούρκων, καὶ ὁ πατὴρ μου μοῦ ἔδωκε δέκα πέντε τάλιρα διὰ τὰ πρῶτα μου ἔξοδα ἕως νὰ καταταχθῶ εἰς ἐπαναστατικὸν σῶμα. Εἰς τὴν στιγμήν τοῦ ἀποχωρισμοῦ ὁ πατὴρ μου, ὁ ὁποῖος ἦτον ὠχρὸς ὡσὰν πανίον, ἀλλὰ ἐπροσποιεῖτο ἀταραξίαν, εἶπεν ἐπιτακτικῶς :

— Ὅχι δάκρυα· ὁ Δῆμος πηγαίνει νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὴν πατρίδα· πρέπει νὰ καμαρώνωμεν δι' αὐτό, ὄχι νὰ μοιρολογοῦμεν.

Καὶ ἡ μήτηρ μου πράγματι χωρὶς νὰ δακρύσῃ μ' ἐφίλησε. Μόνον ἅμα ἐξῆλθα μὲ τὸν πατέρα μου εἰς τὸν δρόμον ἤκουσα ὀπίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν τοὺς λυγμούς της καὶ ἐκόπησαν διὰ μίαν στιγμήν τὰ γόνατά μου. Ἄλλ' ὁ πατὴρ μου μ' ἔσυρε μὲ ὀρμὴν ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ μοῦ εἶπεν :

— Ἐχεις καὶ ἄλλην μητέρα τυραννισμένην καὶ βασανισμένην ποῦ σὲ προσμένει, τὴν πατρίδα !

Ὁ ἀδελφός μου ἔφερε τὰ ἀπαραίτητα ἐνδύματά μου μέσα εἰς ἓν ταγάρι. Ἐφιλήθημεν μὲ τὸν ἀδελφόν μου κλαίοντα· ὅταν ἐνηγαλίσθη τὸν πατέρα μου, ἐκεῖνος μὲ εἶπε συγχεκινημένος :

— Τώρα φιλούμεθα σκλάβοι -- νὰ ξαναφιληθοῦμε ἐλεύθεροι.

— Ἀμήν, εἶπα.

Καὶ ἐχωρίσθημεν.

Τὸ ταξιδιόν μας ἦτο ἤσυχον, χωρὶς περιπετείας.

Συνεταξιδεύσαμεν τέσσαρες, καὶ οἱ τέσσαρες πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, νὰ ἐνωθῶμεν μὲ τὰ ἐπαναστατικὰ σώματα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ἀπεβιδάσθημεν εἰς μίαν ἔρημον παραλίαν, ἐκεῖ ὅπου εἶναι τώρα ἡ Ἰτέα, καὶ ἀπ' ἐκεῖ οἱ τέσσαρες μαζί ἐκινήσαμεν πεζῇ πρὸς τὰ μεσόγεια διὰ νὰ εὕρωμεν τὸ σῶμα τοῦ καπετὰν Πανουργιά. Ἀσυνήθιστοὶ ἀπὸ σκληραγωγίαν ὑπεφέραμεν πολὺ, πλανώμενοι ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν τὸν τόπον. Μόλις εἰς τὰς 20 Ἀπριλίου κατωρθώσαμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν Χαλκωμάταν, ὅπου ἦσαν στρατοπεδευμένοι οἱ ἐπαναστάται. Ἐκεῖ παρουσιάσθη εἰς τὸν καπετὰν Πανουργιάν καὶ εἶπα τὸν σκοπὸν τοῦ ἐρχομοῦ μου.

— Εὐεῖρεις ἀπὸ ἄρματα ; μὲ ἠρώτησε μὲ ἡμέρον τρόπον.

— Ὅχι· ἕως χθὲς ἐκρατοῦσα τὸν πῆχυν, μὰ δὲν θ' ἀργήσω νὰ μάθω.

Τότε ἐγέλασε καὶ διέταξεν ἓν ἀπὸ τὰ πρωτοπαλικάρα του νὰ μὲ δώσῃ ὄπλον καὶ νὰ μὲ μάθῃ πῶς νὰ τὸ μεταχειρίζωμαι. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ἡσαΐας, παλαιὸς γνώριμος τοῦ πατρός μου, ὁ ὁποῖος ἠκολούθει τὸ στράτευμα, ἅμα ἔμαθε ποῖος εἶμαι, μ' ἐκάλεσε καὶ μὲ ἔδωκε τὴν εὐλογίαν του.

Ἀσυνήθιστος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ βουνοῦ, πρώτην φορὰν συναναστρεφόμενος ἄνδρας τοῦ πολέμου, εὐρισκόμην εἰς διαρκῆ σύγχυσιν καὶ παραζάλην ἐκεῖ εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἀλλὰ δὲν ἔκαμα καιρὸν ἕως νὰ συνέλθω ἐντελῶς καὶ ν' ἀφομοιωθῶ καὶ ἐγὼ μὲ τοὺς συντρόφους μου, εἰς τοῦτο δὲ πολὺ μ' ἐβοήθησεν ἡ ἐκ φύσεως ἰσχυρὰ κρᾶσις μου.

Τὸ σῶμά μας ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἑξακοσίους περίπου. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν κατελάδομεν καὶ τὸ χωρίον Μουσταφάμπεη. Ἐπροσμένετο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν σύγκρουσις μὲ τοὺς Τούρκους καὶ ἐπρόσμενα μὲ λαχτάραν τὴν πρώτην αὐτὴν φορὰν οὐ θὰ εὕρισκόμην εἰς μάχην. Τὸ πολυἀριθμον στρατεύμα τοῦ Ὁμερ Βρυώνη ἔπεσε κατ' ἐπάνω μας εἰς τὰς 22 καὶ ἔπεσε μὲ τόσῃν ὀρμῇ, ὥστε δὲν ἐκρατήθημεν· ἐκινδύνευσε μάλιστα καὶ ὁ ἀρχηγός. Ὁ ἐπίσκοπος Ἡσαΐας συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ ἐσφάγη. Ἐγὼ οὕτε ἠξέυρω πῶς παρεσύρθην, ἤμην εἰς διαρκῆ ζάλην, ὡς νὰ εἶχα μεθύσει. Ὅταν ἤλθα εἰς τὰ καλά μου, ἠξέυρω ὅτι ἤμην πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὸν τόπον τῆς μάχης.

Μέρος τῶν στρατευμάτων τοῦ Ὁμερ Βρυώνη ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Δουβουνιώτη, ὁ ὁποῖος ὑπεχώρησε, καὶ ἄλλο κατὰ τοῦ Διάκου.

Ὁ Διάκος ἦτο νέος εὖμορφος καὶ ρωμαλέος καὶ κατήγετο ἀπὸ ἐν χωρίον τῆς Παρνασσίδος. Ἡ οἰκογένειά του ἐπεθύμει νὰ τὸν κάμῃ παπὰν καὶ διὰ τοῦτο ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐκλείσαν αὐτὸν εἰς μοναστήριον. Ἀλλ' ὁ Διάκος, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἤρρεσεν ἡ μοναστηριακὴ ζωὴ, ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ, ἠνώθη μὲ τοὺς κλέφτας καὶ ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Ἀλῆ Πασὰν τῶν Ἰωαννίνων. Διέμενεν ἀπὸ τινος καιροῦ εἰς Λεθαδεῖαν καὶ ἐκεῖ κατηχήθη εἰς τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν καὶ παρέσυρε τοὺς κατοίκους εἰς ἐπανάστασιν διηγούμενος ὅτι θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας εἶχε προτρέψει αὐτὸν εἰς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Διάκος λοιπὸν ἐφύλαττε τὴν γέφυραν τοῦ Σπερχειοῦ μετὰ πεντακοσίων πολεμιστῶν. Εἰς τὴν ὀρμητικὴν ἐπίθεσιν τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Ὁμερ Βρυώνη οἱ πλείστοι τούτων διεσκορπίσθησαν, ἀπέμειναν δὲ τεσσαράκοντα μόλις περὶ τὸν ἀνδρεῖον ἀρχηγόν. Ὁ ψυχογιός του τότε βλέπων ἄφευκτον τὸν θάνατον φέρει τὴν φοράδα του Ἀστέρω εἰς τὸν Διάκον διὰ νὰ ἰππεύσῃ καὶ νὰ φύγῃ.

— Ὁ Διάκος δὲν φεύγει, ἀποκρίνεται ἐκεῖνος ὑπερηφάνως.

Καὶ ἀτρόμητος πολεμᾷ, ἕως οὗ πίπτει καὶ ὁ τελευταῖος του σύντροφος καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος πληγώνεται βαρῶς εἰς τὸν ὦμον.

Οἱ Ἀλβανοὶ θριαμβευτικῶς τὸν σύρουσιν καὶ τὸν φέρουσιν ἐπὶ ἡμιό-

νου, καταματωμένον και αδύνατον ἐκ τῆς πληγῆς, εἰς Λαμίαν πρὸς τὸν ἀρχηγόν.

— Σοῦ χαρίζω τὴν ζωὴν, λέγει ὁ Ὅμηρ Βρυώνης, και σὲ κάνω πασῶν, ἂν τουρκεύσῃς.

Ὁ Διάκος ἀπορρίπτει ὑπερηφάνως τὰς προτάσεις τοῦ Τούρκου.

— Θὰ σὲ σκοτώσω ! κράζει ὁ Ὅμηρ μὲ ὀργήν.

— Ἔχει πολλοὺς Διάκους ἢ Ἑλλᾶς ! ἀποκρίνεται ἄφοβος ἐκεῖνος.

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, 24 Ἀπριλίου, ἀπεφασίσθη νὰ θανατωθῇ διὰ σουβλίσματος. Τότε ὁ Διάκος εἶπε μὲ ἀγανάκτησιν στραφεὶς πρὸς τοὺς Ἀλδανούς :

— Δὲν εὑρίσκεται κανένα παλικάρι νὰ μοῦ δώσῃ μιὰ τουφεκιά ;

Και ὅταν τὸν ἔφεραν εἰς τὸν τόπον τῆς φοβερᾶς ποινῆς ἔρριψε γύρω βλέμμα πρὸς τὴν ἀνθισμένην φύσιν και εἶπε μὲ παράπρονον :

Γιὰ δὲς καιρὸ ποὺ διάλεξεν ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ,
τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαριά και βγάν' ἡ γῆ χορτάρι !

Ὅταν συνηνώθησαν πάλιν τὰ στρατεύματα κοντὰ εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς, γενικὴ θλίψις και κατήφεια κατεῖχεν ὄλους διὰ τὸ μαρτυρικὸν τέλος τοῦ Διάκου, ἀλλὰ συγχρόνως ὀργὴ κατὰ τῶν φονέων του και δίψα ἐκδικήσεως κατ' αὐτῶν. Τὸν Διάκον δὲν ἐπρόφθασα νὰ γνωρίσω· ἀλλὰ ἡ ὠραία ὄψις του, ὠραιότερα μετὰ τὸν ἥρωισμὸν και τὸ μαρτύριόν του, ἐζωγραφίζετο εἰς τὴν φαντασίαν μου ὡς κάτι ὑπερφυσικὸν και ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν μὲ κατελάμβανε περισσοτέρα λατρεία και θαυμασμὸς πρὸς τὸν ἥρωα τῆς Ἀλαμάνας.

Ἐκεῖ ἤλθε και ἠνώθη μετὰ τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος. Ἄμα τὸν εἶδα εἶπα μὲ τὸν νοῦν μου :

— Αὐτὸς θὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατον τοῦ Διάκου.

Ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν ἦτο πολὺ ὑψηλός, εἶχεν ὄμως ρωμαλέον τὸ σῶμα. Εὐμορφος ἄνθρωπος, ξανθός, μὲ σμιγμένα τὰ φρύδια και μεγάλον μύστακα, εἶχεν ὀξύτατον τὸ βλέμμα. Βραδὺς εἰς τὴν γλῶσσαν και ταχὺς εἰς τοὺς πόδας. Ὅταν ἐπεριπάτει ἔκαμνε περὰ, δὲν ἐπάτει εἰς τὴν γῆν. Τὰ στήθη εἶχε πάντοτε ἀνοικτὰ

καὶ ἐφαίνοντο ὅλα δασύτριχα· τοῦτο δὲ προσέθετεν ἀγριότητα εἰς τὸ ἐξωτερικόν του. Διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν δξύτητα τοῦ πνεύματος του εἶχεν ἀποκτήσει ἄλλοτε τὴν εὐνοϊαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.

Τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς ἦτο κτισμένον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ εἰς ὀχυρὰν θέσιν, τὰ δὲ τουρκικὰ στρατεύματα κατ' ἀνάγκην θὰ διήρχοντο ἐκεῖθεν ὅπως κατέλθουν πρὸς τὴν Ἀμφισσαν. Ἐνῶ λοιπὸν οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ ἔμεναν ἀναποφάσιστοι περὶ τοῦ πρακτέου πρὸς ἀναχαίτισιν τοῦ ἐχθροῦ, ὁ Ὀδυσσεὺς εὐθύς ἐνόησε τὴν σπουδαιότητα τῆς θέσεως ἐκείνης, καὶ μόλις ἐπλησίασαν αἱ προφυλακαὶ τῶν Τούρκων ἐσηκώθη καὶ ἐφώναξεν :

— Ἐ, παιδιὰ, ὅποιος θέλει νᾶρθῆ μαζί μου ἄς πιασθῆ στὸ χορό.

Περισσότεροι ἀπὸ ἑκατὸν ἄνδρες διαλεκτοί, ὁ ἓνας κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἐπιάσθησαν εἰς τὸν χορόν, τοῦ ὁποίου προηγείτο χορεύων καὶ τραγουδῶν ὁ ἀτρόμητος Ὀδυσσεὺς. Ἦτο ὠραῖον καὶ παράξενον συγχρόνως θέαμα νὰ βλέπη κανεὶς πῶς ἐπήγαιναν εὐθυμοὶ καὶ γελαστοὶ οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι εἰς τὸν κίνδυνον, ὡς νὰ ἐπήγαιναν εἰς πανηγύρι.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἐνῶ τοὺς ἑκαμάρωνα ἠσθάνθηεν ἓν εἶδος ἐντροπῆς διὰ τὴν πρώτην μου δειλίαν καὶ ταραχὴν εἰς τὴν μάχην καὶ συγχρόνως μίαν ἑξαψιν, μίαν δίψαν ἐκδικήσεως διὰ τὸν θάνατον τοῦ Διάκου. Χωρὶς νὰ συλλογισθῶ καλὰ καλὰ τί ἑκαμνα ἔτρεξα καὶ ἐπιάσθηκα τελευταῖος εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ χοροῦ, τελευταῖος, διότι οἱ προπορευόμενοι ἔκραξαν ἐμποδίζοντες ἄλλους νὰ ἔλθουν :

— Φθάνει, φθάνει· τὸ Χάνι εἶναι στενό, δὲν ἔχομε τόπον νὰ χορέψωμε περισσότεροι.

Τὸ Χάνι ἦτο ἐλεεινὸν οἰκοδόμημα κτισμένον μὲ πλίνθους. Ἐκλείσθημεν μέσα, ἐφράξαμεν μὲ πέτρες τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα, ἠνοιξαμεν μικρὰς τρύπας, δηλαδὴ πολεμιστρας, εἰς τοὺς τοίχους καὶ ἐπροσμέναμεν. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἔτρεχεν ἐδῶ κι ἐκεῖ διευθύνων τὰ πάντα, παρατηρῶν τὰ πάντα, μὲ τὸ δξὺ καὶ γοργὸν βλέμμα του. Μὲ εἶδεν ἐκεῖ προσηλωμένον εἰς τὴν τρύπαν πολεμί-

στρας και από τήν στάσιν ἐνόησεν ὅτι δὲν ἤμην ἀκόμη ἐξοικειωμένος εἰς τὸν πόλεμον. Μ^ο ἐπλησίασε καὶ μ^ο ἐνεθάρρουνεν :

— Ἀμάθητος εἶσ' ἀκόμη· θὰ μάθης· σὲ καλὸ σχολεῖο εἶσαι σήμερα. Μὴν τρομάξης και συγχύξειςαι ἀπὸ φωνῆς· σημάδευε ἤσυχα στὸ σταυρὸ και φωτιά !

Και ἐπειδὴ δὲν ἐνόησα τί ἐσήμαινε στὸ σταυρὸ, εἰς γείτων μου ἠλιοκαμένος κλέφτης μοῦ εἶπε γελαστός :

— **Στὸ σταυρὸ θὰ πῆ ἀνάμεσα στὰ φρύδια.**

Μετ' ὀλίγον ἠκούσθη ἡ ὀχλοβοὴ τοῦ πλησιάζοντος στρατεύματος. Φαίνεται ὅτι ὁ Ὅμηρ Βριόνης ἐνόησε τὸν σκοπὸν τοῦ Ὀδυσσέως. Ὅταν εἶδε ὅτι ἐχωρίσθη ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς και ἐκλείσθη μὲ ὀλίγα παλικάρια εἰς τὸ Χάνι αὐτὸ τὸ ἀδύνατον, ἐνόμισεν ὅτι εἶχε σκοπὸν νὰ συνθηκολογήσῃ μαζί του, διότι και προηγουμένως τοῦ εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ τὸν κάμῃ ἀρχηγὸν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἂν προσκυνήσῃ.

Μὲ τὴν ἐλπίδα αὐτὴν οἱ Τούρκοι ἐπροχώρησαν μὲ θάρρος πρὸς τὸ Χάνι. Και τί εἶχε νὰ φοβηθῆ ἀπὸ ἓν χάλασμα αὐτὸς ὁ φοβερός στρατός ;

— Πρὶν ἀπὸ μένα μὴν τουφεκίσῃ κανεὶς ! Ἐπρόσταξεν ὁ Ἄνδροιττος και ἐφώναξεν ἀλθανικὰ ἀπὸ τὴν πολεμιστραν πρὸς ἓνα Δερβίσην, ὁ ὁποῖος προηγείτο ἔφιππος :

— Γιὰ ποῦ, Δερβίση μου ;

— Νὰ σφάξω ἐχθρούς τοῦ Προφήτου ! Ἀποκρίνεται ἐκεῖνος. Και εὐθὺς σφαῖρα τοῦ Ὀδυσσέως τὸν ρίπτει νεκρὸν ἀπὸ τὸν ἵππον.

Κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ, ἅμα ἐκεῖνος ἐπυροβόλησεν, ἐπυροβολήσαμεν και ἡμεῖς. Ὁ καθένας εἶχεν ἐκλέξει τὸν σκοπὸν του και καμία σφαῖρα δὲν ἐχάθη εἰς τὸν ἀέρα. Τότε οἱ Τούρκοι ἐχύθησαν ὡς κοπάδια λυσσασμένων λύκων κατ' ἐπάνω μας.

Ἐσκέπαζαν τὸ πρόσωπον μὲ τὸ ἀριστερὸν χέρι διὰ νὰ μὴ βλέπουν και δειλιάζουν, και ἔτρεχαν ἐμπρὸς εἰς τὰ τυφλά και πολλοὶ ἐφθάναν ἕως εἰς τοὺς τοίχους αὐτοὺς τοῦ Χανίου, διότι ἦσαν τόσοι πολλοί, ὥστε δὲν ἐπροφθάναμεν νὰ τοὺς σαρώνωμεν μὲ τὰς σφαίρας μας. Και ἐκτύπων μὲ τὰ γιαταγάνια τοὺς τοίχους και ἐστηλώνοντο μὲ τὴν ράχιν, ὡσάν νὰ ἤθελαν νὰ ἐκτοπίσουν ὄλον τὸ

κτίριον ἐκ θεμελίων. Καὶ ἡμεῖς ἀτόραχοι ἀπὸ τὰς πολεμίστρας ἐπυροβολοῦμεν πλέον εἰς τὸν σωρὸν, εἰς τὸ κοπάδι. Τὰ σίδηρα τῶν τουφεκίων καὶ τῶν πιστολιῶν ἀναψαν ἀπὸ τὴν πολλὴν χρῆσιν καὶ ἔλοι ἡμεθα ἀπὸ τὸν καπνὸν μαῦροι ὡσάν Τουρκόγυφτοι.

Τέλος ἐνύκτωσε καὶ οἱ Τούρκοι ἀπηλπισμένοι, κατεντροπιασμένοι καὶ κουρασμένοι ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ἔπαυσαν πλέον τὰς ἐφόδους καὶ ἡσύχασαν.

Ἀπεφάσισαν νὰ διανυκτερεύσουν ἐκεῖ καὶ νὰ μᾶς κρατήσουν κλεισμένους ὡσάν ποντικούς μέχρι τῆς ἄλλης ἡμέρας. Κατόπιν ἐμάθαμεν ὅτι ὁ Ὅμηρ Βριόνης εἶχε στείλει νὰ φέρη κανόνια ἀπὸ τὴν Δαμίαν διὰ νὰ κρημνίσῃ τὸ ἀδύνατον φρουρίον μας. Ἄμα ἐνύκτωσε καλὰ ὁ ἀρχηγὸς μᾶς εἶπε :

— Παιδιά, ἐσώθηκε τὸ μπαρούτι μας, ψωμί δὲν ἔχομε καὶ τὸ κάστρο μας δὲν βαστᾷ γιὰ πολὺ. Ἄλλο δὲν ἔχομε νὰ κάνωμε παρὰ μὲς στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας, ἔταν θὰ κοιμοῦνται βαριά οἱ ἄπιστοι, νὰ ξεφύγωμε ἡσυχὰ καὶ γρήγορα.

Κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Ὀδυσσεῶς ἔγινε. Σιγὰ σιγὰ ἐξεπετρώσαμεν τὰς θύρας καὶ μέσα εἰς τὸ σκοτὸς τῆς νυκτὸς ἐξεφύγαμεν. Τόσον γρήγορα ἔγινεν ὄλο οὗτό, ὥστε τίποτε δὲν ἐνθυμοῦμαι. Ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅτι γύρω γύρω εἰς τὸ Χάνι ἦτο φράκτης ὀλόκληρος ἀπὸ νεκροὺς Τούρκους, τοὺς ὁποίους ἐπηδῶμεν καὶ ἐκαταπατοῦμεν διὰ νὰ περάσωμεν. Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη ὅτι, καθὼς ἐπήγαινα εἰς τὰ σκοτεινά, ἐπάτησα ἑξαφνα εἰς τὴν κεφαλὴν ἓνα κοιμισμένον Τούρκον φύλακα, ὁ ὁποῖος τρομαγμένος ἀνετινάχθη καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ μὲ ρίξῃ κάτω.

Ὁ Τούρκος αὐτὸς μὲ ἐπυροβόλησεν, ἀλλὰ χωρὶς ἐπιτυχίαν, καὶ ἀπὸ τὸν πυροβολισμὸν ἐξύπνησεν ὄλον τὸ στράτευμα. Ἄλλ' ἔταν ἐννόησαν τὴν φυγὴν μας, ἕως νὰ συνέλθουν ἀπὸ τὴν ἐκπληξιν, ἦτο πολὺ ἄργά. Ἡμεῖς ἡμεθα μακρὰν καὶ εἰς πλήρη ἀσφάλειαν. Ὁ ἀρχηγὸς μᾶς ἔβαλεν εἰς γραμμὴν, ἐνῶ ὁ ἥλιος ἀπὸ τὸ βουνὸν ἐφώτιζε τὰς μαυρισμένας ὄψεις μας, καὶ μᾶς ἐμέτρησε. Δύο μόνον παλικάρια εἶχον φονευθῆ εἰς τὸ Χάνι καὶ δύο ἦσαν πληγωμένοι. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Γραβιάς ἠσθανόμην τὸν ἑαυτὸν μου διαφορετικόν. Δὲν ἤμην πλέον ἑ ἀμαθὴς νεοσύλληκτος τῆς Χαλκωμάτας,

εἶχα σπουδάσει εἰς καλὸν σχολεῖον, ὅπως μοῦ προεῖπεν ὁ ἀτρόμη-
τος Ὀδυσσεύς.

Γεώργιος Δροσίνης.

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

Μιὰ μάνα εἶχε τέσσερα παιδάκια καμωμένα,
τέσσερα παιδιά.
Τ' ἀνάγιωσε, τ' ἀνάθρεψε, τὰ προίκισ' ἓνα ἓνα,
μ' εὐθυμὴ καρδιά.
Καὶ βοῆκε καὶ τὰ πάντρεψε σ' ἀνθρώπους μὲ κεφάλι,
μὲ νοικοκυριό.
Κι ἐκεῖνα σπιτωθήκανε κι ἐγίνανε μεγάλοι
μέσα στὸ χωριό.
Μὰ τῆς γριᾶς τῆς μάνας των τῆς ἔδωκεν ἡ Μοῖρα
ἄσχημην εὐχή.
Κι ἀπέθανεν ὁ γέρος της ! Κι ἀπέμειν' αὐτὴ χήρα,
χήρα καὶ φτωχὴ !
Κι αὐτὸ σὰν νὰ μὴν ἔφθανεν, ἀρρώστησε μιὰ μέρα,
μιὰ κακὴ βραδιά !
Φωνάζει ξένον ἄνθρωπο, μηνᾶ μ' αὐτόνε πέρα
νᾶρθουν τὰ παιδιά.

— Πᾶνε καὶ πὲς τοῦ γιόκα μου νάρθη νὰ μὲ κοιτάξῃ,
καὶ δὲν ἤμπορῶ! —

Πῆγε καὶ ἦλθε καὶ λαλεῖ : — Τ' ἀμπέλι του θὰ φράξῃ!
Δὲν ἔχει καιρό!

Οἱ βᾶτοι νὰ φυτρώσουνε στὸ σῶμα τ', εἶπ' ἐκεῖνη,
γὰ παντοτινά! —

Καὶ ἀπὸ τότε ὁ κακογιὸς σκαντσόχοιρος ἐγίνη,
φεύγει στὰ βουνά!

— Πᾶνε καὶ πὲς τῆς κόρης μου νάρθη νὰ μὲ κοιτάξῃ,
καὶ δὲν ἤμπορῶ! —

Πῆγε καὶ ἦλθε καὶ λαλεῖ : — Ὑφαίνει τὸ μετάξι!
Δὲν ἔχει καιρό!

— Νὰ ὑφαίνῃ καὶ νὰ διάζεται, καὶ νᾶναι, εἶπ' ἐκεῖνη,
μὲ χωρὶς πανί! —

Καὶ ἀπὸ τότε ἡ ἄπονη ἀράχνη ἔχει γίνει,
ματαιοπονεῖ!

— Πᾶνε στὴν ἄλλη κόρη μου, νάρθη νὰ μὲ κοιτάξῃ,
καὶ δὲν ἤμπορῶ! —

Πῆγε καὶ ἦλθε καὶ λαλεῖ : — Θὰ πλύνη καὶ θ' ἀλλάξῃ!
Δὲν ἔχει καιρό!

— Ἡ σκάφη πὰ στὴ ράχη της νὰ γύρῃ, εἶπ' ἐκεῖνη,
ἄπλυτ' ἀλλαγὴ! —

Καὶ ἀπὸ τότε ἡ ἄπονη χελώνα ἔχει γίνει,
σέρονεται στὴ γῆ!

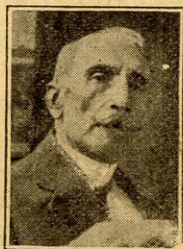
— Πᾶνε στὴν τρίτη κόρη μου, νάρθη νὰ μὲ κοιτάξῃ,
καὶ δὲν ἤμπορῶ! —

Ποῖν ἐπιστρέψῃ καὶ τῆς πῆ, ἡ κόρ' εἶχε προφτάξει.
Εἶχε αὐτὴ καιρό!

- Γιατί σὰ χέρια, κόρη μου, σὰ δάχτυλα ζυμάρι
κι ἄλευρα ἔδω ;
- Ἐζύμωνα, μανούλα μου, μὰ εἶδης' ἔχω πάρει
κι ἦρθα νὰ σὲ ἰδῶ.
- Ἀνθόσκηνη τ' ἀλεύρι σου κι ἡ σκάφη σου κυψέλη !
Ἡῦρες τὸν καιρό !
Στὸ βίο σου νὰ γίνεται ὅ,τι κι ὄν πιάνης μέλι,
μέλι γλυκερό !—
- Λαλεῖ, καὶ μὲ χαμόγελο ἀποκοιμιέτ' ἐκείνη,
γιὰ παντοτινά.
- Καὶ ἀπὸ τότε μέλισσα ἢ κόρη της ἐγίνη
καὶ καλοπερνᾷ.
- Γυρνᾷ σ' ὅλα τὰ λούλουδα, εἰς ὅλα τ' ἄνθη μπαίνει,
μ' εὐθυμη ψυχή.
- Κι ἀπ' ὅλα εἶναι τὰ πλάσματα ἢ πιὸ εὐλογημένη,
διὰ τὴν εὐχή.

Γεώργιος Βιζυηνός.

ΚΟΥΠΙ ΚΑΙ ΤΙΜΟΝΙ

Ἴσυχάζ' ἢ θάλασσα. Τὸ κουπιθυμώνει,
στρέφεται περήφανο, λέγει στὸ τιμόνι :

— Σκλάβος ἀλευθέρωτος πάντοτε δουλεύω,
σέρνω βάρη ἀσήκωτα· καὶ τὰ κουβαλῶ,
μανιωμένα κύματα σχίζω καὶ παλεύω,
βγαίνω στὸ γιאלό.

Κι ἐνῶ γὼ μερόνυκτα στὴ δουλειὰ πεθαίνω,
ἐσὺ πάντα ξένοιαστο καὶ ξεκουρασμένο
ἀκουμπᾶς στὴν πρύμη σου, καὶ δουλειά σου μόνη
νὰ γυρίζης ἤσυχο καὶ καμαρωτό...
φύγε, ξεφορτώσου μου, ἄχρηστο τιμόνι,
εἶσαι περιττό !

Τρικυμία πλάκωσε καὶ τὸ κῦμ' ἀφρίζει·
τὸ κουπὶ ἀντρειεύεται, τὸν ἀγῶν' ἀρχίζει.
Μανιωμέν' ἡ θάλασσα, σὰν θεριὸ φουσκώνει
κι ἀψηφᾷ στὴ λύσσα τῆς χίλια δυὸ κουπιά...
Τὸ κουπὶ ραγίζεται : — Πρόφθασε, τιμόνι,
δὲν ἀντέχω πιά !

Ἰωάννης Πολέμης

ΤΟ ΤΙΜΟΝΙ

Τὸ καράβι εἶναι κατασκευάσμα τῶν διαβόλων.

Ἐκαμαν ἓνα τρικούθερτο ξύλο κι ἐδγῆκαν διαλαλητάδες σ' ἄλλη
τῇ γῇ : Ἐμπρὸς ἔλατε ! ψυχὲς στριμμένες, παθιασμένοι κόσμοι,
μάτια κλεισμένα στὸ μυστήριο, ἔλατε μέσα καὶ θὰ τὸ γνωρίσετε
ἀμέσως ! Καὶ ἀμέσως τὰ μάτια τὰ κλειστά, οἱ παθιασμένοι κόσμοι,
οἱ στριμμένες ψυχὲς ἔτρεξαν κοπάδι ἀπὸ τῆς γῆς τὰ πέρατα, κα-
τέβηκαν στὴν ἀκρογιαλιά, ἐμπῆκαν στὸ καράβι. Τί τόπους θὰ χα-
ροῦν, τί χαρὲς θὰ γνωρίσουν, πόσα χρήματα θ' ἀπολαύσουν στὴ
στιγμὴ !

Ἐκεῖ προβάλλει κι ἓνα γεροντάκι ταπεινὸ καὶ παραπονιάρικο :

— Νὰ μπῶ μέσα κι ἐγώ ; ρωτᾷε τὸν καπετάνιο.

— Ἐμπα, τοῦ λέγει ἐκεῖνος, ἔμπα μέσα καὶ σύ, ἔμπα σύνταχα.

— Νὰ πάρω καὶ τὸ ξυλάκι μου μαζ' !

— Πάρτο.

Ἐμπήκε μέσα τὸ γεροντάκι, ἔκατσε κατάντικρα στὴν πρύμη τοῦ καραδιοῦ. Ἄνοιξαν οἱ ναυτοδιάβολοι τὰ πανιά, ἔτριξαν τὰ ξάρτια, πήρε δρόμο στ' ἀνοιχτὰ τὸ ξύλο.

— Καλὸ μας κατευόδιο· εὐχήθηκαν συνατοὶ τους οἱ ταξιδιώτες.

— Καλὸ σας κατευόδιο, χά ! χά ! χά !....

Καλὸ σας κατευόδιο, χά ! χά !... χά !... ἐχούγιαξαν ἀπὸ πρύμη σὲ πλώρη οἱ ναυτοδιάβολοι.

Καὶ τὸ χουγιατὸ βοριάς ἐγέννηκεν εὐθὺς καὶ ἀνατάραξε ἀπ' ἄκρη σὲ ἄκρη τὴ θάλασσα. Ὅρος τὸ κύμα σηκώνεται μπροστά, πύργος ἀκλόνητος ψηλώνει πίσωθε· ἀπὸ τὰ πλάγια λύκοι χυμοῦν ἐπάνω του. Ἐκέρωσαν εἰ ταξιδιώτες οἱ ἄμαθοι. Καπνὸς ἐσκόρπισαν ἐμπρὸς τους οἱ χαρές, οἱ τόποι, τὰ χρήματα. Κόρακας ὁ φόβος φωλιάζει μέσα τους, ξεσχίζει τους τὰ σπλάχνα, ρουφᾷ τὸ αἷμα τους. Τὸ πλοῖο γέρνει δεξιὰ, γέρνει ζερβά, πηδᾷ πίσω κι ἐμπρὸς βαρδάτο πήδημα καὶ τὰ νερὰ τὸ πνίγουν, τὸ κουρσεύουν, τὸ πατοῦν.

Οἱ διαβολοναῦτες στὰ ξάρτια σκαρφαλωμένοι τραγουδοῦν ἀμέριμνα, ἀναμπαίζουν πειραχτικὰ τοὺς ταξιδιώτες, γελοῦν μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴν ἐλπίδα τους.

— Καλὸ ταξίδι, καλὸ κι αἰώνιο ! φωνάζουν πάντοτε.

Ὅμως τὸ καρδίη ὅσο καὶ ἂν πατιέται καὶ ἂν κινδυνεύη δὲν πνίγεται. Παλεύει κι ἀνδρειεύεται σὰν νὰ ἔχη ψυχὴ μέσα του. Ψυχὴ γιγαντωμένη. Κι εἶναι ψυχὴ του ὁ γέροντας ποὺ κάθεται στὴν πρύμη του κι ὀδηγὸς του τὸ ξυλάκι, τὸ χάτσαλο. Μ' ἐκεῖνο παίρνει δρόμο, λοξεύει στὰ ψηλὰ κύματα, φεύγει τὴν ὀρμὴ καὶ τὴ λύσσα τους. Κι ἐνῶ οἱ διαβολοναῦτες τὸν ὀλεθρὸ τους προσδακοῦν, κι ἐνῶ οἱ ταξιδιώτες κλαῖνε τὴ μοῖρα τους καὶ τὰ νερὰ μὲ πόθο περιμένουν νὰ κλωθοπαιξοῦν στὸ σκαρί του, ἐκεῖνο σχίζει τὸ μαῦρο σύγνεφο καὶ ἀράζει σὲ λιμάνι ἡμέρο καὶ γελαστό !

— Δόξα στὸ σωτήρα μας ! δόξα στὸ γέροντα !... ξεσπᾷ σύγκαιρα τρανὴ φωνὴ ἀπὸ τὸ στόμα τῶν ταξιδιωτῶν.

— Κατάρρα ! ἀπαντᾷ σὰν ἀστροπέλεκο ἢ φωνὴ τῶν διαδόλων.

Καὶ τὰ νερὰ τοῦ κόρφου δέχονται λαχταρώντας τοὺς ναυτεῖς
καὶ τὸν καπετάνιο τοὺς, τὸν καπετάνιο καὶ τὸ μῖσος του.

Ἐσώθηκεν ὁμοῦς ὁ κόσμος. Ἐγύρισε καθένας στὴ χώρα του·
ἀγάπησε τοὺς τόπους, ὑπόμεινε τὰ πάθη, ἐσεβάσθηκε τὸ μυστήριον.
Καὶ δὲν δοξολογᾷ παρὰ τὸν Ἀϊ-Νικόλα τὸ γέροντα. Οἱ διαβόλοι
ἔχτισαν τὸ καράβι· μὰ ὁ Ἀϊ-Νικόλας ἔκαμε τὸ τιμὸν του.

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Μὲ καράβι στὰ ταξίδια
τὸ ναυτόπουλο γυρνᾷ
καὶ στῆς θάλασσας τὰ φίδια
τὰ μικρᾶτα του περνᾷ.

Ὁ βοριάς δὲν τὸ τρομάζει
οὔτ' ἢ ἄπιστη νοτιά,
οὔτε χιόνι οὔτε χαλάζι
οὔτε κύματα πλατιά.

Στὴ δουλειὰ πρωὶ καὶ βράδυ
μὲ τὸ στρόμπο στὸ πλευρὸ
ξεροτρῶγει παξιμάδι,
πίνει ἀκάθαρτο νερό.

Πεταχτὸ σὰν τὸ ξεφτέρι
ἀνεβαίνει στὰ πανιά
καὶ μὲ ρόζους εἰς τὸ χέρι
λύνει δένει τὰ σχοινιά.

Στοῦ κινδύνου τὴν τρομάρα
τὸ φυλάγει μοναχὴ
τῆς μανούλας του ἢ λαχτάρα,
τῆς μανούλας του ἢ εὐχή.

Ποῦ ἐλπίζει παλικάρι
 νὰ τὸν δῆ καμιὰ φορὰ·
 νὰ τὸν ποῦν μικρὸν Κανάρη
 μὲς στ' ἀθάνατα Ψαρά.

Ἡλίας Τανταλίδης

ΓΑΛΗΝΗ

Δὲν ἀκούεται οὔτ' ἓνα κῆμα
 εἰς τὴν ἔρημη ἀκρογιαλιά·
 λὲς καὶ ἡ θάλασσα κοιμᾶται
 μὲς στῆς γῆς τὴν ἀγκαλιά.

Διονύσιος Σολωμός

Η ΚΥΝΗΓΗΜΕΝΗ ΠΕΡΛΙΚΑ

Ἦταν Αὐγούστος μῆνας. Καθόμαστε ἐγὼ κι ὁ σύντροφός μου
 τὸ ἀπόγιομα στὸν ἐξώστη τοῦ πύργου, ποῦ ἦταν στὸ βορινὸ πλευρὸ

του, καὶ κοιτάζαμε τὸν ἀπέραντο κάμπο τῆς
 Θεσσαλίας, ὡς ἐκεῖ ποῦ ἔσμιγε μὲ τὲς κοντό-
 τερες ράχες τῶν Χασιώτικων βουνῶν, ποῦ φαί-
 νονταν ἀπὸ μακριὰ ἓνα κομμάτι πέτρα μεγάλη,
 γιγάντια, ποῦ πιάνεται ἀπὸ τὴ Βούλα ἔως τὸ
 Κοκκινάδακι τοῦ Ζάρκου. Ὁ Πηγεῖδς κυλοῦσε
 τὰ ρέματά του πολὺ κοντὰ μας, ὡς ἓνα τέταρτο
 τῆς ὥρας ἀπὸ μᾶς, ἀλλ' ἂν καὶ ὁ πύργος ἦταν
 ὑψηλός, οὔτε αὐτὸν βλέπαμε, οὔτε τὸ βουϊτό του ἀκούσαμε, γιατί
 τὸ ἔδαφος εἶναι ἴσιο καὶ αἱ δυὸ ὄχτες σμίγουν ἢ μία μὲ τὴν ἄλλη
 καὶ κρύβουν τὴν κοίτη, ἐνῶ τὸ νερὸ τρέχει ἤσυχο ἤσυχο, χωρὶς
 βουή, χωρὶς κρότο, χωρὶς ἀφρό, σὰ διαδάτης κουρασμένος, ποῦ
 περπατᾷ ἀργὰ ἀργὰ καὶ δὲ βλέπει τὴν ὥρα νὰ φτάσῃ στὸ κα-
 τοικίό του, νὰ ξαπλωθῇ καὶ νὰ κοιμηθῇ.

Εἶχαμε μπροστά μας ἕνα σωρὸ χωριά. Τὰ διακρίναμε ἀπὸ τὰ δέντρα ποὺ εἶχαν κί ἀπὸ τὰ κεραμίδια ποὺ κοκκίνιζαν καὶ πυρολογοῦσαν ἀπὸ τὸ ἥλιοδόρι, σὰ νὰ ἦταν ψηλὰ σ' ἀσβεσταριά ἢ σ' ἀναμμένο κεραμιδαριό. Ἀπὸ μακριὰ μᾶς ἔρχονταν ὁ ἦχος τῶν κουδουνιῶν τῶν κοπαδιῶν, ποὺ βοσκοῦσαν ὀλόγυρα. Ὁ οὐρανὸς ἦταν ξάστερος καὶ ἡ γῆ δίψασε γιὰ νερό, σὰ στρατοκόπος κουρασμένος, γιὰτὶ δὲν εἶχε βρέξει ἀπὸ τὸ Μάρτη. Σύννεφο δὲν φαίνονταν πουθενὰ κανένα καὶ ζέστη φοβερὴ ἀγκάλιαζε ὄλο τὸν κάμπο. Σὲ λίγο ἕνα συννεφάκι, ὡς μιὰ ψάθα, ἄσπρο, ξέξασπρο, σὰ λαγαρὸ ἀσήμι κάθισε στὴν κορφὴ τοῦ Ὀλύμπου σὰν πελώριο διαμαντένιο στέμμα. Ἐκεῖνη τῇ στιγμῇ ἦρθε ἕνας γέρος τοῦ χωριοῦ γιὰ νὰ ζητήσῃ κάτι καὶ στάθηκε μπροστά μας. Ὁ γέρος μὲ τὰ θολὰ του μάτια εἶδε τὸ συννεφάκι στὸ κεφάλι τοῦ ξακουσμένου Ὀλύμπου, ποὺ στέκεται ἀνάμεσα σὲ τόσα ψηλὰ βουνά, σὰ βουνὸ βασιλιάς, μὲ τὲς σαράντα δυὸ του κορφὰς καὶ τὲς ἐξήντα δυὸ του βρουσοῦλες. Τὸ σύννεφο μεγάλωνε, σαμπῶς μεγαλώνει ὁ καπνός, ὅσο ἡ φωτιὰ παίρνει δρόμο.

— Τοῦ βλέπετε αὐτοῦ τοῦ συννεφάκι ;...

Καὶ χωρὶς νὰ τοῦ ἀπαντήσωμε τίποτε ἐμεῖς, ξακολούθησε :

— Θὰ φέρ' νιρόπονιὰ. Εἶναι βλουγημένου....

Μιὰ ὑπόκωφη βροντὴ ἀκούστηκε κατὰ τὸν Ὀλυμπο, κι ἄστραμμα φεγγοδόλησε μέσα στὸ σύννεφο, ποὺ γιγάντευε καὶ θέριευε κι ἔγινε μιὰ στιγμῇ κατάχρυσο. Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κι ἐκεῖνο τὸ συννεφάκι, ποὺ ξεφύτρωσε σὰ στέμμα ψηλὰ στὴν κορφὴ τοῦ δοξασμένου βουνοῦ μας, γίνηκε γίγαντας καὶ χύθηκε σ' ὄλο τὸν οὐρανὸ τῆς Θεσσαλίας, σὰ φοβερὸ ὄχταπόδι, ἀπλώνοντας τοὺς μαύρους πλοκάμους του, ὡς τὸν Κίσαβο, ὡς τὸ Πήλιο, ὡς τὰ βουνὰ τῆς Γούρας, ὡς τ' Ἄγραφα, κι ὡς τὰ βουνὰ τ' Ἀσπροποτάμου. Ἄρχισαν νὰ πέφτουν ἀριεὲς ἀριεὲς οἱ πρῶτες σταλαματιεὲς τῆς βροχῆς χοντρὲς σὰν καρύδια, καὶ τ' ἀστροπελέκια ν' αὐλακίωνουν τὸν οὐρανὸ, σὰ φλογισμένα φίδια, καὶ σὲ λίγο ἀκόμα ἡ Θεσσαλία λούζονταν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη καὶ φεγγοβολοῦσε καὶ τραντάζονταν ἀπὸ τ' ἀστροπελέκια.

Ἀπὸ τὲς πρῶτες σταλαματιεὲς ἀφήκαμε τὸν ἐξώστη καὶ μπή-

καμε στην άπέραντη κρεβάτα του πύργου και κοιτάζαμε με χαρά τη χοντρή βροχή, που έπεφτε και χτυπούσε τα γυαλιά των παραθυριών. Έκει που καθόμαστε και χαιρόμαστε για το περίλαμπρο θέαμα της ευεργετική, βροχής, που θά πότιζε τη διψασμένη γη, ως τα έγκατά της, που είχε γίνει σαν κεραμίδι, άκουσε τράγκ ! το γυαλί του παραθυριού και δυο μεγάλα πουλιά κατάβρεχτα, το ένα μπροστά και τ' άλλο από πίσω μπήκαν μέσα. "Όλοι σηκωθήκαμε στο ποδάρι και γλιτώσαμε το θύμα από τα νύχια του φοινιά του. Το μπροστινό πουλί που για τη σωτηρία του πετούσε σε μολύδι και έσπασε το γυαλί του παραθυριού, ήταν μιὰ περιγραμμένη πετροπέρδικα, και το πισινό που την κυνηγούσε με μάτι άγριο, με λύσσα, με αίμοδιψιά, ήταν γεράκι ! "Ερχονταν εκείνη μπροστά κι αυτό πίσω από τα πετροβούνια, πέρα από τη Βούλα, τρεις ώρες μακριά, με καλό άλογο, γιατί μόνο στα βουνά βρίσκονται οι πετροπέρδικες, πύχουν τα πλουμιστά φτερά, τα κόκκινα ποδάρια, ένῳ στον κάμπο είναι οι καμπίσιας οι πέρδικες πολύ διαφορετικές από τες βουνίσιας, και οὔτε οι βουνίσιας πατοῦν στον κάμπο, οὔτε οι καμπίσιας στα βουνά. Οι βουνίσιας είναι μεγαλύτερες, αγριώτερες κι όμορφότερες από τες καμπίσιας, και τες βουνίσιας προτιμοῦν ξεκινῶν, που έχουν τή μανία νά σκλαβώνουν τα καημένα τα πουλιά και νά τὰ βάνουν στα κλουδιά, για ν' άκοῦν το σκλαδωμένο τους τὸ λάλημα και νά ευχαριστοῦνται με τή δυστυχία τους.

Πιάσαμε και τή δειλή πέρδικα, που μαζεύτηκε σε μιὰ γωνιά της κρεβάτας κι έτρεμε από τὸ φόβο της, και τὸ όρμητικό γεράκι, που είχε τρυπώσει κάτω από τα ντιθάνια άγριο και φοβερό, και τὰ βάλαμε σε χωριστά κλουδιά. "Η πέρδικα ήταν προωρισμένη από τὸν συνάδελφό μου για τὸ κλουδί, και τὸ γεράκι για δῶρο σε κανένα κυνηγό, που μπορούσε νά τὸ γυμνάση νά κυνηγάη στον άέρα πουλιά. "Ένας φίλος, που είχε παρατύχει κοντά μας, εἶπε ότι ἡ καλύτερη δουλειά ήταν : — νά φάμε τήν πέρδικα ψητή και νά σκοτώσωμε τὸ γεράκι, και για νά μᾶς πείση πλιότερο μᾶς ανέφερε και ἕνα στίχο δημοτικού τραγουδιού : « Πέρδικα ψημένη και γλυκό κρασί ».

Τὴ νύχτα, ὅταν τραβηχτήκαμε ὁ καθένας στὸ κρεβάτι του γιὰ νὰ κοιμηθοῦμε, δὲ μὲ κολουσε ὕπνος. Μὲ βασάνιζε ἡ ἰδέα τῆς σκλαβιάς, τῆς πετροπέρδικας καὶ τοῦ γερακιοῦ. "Ἐδῶσα - πῆρα νὰ κοιμηθῶ, δὲν τὸ κατώρθωσα. Συλλογιόμουν τὰ βάσανά της. Συλλογιόμουν ὅτι ἦρθε στὸ κατοικιό μας ζητώντας σωτηρία καὶ βρίσκει πικρὴ σκλαβιά. Συλλογιόμουν καὶ τὸ τέλος της : κανένα ψήσιμο στὴ σούβλα, ἢ κανένα φάγωμα ἀπὸ καμιὰ γάτα· γιὰ τὸ γεράκι δὲν μὲ ἔκοφτε πολὺ. Ἡ ἰδέα ὅτι ἔτρωγε πουλιὰ καὶ ὅτι, ἂν δὲν τύχαινε τὸ παραθύρι τοῦ πύργου, θὰ ξέσχιζε τὴν καημένη τὴν πέρδικα μ' ἔκανε νὰ τὸ ἀντιπαθῶ, καὶ νὰ τὸ μισῶ, καὶ νὰ μὴν ἐνδιαφέρωμικι γι' αὐτό. Στὰ τελευταῖα, ἐκεῖ ποὺ γύριζα ἄυπνος στὸ κρεβάτι γιὰ νὰ δώσω τέλος στὴ νέα τύχη τῆς πέρδικας, ἀναψα τὸ κηρί καὶ πῆγα στὴν κρεβάτα, ὅπου βρίσκονταν κρεμασμένα καὶ τὰ δυὸ κλουδιά, τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο. Ἡ πέρδικα πῆγαινε ἄνω κάτω μέσα στὸ κλουδί, ἐνῶ τὸ κακοῦργο γεράκι κάθονταν καὶ κοιμῶνταν ἔχοντας τὸ λαιμὸ χωμένο μέσα στὲς πλάτες, καὶ μονάχα, ὅταν ζύγωσα μὲ τὸ φῶς, ἀνοιξε τὰ μάτια του καὶ γύριζε ἀνήσυχον τὸ κεφάλι του ὀλόγυρα. Ξεκρέμασα τὸ κλουδί τῆς πέρδικας καὶ τὸ πῆγα στὸ παράθυρο μὲ τὸ τσακισμένο γυαλί, ἀνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουδιοῦ καὶ εἶπα στὸ σκλαβωμένο πουλί :

— "Αἰ στὸ καλὸ σου, πέταξε στὰ πετροβούνια σου. καὶ στὲς βουνοπλαγιές σου, ὅπου γεννήθηκες καὶ ὅπου εἶναι ὁ προορισμὸς σου καὶ ἡ εὐτυχία σου· ἴσως ἔχεις ταίρι, ἴσως ἔχεις μικρά.

Ἡ πέρδικα, τὴ στιγμὴ ποὺ ἀνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουδιοῦ, στὸ παραθύρι μὲ τὸ σπασμένο γυαλί, σὰ νὰ μὴν πιστεue τόση εὐτυχία, δίσταζε νὰ πετάξῃ καὶ ν' ἀποχτήσῃ τὴ λευτεριά της, ἀλλὰ σ' ὀλίγο ἔμασε καλὰ τὰ φτερά της, κατέδασε τὸ κεφάλι της, κι ἓνα δυνατὸ φτερούγισμα ἀκούστηκε στὰ σκοτάδια τῆς νύχτας. Ἡ καρδιά μου χόρευε ἀπὸ τὴ χαρὰ της, γιὰ τὴν καλωσύνη, ποὺ εἶχα κάμει, καὶ τὰ ποδάρια μου φαίνονταν πῶς δὲν πατοῦσαν στὸ πάτωμα. Κρέμασα τὸ κλουδί στὴ θέση του, μὲ τὴ θύρα ἀνοιχτή, γιὰ νὰ μὴ μὲ ὑποπτεῦσῃ ὁ συνάδελφός μου καὶ τοῦ κακοφανῆ, καὶ γύρισα νὰ πάγω στὸ κρεβάτι μου νὰ κοιμηθῶ εὐχαριστημένος. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ τὸ βλέμμα μου ἀντίκρισε τὸ βλέμμα τοῦ γερακιοῦ. Μοῦ φά-

νηκε, σὰ νὰ μοῦ ζητοῦσε κι αὐτὸ τὴ λευτεριά του καὶ σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε μὲ ἀνθρώπινη φωνή :

— Δευτέρωσέ με καὶ μένα τὸ καημένο ! Γυρεύω τὴ λευτεριά μου ὡς ἔλεημοσύνη !

Ἔστριψε ἡ καρδιά μου. Δύο δάκρυα χοντρά ἀνέβηκαν ἀπὸ τὴν καρδιά μου στὰ μάτια μου, θέλησα νὰ θυμηθῶ ἔλα τὰ φονικά τοῦ σκλαδωμένου γερακιοῦ : πόσα πουλιὰ ἄφησε χωρὶς μάνα, καὶ πόσες μάνες χωρὶς πουλιά, καὶ τὸ κυνήγημα τῆς πέρδικας, ποῦ γλίτωσε ἀπὸ τρίχα, ἀλλὰ δὲ μπόρεσα ν' ἀντισταθῶ στὴν ἄφωνη φωνὴ ποῦ μοῦ φώναζε :

— Δευτέρωσέ με καὶ μένα τὸ καημένο ! Δός μου τὴ λευτεριά μου ὡς ἔλεημοσύνη.

Ἐεκρέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ καὶ τράδηξα ἴσα στὸ παράθυρο μὲ τὸ σπασμένο γυαλί...

— Ἀλλά... τί πάω νὰ κάμω ; εἶπα μέσα μου. Ἄπ' ἐδῶ ἔφυγε ἡ πέρδικα, ν' ἀφήσω καὶ τὸ γεράκι, μπορεῖ νὰ τὴ φθάσῃ πουθενά...

Γυρίζω πρὸς τὸ παράθυρο, ποῦ ἀντίκριζε κατὰ τὴ νοτιά, ἀντίθετα πρὸς τὸ δρόμο τῆς πέρδικας. Ἀνοίγω τὸ παραθυρόφυλλο, ἀνοίγω καὶ τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ καὶ τοῦ δίνω δρόμο ! Πάει ! Ἀπόχτησε κι αὐτὸ τὴν πόθητὴ λευτεριά ! Ὡρα του καλὴ κι αὐτουνοῦ !

Γυρίζοντας κρέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ μὲ τὴ θύρα ἀνοιχτὴ κοντὰ στ' ἀνοιχτὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας, καὶ πῆγα νὰ κοιμηθῶ. Κοιμήθηκα σὰ στὸν παράδεισο. Ὁλος μου ὁ ὕπνος ἦταν γεμάτος χρυσὰ ὄνειρα. Τέτοιον ὕπνο γλυκὸ δὲν ἔχω κάμει ποτὲ ἀπὸ τότε.

Χρῖστος Χριστοβασιλῆς

Η ΣΠΟΡΑ

Θάρθουν οἱ μέρες τῆς σποράς, τοῦ ζευγολάτη ἐλπίδα, βαρὺ τὸ ἀλέτρι σέρνεται στὸ βαλτωμένο χῶμα, τὰ βόδια τ' ἀργοκίνητα ξυπνᾷ ἢ μακριὰ βουκέντρα κι ἀνασαλεύουν τὸ ζυγὸ κι ἀγνοφυσοῦν σκυμμένα,

στυλώνοντας στίς ἀλακιῆς καρτερικά τὰ μάτια,
 μάτια μεγάλα ὀλόμαυρα, γεμάτα καλωσύνη.
 Σταλάζει ἀπὸ τ' ἀπλόχερα χρυσὸ καθαροσπόρι
 καὶ τροχισμένο ἀπ' τὴν τριβὴ τὸ ὑνὶ ἀσημένιο λάμπει,
 σκάφτοντας λάκκο στὴ σπορὰ τῆ ζωντανοθαμμένη.
 Σκαλίστρα ἀχόρταγη τῆς γῆς καὶ τῆς σπορᾶς ἀρπάχτρα,
 τὸ ζευγολάτη ἀκόλουθᾶ μαυρόφτερη κουρούνα
 κι ἀπὸ τὰ νέφη κελαιδεῖ κρυμμένη ἢ σιταρήθρα,
 ζητώντας γιὰ τὸν κόπο τῆς ἕνα στυρὶ σιτάρι.
 Μικρὲς οἱ μέρες τοῦ Σποριᾶ κι ἀτέλειωτες οἱ νύχτες
 τὸν ὕπνο δίνουν πληρωμὴ στὸν κάματο τῆς μέρας.
 Μόνη ξενύχτρα καίει ἢ φωτιὰ στὸ ταπεινὸ καλύβι
 κι ἀπ' τῆς φωτιᾶς τὸ φωτερὸ πλάνημα ὁ ζευγολάτης
 βλέπει ὄνειρο : στὸ νιόσπαρτον ἀγρὸ βαριὰ τὰ στάχυα
 νὰ καρτεροῦν τὸ κοφτερὸ δρεπάνι τῆς θερίστρας.

Γεώργιος Δροσίνης

ΤΟ ΘΕΡΟΣ

Μὲ τοῦ καιροῦ τὸ γύρισμα τ' ὄνειρο θ' ἀληθέψη :
 στίς καλαμιές, ἀπόγυρτες ἀπ' τὰ βαριὰ τὰ στάχυα,
 νεράιδες ἀσπρομάντιλες διαβαίνουν οἱ θερίστρες.
 Τ' ἀνάλαφρα ἀσπρομάντιλα, σφιγμένα μὲ τὰ δόντια,
 φυλαχτικά ἀπ' τὸ λιόκαμα τίς ὄψες ἀποκρῦβουν
 καὶ δείχνουν τὰ ματόφρυδα, κοράκια μὲς στὸ χιόνι.
 Πίσω ἀπ' τὸ διάβα τους, στρωτὰ χειρόβολα τὰ στάχυα
 χαράζουν στράτα ἀπάτητη στὸν ἥλιο καὶ στ' ἀγέρι.

Γιὰ τίς βαρύτερες δουλειῆς ἄξια τ' ἀντρίκια χέρια
 στρίβουν κλωνάρια κοτσικιᾶς καὶ ζώνουν τὰ δεμάτια.
 Τ' ἄλογο χαμοδένοντας στὸ χέρσωμα νὰ βόσκη
 πάει τὸ κοπέλι γιὰ νερὸ μὲ δυὸ φλασκιὰ στὰ χέρια.

Κι ἡ μάνα, ἀποκοιμίζοντας στ' ἀπόσκιο τὸ παιδί της,
στρώνει στεγνό, ἀμαγείρευτο τῆς ἀργατιᾶς τὸ δεῖπνο,
μὲ πρῶμιο κριθαρίτικο ψωμί, ποὺ δὲ χορταίνει.

Γεώργιος Δροσίνης

ΣΤ' ΑΛΩΝΙΑ

Στ' ἀλώνια, καλοσάρωτα καὶ ξεχορταριασμένα,
θὰ ξαπλωθοῦν οἱ θημωνιές, ξανθόμαλλες πλεξίδες.

Τὰ στάχυα τρίβει καὶ μασᾷ περνώντας ἢ ροκᾶνα·
πλατάνι τὸ σαγόνι της, τὰ δόντια της στουρνάρια.

Τὰ βόδια σέρονουν τὸ θεριὸ ζευγαρωτὰ δεμένα
καὶ δαμασμένο τὸ πατᾶ, τὰ βόδια κυβερνώντας,
ὠραία ἀρματοδρόμισσα λαμπαδωτὴ στημένη·
στὰ χεῖλη της ὁ σάλαγος γλυκόφωνο τραγούδι,
στὰ χέρια της ἀπόνετο καλάμι εἶν' ἢ βουκέντρα.

Ὁ νοικοκύρης τοῦ ἀλωνιοῦ, μὲ τὸ κρασί στὸ γόνα,
κερνᾷ τοὺς ξένους, ποὺ περνοῦν, καὶ κραῖζει τοὺς γειτόνους,
κι ἓνας λυθάρης, παίζοντας τυφλὸς τυφλὰ τὴ λύρα,
μοιράζει εὐχὲς γιὰ τὴ σοδιὰ κάθε φορὰ ποὺ πίνει.

Κι ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα τὶς νύχτες μὲ τ' ἀπόγειο·
σύννεφο ἀπ' τὰ ξυλόφτυα, στὰ οὐράνια ἀναπετώντας
τ' ἄχυρο φεύγει ἀνάλαφρο καὶ τὸ σιτάρι πέφτει
γύρω στὸ φῶς τῶν φαναριῶν, χρυσὴ ψιχάλα ἀπ' τ' ἄστρα.

Σωρὸς σιτάρι ἂν καρτερῇ τοῦ μετρητῆ τὰ χέρια,
πορὶν ἀπ' τὰ χέρια τὸ μετροῦν τὰ πόδια καὶ τὰ μάτια,
τὰ πόδια μὲ τὸ πήδημα, μὲ τὴ ματιὰ τὰ μάτια·
φτερὸ τοῦ νιοῦ τὸ πήδημα—σοφὴ ἢ ματιὰ τοῦ γέρου.

Ἄβρεχτη καὶ ἄκαγη ἢ σοδιὰ σηκώνεται ἀπ' τ' ἀλώνι·
λίβας δὲν τὴν καψάλισε κι ἢ μπόρα δὲν τὴν πῆρε·
χροινάρια τροφοδότισσα γεμίζει τὶς κουβέλες.

Γεώργιος Δροσίνης

ΨΩΜΙ

Καλόδεχτο τὸ φόρτωμα, πὸν θᾶρθη ἀπὸ τὸ μύλο,
πρωτόσταλτο, πρωτάλειστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.

Ζυμώνουν τ' ἀνασκουμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
καὶ πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ μὲ τὶς παλάμες
μὲς στὴν καλοπελεκητὴ πινακωτὴ—προικιό της.

Τὸ φούρνο καίει τεχνίτισσα στὸ φούρνο ἢ γιὰ κυρούλα,
ξανανωμένη, ἀφήνοντας τὴ συντροφιά τῆς ρόκας.

Ὡ βραδινὸ σμάζεμα στὸ σπιτικὸ κατώφλι,
καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου !

Κι ὠμέθυσμα ἀπ' τὴ μυρωδιὰ πρώτου ψωμιοῦ, πὸν ἀχνίζει
κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παλποῦ χωρὶς μαχαίρι
καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιὰ, στίς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια !

Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στὴ θεία τὴν καλωσύνη,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μὲ τοῦ σταυροῦ τὴ βούλα,
καλοπλασμένο πρόσφορο, τῆς Ἐκκλησιᾶς μεράδι,
πὸν θὰ κοπῆς τὴν Κυριακὴ μὲς στ' ἀργυρὸ ἀρτοφόρι
καὶ στ' ἅγιο δυσκοπότερο μὲ τὸ κρασί θὰ σμίξις !

Γεώργιος Δροσίνης

Ο ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Α'.

— Σπύρο ! Ἔ ! Σπύρο ! ἔλα γρήγορα ! ἔλα ! Ἔπεσε ἡ φου-
σκοθαλασσιά !

Φωνάζει ὁ Κωσταντῆς πρὸς τὸν σύντροφόν του, τὸν ὅποιον βλέ-
πει ἀπὸ μακρὰν νὰ ἔρχεται καὶ νὰ φέρῃ τὰ κωπία.

Ὁ Κωσταντῆς εἶναι ψαράς, καὶ φορτωμένος τὰ πλεγμάτια εἰς
τὸν ὄμων του τὰ πηγαίνει εἰς τὴν ψαράδικήν του λέμβον, ἢ ὅποια
εἶναι τραδηγμένη εἰς τὴν ἀκρογιαλιὰν τοῦ παλαιοῦ Φαλήρου.

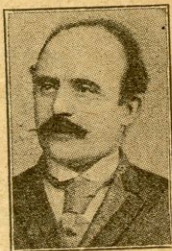
Τὸ πρῶνι πυκνὰ σύννεφα ἐσκέπαζαν τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ τώρα

Νεοελληνικά Ἀναγνώσματα α'

ἡ μαυρίλα ἐπέρασεν, ὁ οὐρανὸς ἐκαθάρισεν, ἡ φουσκοθαλασσιὰ ἔπεσε καὶ θὰ ὑπάγουν νὰ ψαρεύσουν.

B'.

Ὁ Κωσταντῆς εἶνε πολὺ νέος, μόλις δεκαοκτὼ ἐτῶν, καὶ ἕμως εἶναι οἰκογενειάρχης, ἔχει ὀλόκληρον οἰκογένειαν εἰς βάρος του, τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀδελφοῦ του Λεωνίδα.

Ὁ Λεωνίδας ἦτο ψαράς καὶ αὐτὸς εἶχεν ἰδικόν του ψαράδικον πλοιάριον καὶ ἦτο πολὺ εὐτυχής· ἐγηροκόμησε μάλιστα καὶ τὸν γέροντα πατέρα του ἕως εἰς τὴν τελευταίαν του στιγμὴν· ἀλλὰ μίαν ἡμέραν ὑπῆγε πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀκρογιαλιὰν νὰ ψαρεύσῃ, καὶ τὸν ἐπίασεν ἕξαφνα τρικυμία, καὶ ἦναγκάσθη τέσσαρας ὀλοκλήρους ὥρας νὰ παλαίῃ μὲ τ' ἀγριεμένα καὶ ἀφρισμένα κύματα, τὰ ὁποῖα ἤθελαν νὰ τὸν καταπίουν· καὶ ἔσωσε μὲν ὡς ἐκ θαύματος καὶ τὴν ζωὴν του καὶ τὸ ἀλιευτικόν του πλοιάριον μὲ τὴν μοναδικὴν του γενναϊότητα, ἀλλ' ἐπειδὴ τέσσαρας ὥρας εἶχε μείνει βρεγμένος ἀπὸ τὴν κορυφὴν ἕως εἰς τὰ ὀνύχια, ἐνῶ ὁ χιονιάς, ὁ ὁποῖος ἐφυσούσε ἀπὸ τὰ τριγύρω κατάσπρα βουνά, τὸν ἐκεντοῦσε ὡσάν χίλια βελόνια μαζί, τὴν ἄλλην ἡμέραν μόλις ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου εἶχεν ὑπάγει τὴν λαμπάδα τὴν ὁποῖαν ἔταξεν εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον, ἔπεσεν εἰς τὸ κρεβάτι κατ' ἀρχὰς τὸν ἐπίασε δυνατὴ θέρμη, ἔπειτα ἡ ἀσθένεια ἐγύρισε· ἐπροσκάλεσαν ἓνα ἰατρόν, ἔπειτα πολλοὺς καὶ ἕκαμαν ἰατροσυμβούλιον· ἀλλ' ἀλίμονον! ἡ ἀσθένειά του δὲν εἶχεν ἰατρείαν... ἔμεινεν εἰς τὸ στῶμα, ἔβηχεν, ἔπτυνεν αἷμα, εἶχε γίνει ἰσχνὸς ἰσχνός, μόνον τὰ κόκαλά του ἔμειναν καὶ κίτρινος ὡς νὰ εἶχε σηκωθῆ ἀπὸ τὸν τάφον.

Ἀπὸ τὴν μαύρην ἐκείνην ἡμέραν τῆς ἀρρωστίας του ἡ δυστυχία ἐμβήκεν εἰς τὴν οἰκίαν του.

Ἐπρεπε νὰ ἐργασθῆ διὰ νὰ θρέψῃ τὰ τέσσαρα μικρὰ παιδιά του καὶ τὴν γυναῖκά του καὶ ἐκεῖνος δὲν ἤμποροῦσε νὰ κινηθῆ!

Ἡ καημένη του ἡ γυναῖκα! ὅταν ἐβλεπε τὸν Λεωνίδα τῆς εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὅταν ἐβλεπε καὶ τὰ παιδιά τῆς νὰ μα-

ζεύονται τριγύρω εἰς τὸ στῤῥωμα τοῦ καταλυπημένα, ὡς νὰ ἔνοουσαν ὅτι ὁ πατέρας τῶν ἦτο ὡσάν νεκρὸς πλέον, καὶ ὅτι ἦσαν ἔρημα, δίχως προστάτην εἰς τὸν κόσμον, ἐκλείετο εἰς τὸ ἄλλο δωμάτιον καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο εἰς μίαν γωνίαν καὶ ἔκλαιεν, ἐκτυποῦσε τὰ στήθη τῆς, ἔμαδοῦσε τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τῆς μὲ ἀπελπισίαν, καὶ ἐψιθύριζεν ὡς τρελὴ ἀνάμεσα εἰς τοὺς λυγμούς τῆς·

— Τί θὰ γίνωμεν, Θεέ μου, τί θὰ γίνωμεν !

Ἄν δὲ ἔμβαινε κανὲν παιδίον τῆς σιγὰ σιγὰ, τὸ ἔπαιρνε εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς, τὸ ἐφιλοῦσε καὶ ἔβρεχε μὲ τὰ δάκρυά τῆς τὰ παιδικὰ τοῦ μάγουλα

Καὶ ἔπειτα ἐσπόγγιζε τὰ ὀμμάτιά τῆς ἐπέστρεφεν εἰς τὴν κλίνην τοῦ ἀνδρός τῆς καὶ ἐπροσπαθοῦσε νὰ φανῇ ἡσυχος, ἀτάραχος, καὶ κάποτε ἐχομγγελῶσε— ἄχ ! τί πόνον εἶχε μέσα τὸ χαμόγελον ἐκεῖνο !— καὶ ἔβαλεν ὄλα τὰ δυνατὰ τῆς νὰ τοῦ δώσῃ θάρρος, νὰ τοῦ δώσῃ ἐλπίδα αὐτὴ, ἣ ἐποῖα δὲν εἶχε καμίαν πλέον, καμίαν ἐλπίδα !

Ἄλήθεια, τί θ' ἀπεγίνοντο ;

Ὁ Λεωνίδας δὲν εἶχε πλέον τίποτε, τίποτε ! οἱ ἰατροί, τὰ ἰατρικὰ, ἔξοδα δύο ἐτῶν ἔπαι ἦτο εἰς τὸ κρεβάτι καὶ οὔτε σιγμὴν ἠμπόρесе νὰ ἐργασθῇ, δὲν τοῦ ἀμῆχαν οὔτε λεπτὸν πλέον. Εἶχε δανεισθῇ καὶ διακοσίας δραχμάς, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρесе νὰ πληρώσῃ εἰς τὴν προθεσίαν τὸ χρέος τοῦ οἱ δανεισταί τοῦ ἔδωκαν εἰς δημοπρασίαν τὸ πλοιαρίον τοῦ, μὴ τυχὸν καὶ χάσουν τὰ χρήματά των, καὶ τὸ ἐπώλησαν εἰς τὴν μισγὴν τοῦ ἀξίαν.

Τὰ ἐπιπλά των ἔν πρὸς ἔν ὄλα τὰ ἐπώλησαν. Ὅταν ἠναγκάζοντο νὰ πωλήσουν κανέν, ἐκεῖνη ἢ ἡμέρα ἦτο ἡμέρα λύτης καὶ δακρύων τοῖς ἐφαίνετο πολὺ πολὺ λυπηρόν, ἐσπάραζεν ἢ καρδία των, ὡς νὰ ἀπεχωρίζοντο κανένα φίλον των ἀγαπητόν, τὸν ὅποιον εἶχαν γνωρίσει εἰς ἄλλους καιροὺς, εἰς ἡμέρας εὐτυχισμένας. Ἐπὶ τέλους ἔμεινε γυμνὴ καὶ ἔρημος ἢ μικρὰ των οἰκία τὴν ὑπεθήκευσαν καὶ αὐτὴν εἰς ἓνα γέροντα τοκιστήν, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἔδανεισθῆσαν μερικὰ χρήματα. Διότι χρήματα ἐχρειάζοντο οἱ ταλαίπωροι· ἔπρεπε νὰ τρώγουν, νὰ ἐνδύωνται, νὰ ἐξοδεύουν τόσαι ψυχαὶ καὶ ὁ Λεωνίδας ἦτο ἄρρωστος !...

Δὲν εἶχαν λοιπὸν τίποτε. Εἰς ὀλίγον δὲν θὰ εἶχαν οὔτε ψωμὶ πλέον.

Ἡ γυναῖκα του δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἐργασθῆ· ἀπὸ τὴν λύπην ἣ ὁποῖα κατέτρωγε τὰ σπλάγχνα της, ἀπὸ τὰς ἀγρυπνίας της πλησίον εἰς τὸ κρεβάτι τοῦ ἀνδρός της, ἀπὸ τὰς στερήσεις, εἶχε γίνει τόσον ἀδύνατος, ὥστε ὁποῖος τὴν ἔδλεπε τὴν ἐλυπεῖτο. Καὶ αὐτὴ ἣ ἰδία ἀποροῦσε πῶς ἔστεκεν ἀκόμη εἰς τοὺς πόδας της. Καὶ ὅμως δύο φορές ἐδοκίμασε νὰ πλύνῃ ξένα ἀσπρόρουχα, ἀλλὰ καὶ τὰς δύο φορές ἠσθένησεν. Ἄλλ' ἂν ἔπιπτε καὶ αὐτὴ εἰς τὸ κρεβάτι, ποῖος τότε θὰ ἐπεριποιεῖτο τὸν Λεωνίδα του ; Χάριν τοῦ ἀνδρός της λοιπὸν ἔπρεπε νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν ὑγείαν της.

Δὲν εἶχαν τίποτε, τίποτε !

Θ' ἀπέβηθησαν ἀπὸ τὴν πείναν, ἣ τὰ δυστυχῆ μικρὰ θὰ ἤναγκάζοντο κανὲν βράδου ἐπὶ τέλους νὰ ἐβγῶν εἰς τοὺς δρόμους, νὰ σταθοῦν εἰς καμίαν σκοτεινὴν γωνίαν, ν' ἀπλώσουν τὸ χεράκι των εἰς τοὺς διαβάτας καὶ νὰ ψιθυρίσουν δειλὰ δειλὰ καὶ λυπητερά :

— Μιὰ πεντάρα, ἀφεντικό !

Θὰ ἐδιακόνευσαν !

Καὶ ἅμα τὸ ἐμάνθανεν ὁ φιλότιμος Λεωνίδας θὰ ἐξεψυχοῦσε εἰς τὴν σιγμὴν ἀπὸ τὴν ἐντροπὴν του καὶ ἀπὸ τὴν λύπην του !...

Γ'.

Τότε ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ μακρινόν του ταξίδιον τὸ καρὰδι εἰς τὸ ὁποῖον ἦτο ναυτόπουλον ὁ Κωσταντής. Ὅταν ἀρρώστησεν ὁ Λεωνίδας, ὁ Κωσταντής ἦτο δεκαπέντε ἐτῶν. Τότε ἦτο δεκαεπτὰ. Εἶδε τὴν κατάστασιν τοῦ ἀδελφοῦ του, εἶδε τὴν δυστυχίαν τῆς οἰκογενείας του, τὴν πτωχίαν της, τὴν ἀθλιότητά της.

Καὶ ἐπῆρε μίαν μεγάλην ἀπόφασιν : — νὰ ἐργασθῆ αὐτὸς δι' ἑλούς.

Ὁ Κωσταντής εἶχε γενναίαν καρδίαν· δὲν ἐσυλλογίσθη διόλου ποῖον ἦτο τὸ ἰδικόν του συμφέρον· μόνον τὴν φωνὴν τῆς καρδίας του ἤκουσε καὶ ἀπεφάσισε νὰ κοπιᾷσῃ, νὰ ὑποφέρῃ, νὰ βασανισθῆ διὰ τόσας ψυχάς.

— Ἐδῶ χρειάζεται θάρρος ! εἶπε μὲ τὸν νοῦν του· πρέπε

νά θρέψω τὸν ἀδελφόν μου πού εἶναι ἄρρωστος, τὴν νύμφην μου καὶ τὰ ἀνέψια μου. Εἶναι χρέος μου.

Καὶ ἔγινε ψαράς.

Δ'.

Σὰς ἔτυχε ποτὲ νὰ ἰδῆτε ἐν μικρὸν λουλουδάκι εἰς τὴν ἄκραν τοῦ δρόμου ἢ ἐπάνω εἰς καμίαν στέγην; Κανεὶς δὲν τὸ ἐπεριποιήθη, κανεὶς δὲν τὸ ἐπότισε, κανεὶς δὲν ἐφρόντισε δι' αὐτό, καὶ ὅμως ἐκεῖνο ἐφύτρωσε, ἤνθισε.

Τὸ ἴδιον καὶ ὁ Κωσταντής· δὲν ἔλαβεν ἀνατροφὴν· μόνος του ἔγινε καλὸς· ἢ καλωσύνη του ἐφύτρωσε μόνη της· γράμματα δὲν ἔμαθε διόλου· ἀλλὰ μέσα εἰς τὸ καράδι ὅπου ἦτο ναυτόπουλο καὶ ἔπειτα μέσα εἰς τὴν παραδικὴν του λέμβον μόνος του ἔμαθεν ἀριθμησιν καὶ γραφὴν, γρόφων ἐπάνω εἰς μίαν σανίδα, εἰς ἓνα κάδον, εἰς μίαν στάμναν, μὲ μολυβδοκόνδυλον, μὲ κιμωλίαν, μὲ κάρβουνον, μὲ ὅ,τι εὑρίσκει.

Ὁ Κωσταντής δὲν ὠμοίαζε διόλου μὲ ἄλλους ψαράδες, οἱ ὅποιοι δουλεύουν ὅλην τὴν ἑβδομάδα καὶ πηγαίνουν ἔπειτα τὴν Κυριακὴν εἰς τὸ καπηλεῖον καὶ μεθοῦν, καὶ ἐξοδεύουν τὰ λεπτά των, καὶ ἀπὸ ἄνθρωποι γίνονται κτήνη! Ὅχι· ὁ Κωσταντής ποτὲ δὲν ἐπάτησε τὸ κατώφλιον τοῦ καπηλείου· αὐτὸς ἔχει ἄλλους σκοπούς· ἐνῶ τρέφει τόσους ἀνθρώπους, προσπαθεῖ νὰ κάμῃ καὶ οἰκονομίας. Ὡς νὰ εἶναι δὲ ἐπάνω του ἢ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, κερδίζει πολλὰ, εἶναι πολὺ τυχερὸς εἰς τὸ ψάρευμα. Ἐπλήρωσε τὸ χρέος τοῦ ἀδελφοῦ του Λεωνίδα πρὸς τὸν γέροντα τοκιστὴν καὶ ἔβγαλεν ἀπὸ τὴν ὑποθήκην τὴν οἰκίαν του. Ἡ λέμβος μὲ τὴν ὁποίαν ψαρεύει εἶναι ἰδικὴ του ἢ μισή· τὸ μερίδιόν του τὸ ἠγόρασε μὲ τὸ περίσσευμά του· καὶ ἂν μάλιστα εἶναι εὐτυχισμένη ἢ χρονιὰ ἐφέτος, σκοπεύει ν' ἀγοράσῃ μίαν μεγάλην τρατίδαρκαν καὶ μεγάλα πλεγμάτια καὶ νὰ πάρῃ καὶ ἄλλους ψαράδες μαζί του διὰ νὰ κερδίσῃ πολλὰ καὶ προκόψῃ καὶ φανῇ περισσότερον ὠφέλιμος εἰς τὸν ἀδελφόν του καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν του.

Ε'.

Τί καλὸς νέος εἶναι ὁ Κωσταντής!

Εἶναι γενναῖος. Ὅταν τὰ Θεοφάνεια ὁ δεσπότης ρίπτῃ τὸν σταυ-

ρὸν εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ Κωσταντῆς τὸν ἀρπάζει ἀπὸ τοῦ πρώτου, διότι κολυμβᾷ ὡσάν δελφίνι.

Κατοικεῖ εἰς τὸν Πειραιᾶ μὲ τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀδελφοῦ του· ἡ μικρὰ τῶν οἰκία εἶναι ὑψηλὰ πρὸς τὸ μέρος τῆς Φρεαττοῦς καὶ ὅταν τὴν νύκτα ψαρεύῃ μὲ τὴν λέμβον του, μέσα ἀπὸ τὴν θάλασσαν βλέπει τὸ φῶς τῆς κανδύλας, ἡ ὁποία καλεῖ ἐμπρὸς εἰς τὸ εἰκόνημα τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Καὶ πόσον ἐργατικὸς εἶναι ! Εἶτε κρῦον εἶναι εἶτε παγωνιά, αὐτὸς θὰ ὑπάγῃ νὰ ψαρεύσῃ.

Ἐνῶ δὲ τὰ μικρὰ ἀνεψάκια του κάθηνται πλησίον εἰς τὸ παρὰ θυρον καὶ θαμβώνουν μὲ τὴν ἀναπνοὴν τῶν τὰ ὕαλια καὶ ἔπειτα ἐπάνω εἰς αὐτὰ ζωγραφίζουσαν φανταστικὰ θηρία μὲ τὰ δακτυλάκια τῶν, ἐκεῖνος ἐπιστρέφει καταδρεγμένος, κρυσταλλωμένος, ἀλλὰ εὐχαριστημένος, διότι ἀπὸ μέσα τὸν ζεσταίνει ἡ καρδιά του, ἡ ὁποία εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀφοσίωσιν.

Αὐτὰς τὰς ἡμέρας μάλιστα ἀπεφάσισε καὶ ἐν ἄλλο πρᾶγμα ἔπειτα ἀπὸ τὴν καθαρὰν Δευτέραν θὰ στείλῃ τὰ δύο μεγαλύτερα του ἀνέψια εἰς τὸ σχολεῖον· διότι θέλει νὰ μάθουν γράμματα καὶ νὰ γίνουσαν ὅπως πρέπει ἄνθρωποι.

Τέτοιος εἶναι ὁ Κωσταντῆς, ὁ ὁποῖος πρὸ ὀλίγου ἐφώναζεν εἰς τὸν σύντροφόν του :

— Σπύρο ! Σπύρο ! Ἐλα γρήγορα ! Ἐλα ! Ἐπεςε ἡ φουσκοθαλασσιά !

Ἄριστοτέλης Κουρετίδης

ΑΠ' Τ' ΑΚΡΟΓΙΑΛΙ

Ἄπ' τ' ἀκρογιαλί ὡς τὸ γυαλὸ καὶ πίσω ὡς τ' ἀκρογιαλί
φεύγ' ἡ βαρκούλα κι ἔρχεται καὶ ξαναφεύγει πάλι
κι ἀνοίγει στεγανὸ πανί κι ἀγάλια ἀγάλια πλέει
καὶ τραγουδεῖ ὁ βαρκάρης τῆς καὶ τέτοια λόγια λέει :
«Βαρέθηκά σε, ἀκρογιαλιά, μὲ τὴ στεριά κοντά σου·
πῶς σε ζηλεύω πέλαγο, μὲ τ' ἄγρια κύματά σου !».

Βαθιά μέσα στὸ πέλαγο, ποὺ τὰ νερά του ἀφρίζουν,
στριφτὰ σκοινιά ξεστρίβονται, ψηλά κατάρτια τρίζουν,
καράβι καλοτάξιδο λαχανιασμένο πλέει,
καρaboκύρης τραγουδεῖ καὶ τέτοια λόγια λέει :

«Βαρέθηκά σε, πέλαγο, μὲ τ' ἄγρια κύματά σου
πῶς σὲ ζηλεύω, ἀκρογιαλιά, μὲ τὴ στεριά κοντά σου».

Ἰωάννης Πολέμης

ΠΑΕΙ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Πάει τὸ καλοκαίρι κι ἡ καλοκαιριά·
νέφη σηκωθῆκαν καὶ τὸν ἴσκιο των
στὰ πελάγη ρίχνουν, ρίχνουν στὴ στεριά.

Φθινοπώρου πνεῦμα θλιβερὸ περνᾷ,
μυστικὸ στὰ δένδρα πνέει ψιθύρισμα
καὶ τὰ φύλλ' ἀνάγια πέφτουν τὰ στερνά.

Στεναγμός, νομίζεις, χύνεται σιγὰ
μέσ' ἀπὸ τὴν πλάση καὶ τὰ πλάσματα
γιὰ τὸ καλοκαίρι, ποῦφυγε γοργά.

Μύρεται τὸ κῦμα στὴν ἀκρογιαλιά
καὶ πρὸς ἄλλο κλῖμα, γῆ θερμότερη,
βιαστικά μισεύουν τώρα τὰ πουλιά.

Μοναχὰ στὰ βράχη, στὸ γιάλο κοντά,
 κελαηδεῖ τὸ λάλο πετροκότσυφο
 κι εὐθυμο ἀπὸ πέτρα σὲ γκρεμνὸ πετᾶ.

Ἐρημο τὸ κῦμα κι ἔρημη ἡ λαγκαδιὰ
 καὶ ψηλὰ συρμένες τὴν ὥρα κοίτονται
 οἱ γοργῆς βαρκοῦλες μὲς στὴν ἀμμουδιά.

Πάει τὸ καλοκαίρι κι ἡ καλοκαιριά·
 μαῦρα νέφη τὴν ὥρα σηκωθήκανε
 καὶ ψυχρὸ τὰ διώχνει φύσημα βοριά.

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμῶνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά,
 γοργὸς ὁ γερανὸς τὰ πελαγώνει·
 κι ἡ φλύαρη χελιδονοφωλιά
 χορτάριασε παντέρημη καὶ μόνη.

Τοῦ σπίνου χάθηκ' ἡ γλυκιὰ λαλιά,
 φοβήθηκε ὁ μελισσουργὸς τὸ χιόνι
 κι ἡ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλιά
 δὲν τρέχει, δὲν πηδᾶ, δὲν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριάς τ' ὀλόξερο κλαδί,
 τοῦ φθινοπώρου φτωχικὸ παιδί,
 ὁ καλογιάννος πρόσχαρος προβάλλει·

μὲ λόγια σιγαλὰ καὶ ταπεινά,
 μικρὸς προφήτης φτερωτός, μηνᾶ
 τὴν ἀνοιξὴ ποὺ θὰ γυρίσῃ πάλι.

Γεώργιος Δροσίνης

Ο ΜΠΑΡΜΠΑΓΙΑΝΝΗΣ ΚΙ Ο ΓΑΔΑΡΟΣ ΤΟΥ.

Ἄν ἔχη ἱστορία ὁ Μπαρμπαγιάννης, τὴ χρωστάει στὸ γάδαρό του. Ἐπειδὴ ὁ γάδαρός του-Ψαρὸ τὸν ἔλεγε, ἄς τὸν ποῦμε καὶ ἔμεις Ψαρὸ—δούλεψε καλὰ στὴ ζωὴ του, ἀπὸ τὴν ὥρα ποῦ σήκωσε σαμάρι ἢ ράχη του. Ἐπειδὴ στάθηκε καλότυχος γάδαρος ὁ Ψαρὸς, μ' ὅλη του τὴ βαριά δουλειὰ ποῦ ἔκαμε στὴ ζωὴ του. Ἐπειδὴ ἦτανε γάδαρος μὲ χαρκτηῖρα ὁ Ψαρὸς, καὶ τὸν ἔδειξε τὸ χαρακτῆρα του τότες ποῦ τὸν εἶχε ὁ Μπαρμπαγιάννης ἕξι μῆνες δέμενο στὸ μαγγανοπήγαδὸ του, ἕξι ζεστοὺς, καλοκαιρινοὺς μῆνες, ποῦ μποροῦσαν καὶ λιοντάρι νὰ δαμάσουν· κι ὥστόσο ὁ Ψαρὸς μῆτε τὴ δύναμή του ἔχασε στὸ ζυγὸ ἐκεῖνο, μῆτε τὴ μεγάλη του φωνή, μῆτε τὴ σβελτάδα του, ἔταν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τὸν ἄφηνε ὁ ἀφέντης του στὸ χωράφι νὰ πάρη λιγάκι ἀέρα, νὰ δροσιστῆ μὲ χορτάρι χλωρὸ.

Ὅταν ὁ Μπαρμπαγιάννης ἔχασε τὸ περιβόλι του, ἄλλο δὲν τοῦ ἔμενε παρὰ ὁ Ψαρὸς. Αὐτὸς ἦταν ὁ φίλος του, ἢ σερμαγιά του, τὸ στήριγμά του. Μ' αὐτόνα δούλευε, μ' αὐτόνα μιλοῦσε. Ἄνεθοκατέβαινε τὸ βουναράκι τοῦ χωριοῦ του μὲ τὸν Ψαρὸ, καὶ δὲν ἦτανπραμάτια, δὲν ἦτανε λαχανικά, πωρικά, ξύλο, ποῦ δὲν περνοῦσαν ἀπὸ τοῦ Ψαροῦ τὴ σταυρωτὴ ράχη πρὶν νᾶρθοῦνε στὸ Μπαρμπαγιάννη τὴ γειτονιά.

Κατάντησε Μπαρμπαγιάννης καὶ Ψαρὸς νὰ εἶναι ἕνα πρᾶμα. Μαζὶ τρώγανε, μαζὶ περπατοῦσανε, μαζὶ κοιμοῦνταν. Ἐξω ἔξω, στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ, ὁ Μπαρμπαγιάννης στὸ καλύβι ὀλομόναχος, ὁ Ψαρὸς στὴν αὐλή. Ἐβγαίνει ὁ Μπαρμπαγιάννης στὴν πόρτα του πρῶι πρῶι, κι ἢ πρώτη του καλημέρα ἦτανε στὸν Ψαρὸ. Γύριζε τότες ὁ Ψαρὸς τὸ κεφάλι κατὰ τὸν ἀφέντη του, σάλευε τ' αὐτιά του μὲ λαχτάρια κι ἀγάπη, καὶ τὸν κοίταζε.

Ἄλλοτε πάλι, στὴ δουλειὰ ἀπάνω, ἂν ἦτανε μεγάλη ἢ ζέστη, παραπολὺ βαρὺ τὸ γομάρι καὶ τύχαινε κι ὁ Ψαρὸς νὰ εἶναι κακοδιάθετος ἢ παρακουρασμένος, καὶ δὲν ἀνέβαινε τὸν ἀνήφορο μὲ

μεγάλη προθυμία, ἔχανε τὴν ὑπομονή του ὁ Μπαρμπαγιάννης, καὶ τοῦ μιλοῦσε σὲ γλῶσσα ποῦ ἄνθρωπος νὰ τὴν ὑποφέρει ἦταν ἀδύνατο, καὶ ὡστόσο ὁ Ψαρὸς τὴν ὑπόφερεν, καὶ ἔκανε τὰ καλά του μάλιστα, ἐπειδὴ τὸ γνώριζε πῶς ἔχει καὶ ξύλο, ἂν καὶ τὸ ξύλο ὁ Μπαρμπαγιάννης δὲν τοῦ τῷδινε παρὰ σὰν ἔβλεπε πῶς δὲν περνοῦσαν τὰ λόγια. Γάδαρος γνωστικώτερος ἀπὸ ἀνθρώπους πολλούς, ποῦ δὲν ἔνοοσιν τίποτις νὰ σοῦ δώσουν, μὲ τίποτις νὰ συμφωνήσουν, ὅσο λογικὸ καὶ νὰ εἶναι, πκρὰ σὰ δοῦνε, σὰ νοιώσουν τὴ βία, εἴτε στὴ ράχη τους εἴτε καὶ ἄλλῶς.

Ἡρωικὸς γάδαρος ὁ Ψαρὸς, διακριτικὸς ἀφέντης ὁ Μπαρμπαγιάννης. Γι' αὐτὸ ἔζησε ὁ Ψαρὸς καὶ χρόνια πολλά, καὶ τὸν ὠφέλησε τὸν ἀφέντη του, ὅσο γάδαρος ἄνθρωπο ποτὲς δὲν ὠφέλησε.

Μὰ ὅλα τὰ πράματα αὐτουνοῦ τοῦ κόσμου ἔχουν ἓνα τέλος, καὶ εἶχε καὶ τοῦ Μπαρμπαγιάννη καὶ τοῦ Ψαροῦ ἡ ἀχώριστη φιλία τὸ τέλος της.

Ἄνέβαινε τ' ἀγαπημένο ζευγάρι ἀπὸ τὸν κάμπο, μέρα μεσημέρι. Αὐγουστο μῆνα, μὲ γομάρι σταφύλια. Ἦταν ἄτρυγητός, καιρὸ δὲν εἶχανε νὰ χάνουν, τὰ σταφύλια περίμεναν στ' ἀμπέλι κομμένα, νὰ κουβαληθοῦνε, νὰ ζουλιχτοῦνε, νὰ γίνουν πετμέζι, μουστος, κρασί. Ἦταν τὸ τρίτο ταξίδι τοῦτο. Ἐπρεπε νὰ γίνουν ἄλλα τρία ταξίδια. καὶ μῆτε νὰ σταθοῦνε στὸ μιὸ δρόμο νὰ ξεκουραστοῦνε δὲν εἶχαν καιρό. Ἦταν τώρα γέρος ὁ Μπαρμπαγιάννης, μὰ καὶ ὁ Ψαρὸς ἀκόμα πιὸ γέρος. Δὲν εἶχε ὁ Ψαρὸς τὴν πρώτη σβελλάδα του.

— Τρέχα, κακόμοιρε, τοῦ ἔλεγε ὁ Μπαρμπαγιάννης βραχνὰ βραχνὰ, τρέχα, γιατί ἔχουμε ἄλλα τρία. Καὶ τότε πιὰ θάχης χειμωνικόφλουδα ἀπόψε στὸ φαί σου. Ἄιντε καὶ φτάσαμε, κακορίζικε!

Κι ἔκανε ὁ Ψαρὸς νὰ τρέξη γλιγορώτερα, μὰ τὰ πόδια του ἔτρεμαν, ἦταν κατεθασμένα τ' αὐτιά του, καὶ γόγγυζε. Ἐκεῖ ποῦ γόγγυζε, κοντοστέκεται, λυγρίζουν τὰ γόνατά του, πέφτει κάτω ἡ ἄσπρη κοιλιὰ του στὸν ἥλιο, τὰ πόδια του στὸν ἀέρα, τὰ κοφίνια μὲ τὰ σταφύλια ἀπὸ πίσω του.

Ἐτρεξε ὁ Μπαρμπαγιάννης κατατρομασμένος· πρώτη φορὰ ποῦ πάθαινε τέτοιο πρᾶμ' ὁ Ψαρὸς. Ἄρχισε νὰ ξελύνη τοῦ σαμα-

ριοῦ τὸ λουρί, ποῦ τοῦ παράσφιγγε τὴν κοιλιὰ τοῦ Ψαροῦ καὶ τοῦκοβε τὴν ἀναπνοή. Τόσκισε τὸ λουρί μὲ τὸ μαχαίρι του, παραμέρισε τὸ σαμάρι ὅσομποροῦσε, ὕστερα παίρνει τὸ καπίστρι καὶ τραβάει τὸν Ψαρὸ νὰ τόνε σηκώσῃ.

— Ἔλα, γέρο μου, σήκω, καημένε, σήκω κι ἔχομε τρία ταξίδια ἀκόμα. Σήκω καὶ θάχῃς καὶ κριθάρι ἀπόψε. Σ' ἀξίζει, καημένε. Σήκω, Ψαρέ μου!

Μὰ ποῦ νὰ σηκωθῇ ὁ Ψαρός!

Σκύθει ὁ Μπαρμπαγιάννης καὶ χαδεύει τὴ ράχη του, τὸ λαιμό του, τὸ μέτωπό του, τραβάει ἔπειτα πάλι, τοῦ κάκου! Δὲ σηκώνεται ὁ Ψαρός!

Τοῦ πέρασε τότες ἀπὸ τὸ νοῦ του σὰν ἀστραπή ὁ φόβος μὴ πως ἔπαθε τίποτις ὁ Ψαρός, μήπως κι ὁ φόβος μονάχα τὸν ἔκαμε νὰ καθίση ν' ἀκουμπήσῃ κάπου, νὰ συνεφέρῃ, νὰ πάρῃ δύναμη γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ κοιτάξῃ τὰ μάτια του, νὰ προσέξῃ τὴν ἀναπνοή του, νὰ καταλάβῃ ἂν ζῇ ὁ Ψαρός του.

Κάθισε λαχανιασμένος, ἀφανισμένος ἀπὸ τὴ κούραση, ἀπὸ τὴ βιάση του νὰ ξελύσῃ τὸ σαμάρι, νὰ παραμερίσῃ τὰ κοφίνια, ἀπὸ τὸ τράβα τράβα τὸ καπίστρι νὰ σηκωθῇ ὁ Ψαρός, ἀπὸ τὸν ἥλιο τὸ φρερὸ ποῦ τὸν ἔδερνε καθὼς ἔπεφτε στὴν κορφή του.

Κάθισε καὶ σηκωμὸ πιά δὲν εἶχε. Μόνο ἔγυρε σ' ἓνα βράχο πλαγινό, στὸ μισὸ τὸ δρόμο τοῦ βουνοῦ, ποῦ ψυχὴ δὲ φαίνονταν ἀπὸ πουθενά, νᾶρθῃ καὶ νὰ τοῦ χύσῃ μιὰ στάλα νερὸ νὰ τόνε συνεφέρῃ.

Ξανασυλλογίστηκε ἄξαφνα τὸ δόλιο τὸν Ψαρὸ καὶ πάσκισε νὰ συρθῇ κατακεῖ ποῦ ἦταν πλαγιασμένος, νὰ τόνε χαδέψῃ, νὰ τὸν κάμῃ νὰ σηκωθῇ, νὰ τὸν καθαλικέψῃ ἔπειτα καὶ νὰ πάῃ στὸ κάλυδι του, νὰ συχάσουν κι οἱ δύο τους κι ἄς πᾶνε στὸ καλὸ τὰ σταφύλια.

Μὰ ποῦ νὰ σηκωθῇ πιά ὁ Μπαρμπαγιάννης! ὅσο τὸ συλλογιότανε νὰ σηκωθῇ, ἄλλο τόσο βούλιαζε· μέσα στὴ λιγοθυμιά ποῦ τὸν πῆρε βούλιαζε, ἔλο βούλιαζε, καὶ ἰώρα πιά ἄλλο δὲν ἔμενε μέσα στὸ νοῦ του παρὰ νὰ μπορέσῃ ν' ἀπλώσῃ τὸ χέρι του ἀπάνω στὸν Ψαρὸ, νὰ τοῦ δώσῃ νὰ καταλάβῃ πὼς εἶναι κοντά του, πὼς

παρξκουράστηκε κι αὐτὸς καὶ θὰ μείνη πλαγιασμένος ὥσπου νὰ συνεφέρῃ.

Μάζεψε τὴ στερνὴ του τὴ δύναμη, κι ἄπλωσε ὁ γέρος τὸ χέρι του.

Ἐπεσε βαρῖὰ τὸ χέρι ἀπάνω στὸν ἄψυχο τὸ λαιμὸ τοῦ Ψαροῦ. Ἐμεινε καθὼς ἔπεσε τὸ χέρι, ἔμεινε κι ὁ γέρος ἀσάλευτος, ἀμίλητος, ἀξύπνητος. Τίποτις δὲν ἔφεγγε πιά μετὰ στὸ σδησμένο τὸ νοῦ του, καὶ μήτε τὰ μερμήγγια κι οἱ μυῖγες, μητ' αὐτὰ δὲν τὸν πείραζαν πιά. Μόνο τὸν ἔδερν' ὁ ἥλιος, κι αὐτὸς κοιμοῦνταν τὸν αἰώνιο τὸν ὕπνο, κοντὰ στὸν Ψαρὸ του, τὸν ἥρωα τὸν Ψαρὸ, ποὺ ἀπόθανε σιτὴ δουλειά του ἀπάνω, σὰν πολεμιστὴς ἀπάνω στὸ κάστρο του.

Τὴν ἄλλη μέρα σὲ κείνο τὸ μέρος τίποτις ἄλλο δὲν ἔβλεπε παρα μερικὲς ρῶγες σκόρπιες ἐδῶ καὶ κει. Ὁ Μπαρμπογιάννης ἦτανε θαμμένος στὴν Ἀγία Μαρίνα λίγο παραπάνω, ὁ δύστιχος ὁ Ψαρὸς ἦταν γκρεμισμένος μέσα σὲ χαράδρα βαθιὰ παρακάτω.

Δὲν τὸν ἔθαψαν τὸν Ψαρὸ κι ἄς δούλεψε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ. Τόνε λυπήθηκαν ἔμωσ τὰ ὄρνια, καὶ τοῦ ξεγύμνωσαν τ' ἄσπρα τὰ κόκαλά του, καὶ τοῦ τὰ ζέσταιν' ὁ ἥλιος, καὶ τοῦ τ'ἄπλεναν οἱ βροχές, ὥσπου ἀφανίστηκαν καὶ κείνα, κι ἄλλο τώρα δὲν τοῦ μένει τοῦ κακόμοιρου τοῦ Ψαροῦ παρ' αὐτὴ ἡ μικρὴ ἱστορία.

Ἀργύρης Ἐφταλιώτης

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ

Ἡ γλυκυτάτη ἄνοιξη
 μὲ τ' ἄνθια στολισμένη
 ροδοστεφανωμένη
 τὴ γῆ γλυκοτηράει.

Κι ἡ γῆ τὴ χλόη ἐντύνεται,
 τὰ δάση της ἰσκιώνουν,
 τὰ κρύα χιόνια λιώνουν,
 ὁ οὐρανὸς γελάει.

Τὰ λουλουδάκια βάρουνται,
τὰ πλάγια χρωματίζουν,
κι ἡδονικὲς φωτίζουν
οἱ δροσερὲς αὐγές.

Στὸ ἀγκαθερὸ τριαντάφυλλο
γλυκολαλαῖε τ' ἀηδόνι,
τὸ ξένο χελιδόνι
ταιριάζει τὴ φωλιά.

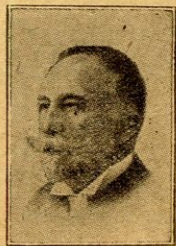
Στοὺς κάμπους πλούσια κι ἄκοπα,
σὲ πράσινα λιβάδια
τὰ ζωντανὰ κοπάδια
βελάζουν καὶ πηδοῦν.

Κι ὁ νιὸς βοσκὸς χαρούμενος
φυσώντας τὴ φλογέρα
γιομόζει τὸν ἄερα
μὲ τραγουδιῶν φωνές.

Ἰωάννης Βηλαράς

Η ΑΦΙΛΟΤΙΜΗ

Ἡ φύσις ποὺ ἐστόλισε μὲ τόσα θέλγητρα τὴν κοιλάδα τῶν Ἀθηνῶν ἐτοποθέτησε καταλλήλως καὶ διὰ-φορα ὑψώματα διὰ τοὺς θαυμαστάς της. Ἀπὸ αὐτὰ ἤμπορεῖ νὰ καμαρώνη κανεὶς ἔλην τῶν ἀμπελιῶν τὴν βλάστησιν, ποὺ χύνουν τὴν καταπράσινη δροσιά των πρὸς τὸν Κολωνὸν καὶ τὴν ἐκτείνουν ἀκόμη παρακάτω, διὰ νὰ συναντήσουν τὸν θρυλικὸν Ἑλαιῶνα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸν μεθυστικὸν ἀγριόδουσομον, ποὺ λούζεται εἰς τὰς ἀύπνους κρήνας τοῦ Κηφισοῦ.

Αὐτὴ ἔλη ἢ δροσιά, αὐτὴ ἢ μурωδιά, αὐτὴ ἢ γλύκα, ἐγέννησε

τὸν Ὑμνον τοῦ Κολωνοῦ, καὶ βλέπει κανεὶς ἀκόμη καὶ τὴν «οἰνώπα κισσὸν» καὶ τὸ ἄβυτον τοῦ θεοῦ φύλλωμα, τὸν ἴδιον κισσὸν ποῦ ἐδόξασε ζῶντα τὸν ποιητὴν καὶ ἐστόλισε καὶ τὸν τάφον τοῦ «ἐρπύζων ἡρῆμα καὶ χλοερούς ἐκπροχέων πλοκάμους».

Οὔτε ἱερά, οὔτε «ἄλση ἀστιβῆ», οὔτε βωμοί, οὔτε στήλαι πλέον!... Καλὰ ποῦ εὐρέθης καὶ σὲ μικρὸν σπιτάκι, διὰ νὰ ξεκουράζῃς τὸν προσκυνητὴν «χλοεραῖς ὑπὸ βάσσαις».

*
* *

- Τὸ ἀμπέλια, κουμπάρε, εἶναι φέτος, βλέπω, μὲ χαρά.
— Ἐπ' αὐτὰ ἐλπίζομε καὶ μετς· γιὰτὶ ἡ δουλειά μου δὲν εἶναι καφετζής. Εἶμαι ἀμπελουργός.
— Εἶναι καμιά ξεχωριστὴ τέχνη κι αὐτή;
— Ἄκους δὲν εἶναι! Τὸ κλῆμα θέλει μεγάλη λάτρα σὰ ζωντανὸ πρᾶμα, ποῦ εἶναι.
— Ζωντανό;!
— Ζωντανὸ βέβαια.
— Δὲν κάθεται, κουμπάρε;
— Μετὰ χαρᾶς σου. Λοιπὸν τί λέγαμε;
— Πῶς τὸ κλῆμα εἶναι ζωντανό.
— Ἄκου λοιπὸν νὰ ἰδῆς ἂν δὲν εἶναι. Ὅταν κἀνὴ ἀκόμη κρύο, ἡ ρίζα τοῦ εἶναι ζεστή. Σὰν τὸ νερὸ τοῦ πηγαδιοῦ, ποῦ εἶναι ζεστό σὰν εἶναι ἡ γῆς κρύα καὶ παγωμένη. Ἄμ' ἀρχίσῃ νὰ ζεσταίνετ' ἡ γῆς, ἡ ρίζα τοῦ ἀρχίζει καὶ δροσίζει.
— Τότες τὸ κλαδεύετε;
— Ἄχούχα!... Αὐτὰ εἶναι κλαδεμένα ἀπὸ δύο μῆνες μπρός, ἀπ' τὸ Γενάρη. Δὲν ἄκους ποῦ λέει ὁ λόγος:

Γενάρη μῆνα κλάδευε,
φεγγάρι μὴν ζετάζῃς;

Πάει νὰ πῆ, θέλει εἶναι γιομόφεγγο, θέλει εἶναι λιφόφεγγο, τὴ δουλειά σου ἐσὺ κοίτα. Τί λέγαμε; Ναί. Ἄμκ κλαδέψῃ τὸ κούτσουρο ὁ ἀμπελουργός, τοῦ ἀφήνει τρία μάτια καὶ στοὺς κάθε μάτι ἀπὸ δύο μπουμπούκια. Ἄμκ λοιπὸν δροσίση ἡ ρίζα τοῦ, ἀρχίζουν τὰ μάτια καὶ δακρύζουν. Νά, γιὰτὶ τὰ λένε μάτια. Αὐτὸ πάλι τὸ

δάκρυο—Έλα, Παναγία μου ! — κάνει καλὸ στὰ μάτια. Κληματόνερο κι Ἅγιος ὁ Θεός ! Ἄμα τὸ κλῆμα δακρύσει, θάχωμε πιὰ κελὸν καιρό. Δὲν τὴν παθαίνει τὸ κλῆμα σὰν τὰ ἄλλα τὰ κουτόδενδρα, ποὺ ξεγελοῦνται κι ἀνθίζουν καὶ ὕστερα μὲ μιὰ ξαφνικὴ παγωνιά τὰ παίρνει ὁ διάβολος. Ἔ, εἶναι ἢ δὲν εἶναι ζωντανό ;

— Βέβαια καὶ εἶναι.

— Πρῶτα λοιπὸν δακρύζει, ὕστερα πετάει ἀπ' τὰ μπουμπούκια μιὰ μικρὴ μυτίτσα, σὰν νὰ θέλῃ νὰ ἰδῇ τί γίνεται στὸν ἀπάνω κόσμο, καὶ τότες εὐτύς, χάπ, μιὰ ξανίγεται καὶ ξεχωρίζει κιόλας καὶ τὸ σταφύλι. Σὲ γίνεται πιὰ βλαστὸς, ξεπροβάλλει κι ἡ κυρὰ Φαλίδα.

— Φαλίδα τὴν λένε αὐτὴ ποὺ εἶναι σὰν σγουρὸ μαλλί ;

— Πῶς ἀλλιῶς ;... Τὸ κλῆμα, ποὺ λές, βγάζει κι ἄλλα παρακλάδια, μὰ ὁ ἀμπελουργὸς, ποὺ ξέρει τὴ δουλειά του, τὰ ἀργολογάει, κόβει καὶ τὰ βλαστάρια ὄλα καὶ τὸ κορφολογάει ὕστερα.

— Κορφολογάει.

— Κορφολογάει, εἶπα. Τὰ τσιμπάει στὴν κορφή καὶ γιὰ νὰ μὴν ξαναφουντώσουν καὶ γιὰ νὰ δυναμώσῃ ἡ ρίζα. Ἔτσι τὸ κλῆμα θεριεύει καὶ δένει. Ὅταν δὲν φοβάται πιὰ ὁ ἀμπελουργὸς πῶς θ' ἀδυνατίσῃ ἡ ρίζα, ἀφήνει τὰ παρακλάδια γιὰ δροσιά.

— Τότες πιὰ ἀπ' τὴν εὐχαρίστηση, μέσα στὴν πρασινάδα καὶ στὶς δροσιές, θὰ ξελαρυγγιάζωνται τ' ἀηδόνια.

— Τ' ἀηδόνια ; Ἄμῃ σὰν πετάξῃ τὸ ἀμπέλι τὴν φαλίδα ἀκούεται πιὰ τ' ἀηδόνι ;

— Γιατί τάχατε.

— Ὁ Θεὸς μονάχα τὸ ξέρει.

— Κάτι ἔχω διαβασμένα γι' αὐτό. Ἦτανε, λέει, μιὰ φορὰ ἓνα περίφημο ἀηδόνι, ποὺ ἄμα τραγουδοῦσε σωπαῖναν τ' ἄλλα γιὰ νὰ τ' ἀκούσουν. Κάθισε λοιπὸν σὲ ἓνα κλῆμα νὰ κελαδήσῃ. Ἐκεῖ ποὺ εἶχε τεντωμένο τὸ λαιμάκι του καὶ ἀνεβοκατέβαινε τὸ λαρυγγάκι του—τί κελάδημα ἦταν ἐκεῖνο !—χάπ, μιὰ ἢ φαλίδα τοῦ κλημάτος τυλίγεται στὸ λαιμό του καὶ τὸ πνίγει...

— Μπρὲ τὴν ἀφιλότιμη !... Σὲ κληματαριὰ θὰ κάθισε ! σὲ κρεβατίνα, τὸ ἄμοιρο ! γιὰτὶ στὴν κληματαριὰ ἀφήνουν τὰ κλαριά

νά ξαπλώσουν ὅσο θέλουν καὶ τὶς ψαλίδες νά πιαστοῦνε ἔπου θέλουν !

— Τῶμαθαν λοιπόν, ποῦ λές, ἔλα τ' ἀηδόνια κι ἔτρεξαν εὐθὺς νά τὸ μοιρολογήσουν. Ἄπο τότες, ἅμα βγάλῃ τὸ κλῆμα ψαλίδα, σωπαίνει τ' ἀηδόνι.

— Μπὰ τὴν ἀφιλότιμη !... Καὶ ξέρεις πῶς γαντζώνει ; κοιτάει βόλτα τῆς καὶ χάπ, μιὰ καὶ διπλώνεται ἔπου βρῆ.

Ἄν ἰύχη καὶ πιαστῆ σὲ κανένα δέντρο καὶ δὲν τὴν δῆς καὶ στομάση, γίνεται σὰν τὸ σύρμα. Θέλει τότες χτύπημα μὲ τὴ μαχαίρα γιὰ νά κοπῆ. Καὶ ἂν δὲ βρῆ ποῦ νά πιαστῆ, ἀπ' τὸ κακό τῆς κουλουριάζεται μόνη τῆς σὰν τὸ φιδάκι. Τῶπνιξε λοιπόν τ' ἀηδονάκι, ἔ ; !...

— Τῶπνιξε.

— Μπρὲ τὴν ἀφιλότιμη !

Δημήτριος Γρ. Καμπούρογλους

ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΟΥ

Γιατ' εἶν' ἡ στράτα θλιβερὴ καὶ τὸ ποτάμι βοῦρκος ;
 διάβηκε ὁ Χάρος, ὁ Χαμός, ὁ Χαλασμός, ὁ Τοῦρκος !
 Ἐδῶ ἦταν κάποτε χωριό, τί νᾶχη τώρα γίνει ;
 ὁ Τοῦρκος ἔβαλε φωτιὰ καὶ τῶφαγεν ἐκεῖνη.

Καὶ ποῦναι ἡ ὄμορφη Ἐκκλησιά, μὲ τ' ἅγιο Εἰκονοστάσι ;
 σ' αὐτὴν ἐπροτορίχτηκεν ἡ φλόγα πρὶν χορτάση.

Καὶ ποῦναι οἱ νιοὶ καὶ ποῦναι οἱ νιές καὶ τοῦ χωριοῦ
 [τ' ἀσκέρι ;

Σὰν πρόβατα τοὺς ἔσφαξε τοῦ Τοῦρκου τὸ μαχαίρι.

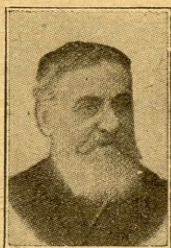
Δὲν κλαίω τὴ στράτα θλιβερὴ καὶ τὸ ποτάμι βοῦρκο
 γιατί κι ἐκεῖνη ὅπως κι αὐτὸ δὲν θὰ ξανάιδῃ Τοῦρκο.
 Δὲν κλαίω τ' ἀξέχαστο χωριό, γιατί κι ἐκεῖνο πάλι
 ἀνάμεσ' ἀπ' τὶς στάχτες του καινούργιο θὰ προβάλλῃ.

Δὲν κλαίω ἐκείνους ποῦσφαξε τοῦ Τούρκου ἡ ἄγρια λάμα,
γιατί ναι μάρτυρες καὶ ζοῦν μὲ τοὺς ἁγίους ἀντάμα.

Μόν' κλαίω τὴν ὁμορφή Ἐκκλησιά, ποὺ καίγοντας λιβάνι
χρόνια καὶ χρόνια ἐπρόσμενεν Ἀνάστασι νὰ κάνη.

Ἰωάννης Πολέμης

ΕΡΓΑΣΙΑ

Ξημερώνει. Αὐγή δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτο της πουλί
λὲς καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
στὴ φιλόπονη ζωή.

Πρὶν ἀχνίση κάθε ἀστέρι,
μὲ χαρούμενη καρδιά
νέοι, μισόκοποι καὶ γέροι
τρέξετ' ὅλοι στὴ δουλειά.

Πέρα ἐκείθενε οἱ φροντίδες
ᾶς πετάξουνε, καθὼς
ξαφνισμένες νυχτερίδες,
ὅπου ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
ἐν' ἀγκάθι στὴν καρδιά·
πέστε ἀζήλευτα· εἶναι τοῦτος
ἐργασίας κληρονομιά.

Σηκωθῆτε ἡ γῆ χαρίζει
μόνον ἄφθονο καρπὸ,
ἂν ὁ κόπος τὴν ποτίζη
μ' ἕναν ἴδρωτα συχνό.

Σὰν ἐσᾶς, ἀδέλφια, ἰδρώνει
καὶ ὁ σοφός, πού μὲ τὸ νοῦ
κάμπους ἄμετρος ὀργώνει
γιὰ θροφή τοῦ λογισμοῦ.

Δίχως ἄνεση καὶ σχόλη
πάντα, ὡς ἄξιος δουλευτής,
τὸ ἀνθηρό του περιβόλι
σκάφτει, σπέρνει ὁ ποιητής.

Πάντα, ναί, τοῦ τίμιου κόπου
οἱ γλυκύτετοι καρποί,
νᾶναι οἱ μόνοι, πού τ' ἀνθρώπου
σῶμα θρέφουν καὶ ψυχή.

Γεράσιμος Μαρκοῦ

Η ΠΡΩΤΗ ΥΨΩΣΙΣ ΑΕΡΟΣΤΑΤΟΥ

(Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν)

Ἐκ Μονπελλίου τῆ 10 Αὐγούστου 1786.

Κυριακῆ ἐσπέρας γράφω καὶ ἀγκαλὰ ἐπρεπε νὰ ἐτοιμασθῶ
διὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν μαθημάτων τῆς αὔριον ἔκρινα μὲ ὄλον τοῦτο
εὐλογον νὰ σηκωθῶ αὔριον πρωίτερον καὶ νὰ δαπανήσω τὴν πα-
ροῦσαν ἐσπέραν εἰς τὸ νὰ ἀναπαύσω τὴν περιέργειάν σου. Ἄκου
λοιπόν.

Αἱ σημερινὰ διατριβαὶ καὶ συνομιλίαι καὶ σοφῶν καὶ ἰδιωτῶν
ὕλην ἔχουσι τὴν νέαν εὑρεσιν τοῦ ὀνομαζομένου Μογγολφιέρου.
Αὐτὸς ὁ εὐτυχῆς ἄνθρωπος, ὀδηγούμενος περισσότερον ἀπὸ τὸ αὐ-
τόματον πάρεξ ἀπὸ σοφίαν του, εὑρηκεν εὑρημα ὄχι μόνον πε-

ρίεργον, ἀλλ' ἴσως καὶ ὠφελείας πρόξενον μὲ τὸν καιρὸν· μίαν
μεγάλην σφαῖραν κατεσκευασμένην ἀπὸ ὕφασμα μεταξωτὸν ἢ καὶ
ἀπὸ χαρτίου ἀπλοῦν γεμίζει ἢ ἀπὸ ἓν εἶδος ἀέρος ὀνομαζομένου

φλογιστοῦ (τοῦ ὁποῖου τὴν φύσιν διὰ τὴν ἐξηγήσῃ ἔπρεπε νὰ ἔχω
μιάς ἑβδομάδος εὐκαιρίαν καὶ εἰκοσιτέσσαρα τετράδια χαρτίου) ἢ
καὶ ἑξαραιοὶ μόνον τὸν περιεχόμενον εἰς τὴν σφαῖραν ἀέρα διὰ τοῦ
πυρός. Εὐθὺς ὅταν ἑξαραιωθῇ ὁ περιεχόμενος εἰς τὴν σφαῖραν
ἀήρ, ἡ σφαῖρα γίνεται πλεῖν ἀκατάσχετος καὶ ἀφήγουσα τὴν γῆν
καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ ἵπταται πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ διατρίβει εἰς τὰ
μετέωρα, μέχρις οὗ γεμισθεῖσα πάλιν ἀπὸ τὸν ἀτμοσφαιρικὸν κοι-
νὸν ἀέρα, τὸν ὁποῖον πνέομεν, καταβαίνει εἰς τὴν γῆν.

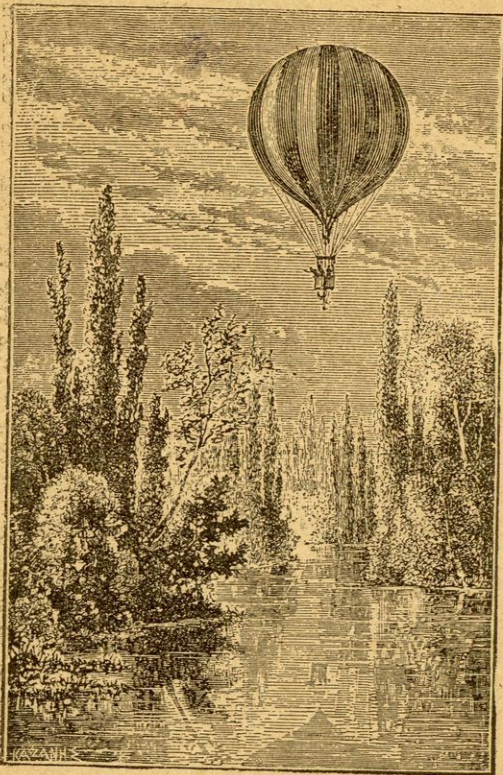
Ὁ ρηθεὶς Μογγολφιέρος παραγεγόμενος εἰς Παρίσιον τὸ πα-
ρελθὸν θέρος ἐκοινωνήσεν αὐτὴν τοῦ τὴν εὐρεσίαν εἰς τὴν ἐκείσε
Ἀκαδημίαν. Οἱ φυσικοὶ τοῦ Παρισίου ἔκαμαν διάφορα πειράματα
μὲ διαφόρους σφαῖρας, αἱ ὁποῖαι ἔλαι εὐτυχῶς ἀνέβησαν εἰς το-
σοῦτον ὕψος, ὥστε νὰ γενῶσιν ἀόρατοι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τριακο-
σίων χιλιάδων θεατῶν. Δὲν ἠρκέσθησαν εἰς αὐτό, ἀλλ' ἐτόλμησαν

καὶ νὰ ἀναβῶσιν ὁμοῦ μὲ τὴν σφαῖραν δύο περίφημοι φυσικοὶ, ὁ Κάρολος καὶ ὁ Ῥοβέρτος, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον ἀνέβησαν εἰς ὕψος ἑννέα χιλιάδων ποδῶν, ὥστε νὰ μὴ διακρίνωσι πλέον τὰ ἐν τῇ γῆ, μήτε πόλεις μήτε πολίχνια (ἡ γῆ ἐφαίνετο εἰς αὐτούς, ὡς λέγουσιν, ἕνας ὄγκος ἀληθῶς «ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος»), ἀλλ' ἐμακρύνθησαν ἀπὸ τὸ Παρίσιον ἑννέα λεύγας γαλλικὰς, εἰς δύο σχεδὸν ὥρων διάστημα· ταχύτης μὲ τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ συγκριθῆ μήτε αὐτὴ τῶν ὀρνίθων ἢ πτησῖς. Αὐτὴ ἡ ἀπροσδόκητος εὑρεσις κατεγράφη εἰς τοὺς κώδικας τῆς Ἀκαδημίας, εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Βασιλείας, καὶ ἐξεδόθη εἰς ἑλλην τὴν Εὐρώπην.

Ἐὐρετῆς ἐτιμήθη παρὰ τοῦ Μονάρχου μὲ δωρήματα καὶ μὲ τὸν τίτλον τῆς εὐγενείας. Καὶ δὲν ἔμεινεν ἄλλο παρὰ τὸ νὰ εὐρεθῆ καὶ ὁ τρόπος τοῦ νὰ πηδαλιουχῆται ἡ σφαῖρα καὶ νὰ κατευθύνεται ὅπου θέλει ὁ ἀναβάτης, καθὼς εἰς τὴν θάλασσαν τὰ πλοῖα, καὶ τότε θέλει πλέωσιν ἐν ἀέρι οἱ ἄνθρωποι καθὼς καὶ ἐπὶ θαλάσσης. Αὐτὴν τὴν δευτέραν εὑρεσιν πολλοὶ τὴν θέλουσιν ἀδύνατον, ἄλλοι τὴν νομίζουσι δυνατὴν ὡς καὶ τὴν πρώτην. Ὡστόσον ἡ Ἀκαδημία τοῦ Λουγδούνου ἐκήρυξε βραβεῖον, γρῶσια τετρακῶσια, δι' ἐκεῖνον ὅστις ἤθελεν εὑρεῖ τὸν τρόπον νὰ πηδαλιουχῆ αὐτὰ τὰ ἐναέρια πλοῖα. Ὁ κύριος Κάρολος ἀναφέρει, ὅτι εἰς αὐτὸ τὸ ὑπερβολικὸν ὕψος εὐρισκόμενος ἠεθάνθη τοσοῦτον ψυχος, ὥστε νὰ πέσῃ ἀπὸ τὰς χειρὰς του ὁ κάλαμος, τὸν ὁποῖον ἐκράτει διὰ νὰ σημειώσῃ τὰς μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις.

Αὐτὴ ἡ εὑρεσις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πολλὰ γελοιώδη συμβεβηκότα, διότι εἰς πολλὰ χωρία, ὅπου κατέβαινον αἱ σφαῖραι, βλέποντες οἱ κάτοικοι (ἄνθρωποι ἄγροικοὶ καὶ μηδεμίαν εἰδησιν ἔχοντες κατ' ἀρχὰς τοῦ τοιούτου) τοιούτους ὑπερμεγέθεις ὄγκους καταβαίνοντας κατὰ τῆς κεφαλῆς των καὶ διευθυνομένους ὑπ' ἀνθρώπων, ἔτρομοὶ καὶ καταπληγμένοι, ἔφευγον σταυροκοπούμενοι, ὡς ὑπὸ δαιμόνων ἐλαυνόμενοι. Καὶ τοῦτο σὲ τὸ λέγω διὰ νὰ μὴν ἐκίτλαγῆς ἂν μὲ ἴδῃς καμίαν ἡμέραν καταβαίνοντα ἐπὶ σφαίρας εἰς τὸ δῶμά σου. Πολλοὶ πρίγκιπες ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους ἠθέλησαν νὰ ἀναβῶσιν, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἀφῆκεν ὁ βασιλεὺς διὰ τὸν ἐνδεχόμενον κίνδυνον. Αἱ ὠφέλειαι τὰς ὁποίας προσδοκῶσιν ἐξ αὐτῆς

τῆς εὐρέσεως, εἰ μὲν εὐρεθῆ ὁ τρόπος τῆς πηδαλιουχίας, εἶναι τὸ νὰ κάμνωσι πολλὰς ὄδοιπορίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀεροπορίας, εἰς βραχύτατον διάστημα καιροῦ, τὸ ὅποιον συμβάλλει πολὺ εἰς τὸ

Τὰ πρῶτα ἀερόστατα.

νὰ συντέμῃ τὸν χρόνον τῶν ἔσα γίνονται διὰ ταχυδρόμων· ἀλλὰ καὶ ἂν αὐτὸς ὁ τρόπος δὲν εὐρεθῆ, αὐτὸ θέλει χρησιμεύσει πάντοτε καθὼς φαντάζονται (εὐλόγως ἢ ἀλόγως δὲν ἤξεύρω), εἰς νυκτερινὰ σημεῖα ἀπὸ στρατοπέδου εἰς στρατόπεδον εἰς καιρὸν πολέμου, εἰς πολιορκίας τειχῶν καὶ τὰ λοιπά· καὶ εἰς καιρὸν εἰρήνης εἰς τὰς μετεωρολογικὰς τῶν φυσικῶν παρατηρήσεις.

Ἄδαμάντιος Κοραῆς

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

Ἐψὲς ὁ ἥλιος ἔδυνε στὴν ἅγια μου πατρίδα
 κι ἓνα τοῦ δῶκαν φίλημα σὲ θλιβερὴν ἀχτίδα
 νὰ μοῦ τὸ φέρ' ἐμένα.

Θέλω νὰ διῶ τὴ μάνα μου, τ' ἀδέρφια μ' νὰ φιλήσω,
 τὸν τάφο τοῦ πατέρα μου θέλω νὰ προσκυνήσω,
 βαρέθηκα τὰ ξένα.

Μικρὸ μικρὸ μ' ὠρφάνεψε ἡ ἀλύπητή μου μοῖρα,
 μικρὸ μικρὸ τῆς ξενιτειᾶς τὸ μονοπάτι πῆρα,
 μὲ χεῖλη πικραμμένα·

μὰ τώρα πιά τὰ χόρτασα τῆς ξενιτειᾶς τὰ κάλλη,
 ἂν εἶναι καὶ παράδεισος, θὰ τὴν ἀφήσω πάλι,
 βαρέθηκα τὰ ξένα.

Μικρὸ χελιδονάκι μου, γιὰ μιὰ σταλίτσα στάσου·
 γιὰ μιὰ σταλιά λυπήσου με καὶ δῶσ' με' τὰ φτερά σου
 τὰ λεφτοκαμωμένα !

Θέλω τὸ δύστηχο κι ἐγὼ στὸ σπίτι μας νὰ πάγω,
 θέλω στῆς μάνας τὸ πλευρὸ λίγο ψωμί νὰ φάγω,
 βαρέθηκα τὰ ξένα.

Ἀνδρειωμένα μου βουνά, γιὰ λίγο χαμηλῶστε,
 γιὰ λίγο λίγο κλίνετε, λίγη βοήθεια δῶστε
 σὲ πόδια κουρασμένα !

Πεθύμησα νὰ στολισθῶ μὲ γιορτερὸ στολίδι,
 νὰ πάγω στὴν πατρίδα μου, στ' ἀγαπητὸ ταξίδι,
 βαρέθηκα τὰ ξένα.

Φύσα, κοσμογυρίστρα, χαριτωμένη μ' αὔρα,
 κι ἂν δῆς μιὰ μάν' αὐτοῦ πού πᾶς, βαμμένη μὲς στὰ
 [μαῦρα,

μὲ μάτια δακρυσμένα,
 μ' ἓνα κρυφό σου φίλημα ψιθύρισε στ' αὐτί της :
 πηγαίνω πιά νὰ τὴν ἰδῶ, τ' ἀγαπητὸ παιδί της,
 βαρέθηκα τὰ ξένα.

Καὶ σεῖς πού μεγαλώσατε στὸν κόρφο τῆς μητέρας,
 ἔσεῖς, πού δὲν σᾶς ἔφαγε τῆς ξενιτειᾶς ἀγέρας,
 καθὼς μὲ τρώγ' ἔμένα,
 μὴ μοῦ κακοκαρδίσετε σὰν κλαίγω τὸν καημό μου
 καὶ ψάλλω στὴν πατρίδα σας σὲ κάθε στεναγμό μου,
 «βαρέθηκα τὰ ξένα».

Γεώργιος Βιζυηνός

ΚΑΛΩΣ ΩΡΙΣΕΣ

Καράβι ἀνοίγει τὰ πανιά, τὴν ἄγκυρα σηκώνει,
 καρaboκύρης στέκεται κρατώντας τὸ τιμόνι.

Καράβι, στὰ ταξίδια σου θαῦρης λιμάνια χίλια,
 θ' ἀκούσης καλῶς ὥρισεσ ἀπὸ χιλιάδες χεῖλια·
 Μὴν τὰ πιστέψης· ἄπιαστες εὐχὲς πού ἀγέρας παίρνει
 καὶ τίς σκορπᾶ στὸ δρόμο του καὶ δὲν τίς ξανα-
 [φέρει.

Τὸ μόνο καλῶς ὥρισεσ, τὴ μόνη εὐχὴ πού πιάνει·
 θὰ τὴν ἀκούσης στὸ φτωχὸ τοῦ τόπου σου λιμάνι.

Ἰωάννης Πολέμης

ΣΟΥΛΙΩΤΙΚΗ ΑΠΑΘΕΙΑ

Μετὰ τὴν δευτέραν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, ἐνῶ οἱ Σουλιῶται, ὅλοι σχεδόν, φρουροὶ τῆς κινδυνευούσης πόλεως ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κίτσου Τζαβέλλα, εἶχον ἀποστείλει τὰς οἰκογενείας των εἰς Κάλαμον, μαζὶ μ' αὐτὰς ὡς κρηγῆτρια γυνὴ κατὰ τὰ Σουλιωτικὰ ἔθιμα ἦτο καὶ ἡ Δέσπω, ἡ γυνὴ τοῦ Φώτω Τζαβέλλα. Τὴν ἡμέραν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου ἦλθεν εἰς αὐτὰς ἡ ἀγγελία ὅτι κατὰ τινα ἐξοδὸν ἐκ τῶν τειχῶν ἐφονεύθησαν ὁ Κίτσος καὶ ὁ Ζυγούρας Τζαβέλλας, οἱ δύο υἱοὶ τῆς Δέσπως. Αἱ Σουλιώτισσαι εὐθὺς ἤρχισαν τοὺς κοπετοὺς καὶ τοὺς θρήνους, προεξαρχούσης τῆς γηραιᾶς μητρὸς καὶ ἐτράπησαν εἰτα εἰς τὰ μοιρολόγια, ἐκθειάζουσαι τὰς πολεμικὰς καὶ σωματικὰς ἀρετὰς τῶν φονευθέντων.

Αἰφνης μέσῳ τῆς γενικῆς ἐκείνης καταπτώσεως ἠνωρθώθη εὐθυτενῆς ἡ Δέσπω, ἐσπόγγισε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ διὰ φωνῆς ὑποτρεμούσης ἄλλ' ἐπιτακτικῆς·

— Πάψτε πιά τὰ κλάματα, ὀρέ· ἐφώνησε πρὸς τὰς θρηνούσας· ἐκείνοι ἐπῆγαν συνοδείᾳ τοῦ Χριστοῦ... σηκωθῆτε νὰ βάψουμε τ' αὐγὰ μας μπὰ καὶ μᾶς τελέψη ὁ Θεός!...

Καὶ διὰ μεγάλης ψυχραιμίας ἤρχισε πρώτη νὰ ἐτοιμάζῃ τὰ πρὸς βαφὴν τῶν ὠῶν χρήσιμα. Αἱ ἄλλαι γυναῖκες, αἰδοῦμεναι ἐκ τῆς ἀπαθείας αὐτῆς, τῆς περισσότερον τῶν ἄλλων ὄλων τρωθείσης διὰ τοῦ φόνου τῶν δύο ἀδελφῶν, καὶ παρακινούμεναι ἐκ τοῦ παραδείγματός της ἤρχισαν νὰ ἐγείρωνται, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, καὶ ν' ἀσχολῶνται εἰς τὴν ἐργασίαν προθύμως, μὴ παύουσαι ὁμῶς νὰ ἐκφέρωσιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ κανένα στεναγμὸν ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῶν φονευθέντων.

Ἐνῶ ὁμῶς ἔτι ἤσυχολοῦντο περὶ τὴν βαφὴν τῶν ὠῶν, ἑτέρα ἀγγελία κατέφθασεν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀδελφῶν ἐφονεύθη παρά μόνον ὁ Ζυγούρης ἐπληγώθη ἐλαφρῶς εἰς τὴν χεῖρα. Αἱ γυναῖκες ἠγαλλίασαν ὅλοι, ἐκτραπείσαι ἐν τῇ ἀμέτρῳ χαρᾷ των εἰς περιφρονητικὰς ὕδρεις κατὰ τῶν Τούρκων. Καὶ ἡ Δέσπω χαμογελῶσα, εὐτυχῆς διὰ τὸ νέον ἄγγελμα, ἐγονυπέτησε μέσῳ τοῦ ὀμίλου καὶ ἀνα-

τείνασα τὰς χεῖρας ἐψιθύρισε μετὰ συντριβῆς καὶ ἀποφασιστικότη-
τος σταθερᾶς :

— Χριστέ μου, σ' εὐχαριστῶ πού μου τοὺς φύλαξες πάλι... μὰ
ἐγὼ πάντα ξεγραμμένους τοὺς ἔχω !...

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΡΤΥΡΑ ΡΗΓΑΝ ΦΕΡΑΙΟΝ

Ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων
Θεσσαλοὶ ἐλειτουργοῦντο
εἰς χωρίον μονωμένον,
εἰς ἀπόκεντρον ναόν,
προσκυνοῦντες ἓνα, μόνον,
τρισυπόστατον Θεόν.

Τελειώνει ἡ λειτουργία
καὶ χαρμόσυνοι ἐξῆλθον
χωρικοί ! πλὴν ἀγγαρεία
τοὺς προσμένει ποταπή·
τὸν ναὸν εἶχον ζωσμένον
ὄπλοφόροι σκυθρωποί.

Ἐποχὴ πικρᾶς δουλείας !
 εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένος
 ἦλθε τότε νεανίας
 νὰ ἰδῆ τοὺς συγγενεῖς,
 δὲν τὸν εἶπαν καλῶς ἦλθες,
 δὲν τὸν φίλησε κανεὶς.

Μὲ τὴν μάστιγα δαρμένοι
 εἰς ἓν ρεῦμα βορβόροῳδες
 ἐπερνοῦσαν φορτωμένοι
 ὡσὰν κτήνη οἱ χωρικοὶ
 καὶ ὁ νέος λυπημένος
 τοὺς ἐκοίταζεν ἐκεῖ.

Καὶ ἰδοὺ τὸν πλησιάζει
 βάρβαρος μαστιγοφόρος
 καὶ λοξὰ λοξὰ κοιτάζει
 καὶ τοῦ λέγει μὲ ὀργήν·
 « Σκῦψε κάτω καὶ φορτώσου,
 σκῦψε, κτήνῳς, εἰς τὴν γῆν ».

Ρίπτει πλήρες νομισμάτων
 ἐν βαλάντιον ὁ νέος,
 ἀλλ' ὁ βάρβαρος φρονάπτων
 τὸν ὠθεῖ ἀγριωπᾶ
 καὶ τὸν δείχνει τὸ φορτίον
 καὶ τὴν μάστιγα κτυπᾶ.

Φορτωμένος σάκκον σίτου,
 κολημένος εἰς τὴν λάσπην,
 ἔσταμάτα κι ἡ ψυχὴ του
 πνιγομένη εἰς τὸν θυμόν,
 ἕνα ἔχυσε σπαράκτην
 τῆς καρδίας στεναγμόν.

‘Ο Ρήγας Φεραῖος.

— Ὅσοι κόκκοι τοῦ φορτίου,
 τόσους ὄφεις θὰ σκορπίσω
 εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ θηρίου,
 πὺν μὲ νύχια σκληρὰ
 πρὸ τριῶν μακρῶν αἰῶνων
 μᾶς σπαράττει τὰ πλευρά.

Καὶ τὴν αὔριον μὲ πήραν
 καὶ μὲ ράσον καλογήρου
 ἐπλανᾶτο κρούων λύραν
 μὲ χορδὰς μεγάλας τρεῖς
 καὶ χορδαὶ τῆς λύρας ἦσαν
 δόξα, πίστις καὶ πατρὶς.

Οὕτως ἤρχισε νὰ ψάλλῃ
 καὶ ἐνδυνάμωνε τὸν ψάλτην
 ὁ θυμὸς δι' οὗ προσβάλλει
 ὁ μικρὸς τοὺς δυνατούς,
 ὁ θυμὸς πὺν μεγάλυνει
 τοῦ Θεοῦ τοὺς ἐκλεκτούς.

Αὐτὸς ἔρριψε τοὺς σπόρους
 ὁπὸν σήμερον ἀνθίζουν,
 ἀλλ' ἀπ' ἄνδρας αἰμοβόρους
 εὔρε βάσανα σκληρὰ
 καὶ ἐκυλίσθη αἱματωμένος
 εἰς τοῦ Ἰστροῦ τὰ νερά.

Διαβάται τῶρ' ἀκόμα
 ἀσκεπεῖς στὸ Βελιγράδι
 σκύπτουν καὶ φιλοῦν τὸ χῶμα
 καὶ τὴν ἄμμον τῆς ἀκτῆς
 ὅπου ἔπεσεν ὁ Ρήγας,
 ὁ Τυρταῖος ποιητής.

Γεώργιος Ζαλοκώστας

ΤΟ ΚΑΡΙΟΦΙΛΙ

—Γιὰ σήκω, καπετάνιε μου, καὶ μὴ βαριοκοιμᾶσαι.

—Μὲ τί ποδάριζ νὰ σκωθῶ καὶ χέρια ν' ἀκουμπήσω ;
 μῶχουν τὸ γόνα τρίμματα, τὴν πλάτη τσακισμένη.
 Μωρὲ παιδιά μου, σῦρτε με πέρα σ' ἐκεῖν' τὴ ράχη,
 ποῦναι τὰ πεῦκα τὰ ψηλά, τὰ δέντρα τὰ μεγάλα,
 καὶ κόψτε καὶ γλωρὰ κλαριὰ καὶ βάλτε με νὰ πέσω
 καὶ δόμτε τὸ τουφέκι μου, τὸ δόγλιο καριοφίλι,
 γιὰ νὰ τὸ ρίξω τρεῖς φορὲς κι ἀπὲ νὰ ξεψυχήσω.

(Δημῶδες)

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ

Παίζανε στο βάθος τὸ ἱσκιερὸ τρεῖς κόρες σὰν νεραΐδες ἔμορφες.

Ἡ μιὰ στὴν ἀσημένια ρεματιά, ποὺ ἐγλυκομουρμούριζε ἔσκυφτε περήφανη κι ἔδλεπε τὸ χιονάτο τῆς τὸ λαιμὸ καὶ τὰ χρυσὰ μαλλάκια τῆς.

— Σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου, πὺ καθρέφτες μοῦ εἰτοίμασες παντοῦ καὶ βλέπω τὴν ἔμορφιά μου, ποὺ εἶναι δικό σου ἐργόχειρο.

Αὐτὰ ἔλεγε κι ἔχαμογελοῦσε.

Ἡ ἄλλη ἄκουε τοῦ ἀηδονιοῦ τὸ λάλημα τὸ γλυκὸ καὶ τὴ φλογέρα τοῦ βοσκοῦ, ποὺ ἔβοσκε ἐκεῖ σιμὰ ἀρνάκια σὰν τὸ χιόνι. Ἄκουε καὶ τὸ γλυκὸ μουρμούρισμα τῆς ρεματιᾶς κι ἔδλεπε τὰ δένδρα τὰ ψηλὰ νὰ ἐνώνουν τίς περήφανες κορφές καὶ πότε χαμηλὰ νὰ σκύφτουνε, πότε ἀψηλὰ νὰ δείχνουνε τὸ μεγαλεῖό τους. Κάθε φυλλάκι ἔφερνε σιὰ καὶ χάριζε δροσιά, κάθε κλωνάκι εἶχε καὶ πουλιῶ φωλιά.

Τὸ χέρι τῆς πετᾶ ἀπάνω στὸ χαρτὶ καὶ γράφει τραγοῦδια, τὸ Θεὸ εὐχαριστεῖ, γιὰ τὸ ἐργόχειρό του, τὴν εὐμορφιά τοῦ κόσμου. Τὸ χέρι γράφει· καὶ τὸν ἑαυτὸ του νοιώθει τόσο ἐλαφρὸ ὅπου θαρρεῖς φτερά τῆς ἔδωκε χέρι ἀόρατο, ψηλὰ γιὰ νὰ πετάξῃ.

Ἡ τρίτη ράφτει, ράφτει, ράφτει. Ἀπὸ καμιά φορά σταματᾶ τὸ βελόνι καὶ βλέπει τὴν ἀσημένια ρεματιά.

— Ἄχ, πόσοι διψασμένοι ἠῦρνανε δροσιά σ' αὐτὸ τὸ κρυσταλλένιο τὸ νερό, λέει ἡ κόρη δακρυσμένη.

— Περνάς, ἀδιάκοπα περνᾶς, εὐλογημένη ρεματιά, καὶ χωρὶς περηφάνια βρέχεις τὰ χεῖλη τὰ κατάξερα τοῦ φτωχοῦ, ποτίζεις τ' ἀρνάκια τὰ χιονάτα καὶ δίνει ἡ δροσιά σου ζωὴ σ' αὐτὰ τὰ λουλούδια, ποὺ δὲν τὰ φύτευσε κανεὶς. Μὰ ἐκεῖνα δὲν εἶναι ἀχάριστα· σκορπίζουνε τὴ μυρωδιά τους καὶ μὲ τὰ χρώματά τους διπλὴ ἔμορφιά σου δίνουνε. Εὐτυχισμένος ἐδῶ κάτω, ποὺ εἶναι τόσο

λίγη ή ζωή και λιγώτερη ή ευτυχία, ευτυχημένος εποιος μπορεί ζωή και δροσιά να σκορπίζη επως αυτή έδω ή ρεματιά !

Και πάλι, αφού ειπε αυτά, τó χέρι τó καματερό ράφτει αδιάκοπα.

— Ήρεις τί συλλογίσθηκα ; ειπεν ή πρώτη.

— Τί συλλογίσθηκες ;

— Να πάμε σ' αυτόν τόν βοσκό, που παίζει τή φλογέρα και να ρωτήσουμε : ποιά άπ' τις τρεις μας έχει χάρες περισσότερες.

— Καλή ιδέα και έλληνική, ειπεν ή δευτέρα, ó Πάρις άς κρίνη πάλι τρεις θεές, και δίπλωσε τó χαρτί που έγγραφε.

Τó χέρι τó καματερό ράφτει.

— Είστε καλύτερές μου, τó ξέρω, άδερφούδες μου, και άν μαζί σας έλθω για να μετρηθώ, θά πη πώς τήν όλοφάνερη άλήθεια δέν τήν είδα. Τρέξτε σεις όι δυό στο βοσκό.

Ήφνει τή φλογέρα ó βοσκός και χαιρετά τά έμορφα κορίτσια

— Ήρεις τί θέλομε, βοσκέ ;

— Που να τó ξέρω ;

— Να μάς πής : ποιά είναι ή καλύτερη άπό τις τρεις.

— Ή άλλη που είναι ;

— Έκει στή ρεματιά σιμά.

Ήλήθεια, ή ξανθούλα που τού μίλησε, ήταν ώραία, έμοιαζε νύφη, που έπρόβαλε άπό καμιά δροσερή σπηλιά.

Μά δέν έπρόφθασε να πη λέξη και να τής προσφέρη τó άσπρο τριαντάφυλλο που έκοψε· ή δευτερη με φωνή άγγελική, με πρόσωπο τριανταφυλλι άπό παρθενική ντροπή, τά τραγούδια της έλεγε.

Θαρρείς στεφάνι όλόχρυσο τó μέτωπό της έστεφάνωνε.

Τή γνώμη του ó βοσκός δέν έπρόφθασε να πη· άκουσε κλάματα και παράπονα πικρά.

Ένα παιδάκι φτωχό επαιζε κι επεσε· μέσα στα αίματα βουτήχτηκε και ή κόρη που έγγραφτε στή ρεματιά σιμά καρφώνει τó βελόνι της στο ράψιμο και άρπάζει τó παιδάκι τó φτωχό, τó πλένει με τó χρυστάλλινο νερό και τού φιλεί τά έμορφα ματάκια με άγάπη, που θαρρείς μανούλα ήτανε.

Τὸ ἔβαλε σιμὰ τῆς νὰ καθίση, τοῦ ἔδωκε ζαχαρωτὰ ἀπὸ τὸ πανεράκι τῆς καὶ πῆρε πάλι τὸ ταπεινὸ βελόνι τῆς.

Οἱ ἄλλες εἶ δύο εὖτε τὰ εἶδανε αὐτά. Ἡ μία μεθυσμένη ἀπὸ τῆ ἔμορφιά τῆς, καὶ ἡ ἄλλη ἀπ' τὰ τραγούδια τῆς, δὲν βλέπανε καὶ δὲν ἀκούανε.

Σηκώθηκε ὁ νέος βοσκός, πλησίασε τὴν κόρη τὴν ἐργατικὴν, τῆς ἔδωκε τὸ ἄσπρο τριαντάφυλλο καὶ εἶπε :

— Σὲ προσκυῶ μὲ σεβασμό· ἐσὺ εἶσαι βασίλισσα.

Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου

Η ΕΛΙΑ

Εὐλογημένο νᾶναι, ἐλιά, τὸ γῶμα ποὺ σὲ τρέφει
 κι εὐλογημένο τὸ νερὸ ποὺ πίνεις ἀπ' τὰ νέφη
 κι εὐλογημένος τρεῖς φορὲς Αὐτὸς ποὺ σ' ἔχει στείλει
 γιὰ τὸ λυχνάρι τοῦ φτωχοῦ, γιὰ τ' ἄγιου τὸ καντήλι !
 Δὲν εἶσαι σὺ περήφανη σὰν τ' ἄλλα καρποφόρα
 ποὺ βιαστικά, ἀνυπόμονα δὲν βλέπουνε τὴν ὥρα
 πότε μὲ τ' ἀνθολούλουδα τοὺς κλώνους νὰ σκεπᾶσουν
 καὶ μὲ μιὰ πρόσκαιρη ὀμορφιὰ τὰ μάτια νὰ ξιπάσουν.
 Ἐσὺ εἶσαι πάντα ταπεινὴ, πάντα δουλεύτρα σκύβεις
 μ' ὅλα τὰ πλούτη ποὺ κρατεῖς, μ' ὅλο τὸ βιὸς ποὺ κρύβεις·
 γι' αὐτὸ ἀπὸ τὰ πρῶτα νιάτα σου ποὺ τὰ φιλοῦν οἱ ἀνέμοι
 ὡς τὰ βαθιὰ γεράματα ποὺ τὸ κορμί σου τρέμει
 καὶ γέρνει κάθε σου κλαδί ; καὶ κάθε παρακλάδι,
 μέσα στὸν κούφιο σου κορμὸ δὲν σοῦλειψε τὸ λάδι.

Ἰωάννης Πολέμης

Η ΠΕΤΡΑ

Καταμεσίς τού δρόμου μιὰ πέτρα εἶναι ριγμένη·
ἀδιάφορος διαβάτης περνάει ἀπὸ σιμά,
σκοντάφτει, πέφτει χάμω, σηκώνεται, διαβαίνει
καὶ μὲ χαμένα λόγια τὴν πέτρα βλαστημᾷ.

Καὶ δεύτερος καὶ τρίτος καὶ τέταρτος διαβάτης
(τὴν ὥρα ποὺ τὰ σκότη τὰ βραδινὰ ἀρχινοῦν)
ἀστόχαστοι κι ἐκεῖνοι διαβαίνουνε κοντά της
κι ὅλοι σκοντάφτουν κι ὅλοι τὴ βρίζουν καὶ περνοῦν.

Κι ἡ πέτρα ἀπολογήθη κι εἶπε στὸν τελευταῖο :
— Κι ἂν σκόνταψαν οἱ ἄλλοι κι ἂν σκόνταψες καὶ σύ,
κακόβουλε διαβάτη, τί φταίω ἐγώ, τί φταίω
κι ὅλοι μὲ βλαστημᾶτε μὲ πίκρα περισσή ;

Ἄν ἀπὸ σᾶς ὁ πρῶτος μ' ἔβγαζ' ἀπὸ τὴ μέση
καὶ μ' ἀκουμποῦσε πέρα στοῦ δρόμου τὴ γωνιά,
κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἄλλους, κανεῖς δὲ θᾶξε πέσει
μῆτε θὰ μ' εἶχε βρίσει μὲ τόσην ἀπονιά.

Ἰωάννης Πολέμης

Η ΕΝ ΣΦΑΚΤΗΡΙΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ—Ο ΝΑΥΑΡ-
ΧΟΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ

(Ἐκ τῶν «Διηγῆσεων Ἀγωνιστοῦ»)

Ὅστις ἔτυχε νὰ περιπλεύσῃ τὴν Πελοπόννησον θὰ ἐνθυμῆται
βέβαια τὸ Ναβαρίνον καὶ τὴν πρὸ αὐτοῦ νῆσον Σφακτηρίαν, διότι
ἐκ φύσεως τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι τοιοῦτο ὥστε προκαλεῖ ἰδιαιτέρως
τὴν προσοχὴν τοῦ ταξιδιώτου. Ἐμπρὸς εἰς τὸν εὐρυχωρότατον
λιμένα τοῦ Ναβαρίνου—ὅπως λέγεται ὁ λιμὴν τῆς Πύλου—εἶναι ἡ
στενὴ καὶ μακρὰ νῆσος Σφακτηρία, ἡ ὁποία φράττει ἀκριβῶς τὸ
στόμόν του, ὡς νὰ ἐτέθη ἐπίτηδες ἐκεῖ. Ἀφήνει δὲ μόνον ἐλευθέ-

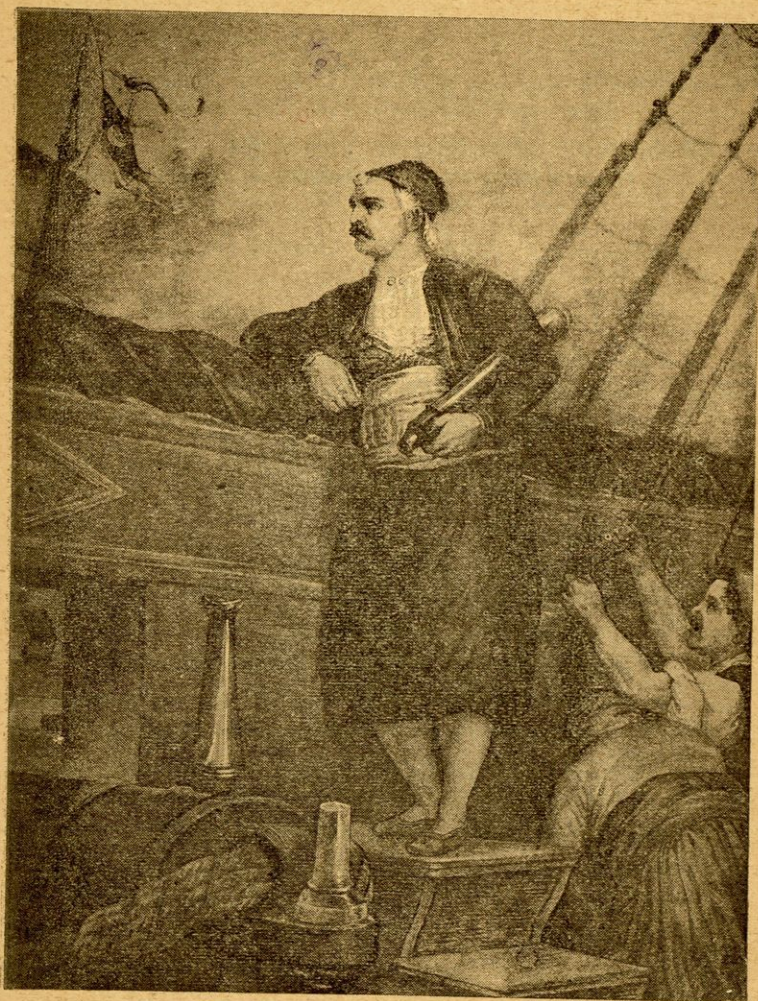
ρας δύο στενάς εισόδους, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία ἢ πρὸς τὸ μέρος ὅπου κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ὑφούτο τὸ φρούριον Νεόκαστρον, εἶναι πλατυτέρα καὶ πλωτή, ἡ δὲ πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος πολὺ στενὴ καὶ ἀβαθής.

Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1825 ἤμεθα κλεισμένοι εἰς τὸ Νεόκαστρον ἕως 1500 μὲ διαφόρους ἀρχηγούς· ἐγὼ ἀρχηγὸν εἶχα τότε τὸν Γιατράκον. Ἐπροσμέναμεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν προσβολὴν τοῦ Αἰγυπτίου Ἰμβραήμ πασᾶ, δὲν εἶχομεν δὲ διὰ τὸ ἀντιταχθῶμεν εἰς αὐτὴν παρὰ τεσσαράκοντα κανόνια, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ τριάκοντα ἐννέα δὲν εἶχαν ὑποστάτας, τροφὰς δὲ πολὺ ὀλίγας καὶ νερὸν ὀλιγώτερον εἰς τὴν δεξαμενὴν τοῦ φρουρίου. Ὁ Ἰμβραήμ πράγματι ἦλθεν ἀπὸ μακρὰν, ἔστησε δύο κανονοστάσια καὶ ἤρχισε νὰ μᾶς πυροβολῇ, διέρρηξε μάλιστα τὸ τεῖχος εἰς διάφορα μέρη, τὰ ὁποῖα τὴν νύκτα ἡμεῖς ἐφράξαμεν ὅπως ἠμπορέσαμεν. Ἄλλ' ὁ Αἰγύπτιος στρατάρχης ἐσκέφθη πολὺ σωστὰ ὅτι, διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὴν ἄλωσιν τοῦ Νεοκάστρου καὶ νὰ μὴ χρονοτριβῇ, πρέπει νὰ καταλάβῃ πρῶτον τὴν Σφακτηρίαν καὶ νὰ κόψῃ ἀπὸ τὴν θάλασσαν πᾶσαν συγκαινωνίαν μὲ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐκεῖ προσωρισμένα. Ἐπρόσμενε λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὴν Μεθώνην ὁ στόλος του διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιόν του.

Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἦτο εἰς τὴν Πύλον τότε. Εἰς τὰς 26 τοῦ μηνὸς πρὸ τῆς μεσημβρίας ἠθέλησε νὰ ἐπιθεωρήσῃ τοὺς στρατιώτας, οἱ ὁποῖοι κατεῖχον τὴν Σφακτηρίαν, καὶ ἐκείθεν νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Νεόκαστρον διὰ νὰ ἰδῇ εἰς ποῖαν κατάστασιν εὐρίσκεται τὸ φρούριον. Ἐπεβιάσθη λοιπὸν εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Ὑδραίου Τσαμαδοῦ, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Ἄρης, καὶ ἐπλευσε πρὸς τὴν νῆσον. Ἄλλ' ἐνῶ ἦσαν ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ ἐπρογευματίζον, χωρὶς νὰ ὑποπιεῦνται ὅτι ἴσα ἴσα τὴν ὥραν ἐκείνην θὰ ἐπεχειροῦν οἱ Αἰγύπτιοι τὴν κατάληψιν τῆς Σφακτηρίας, εἶδον ἑξαφνα ἐχθρικὰ πλοῖα πλησιάζοντα τὰς βραχῶδεις παραλίας τῆς νήσου. Τότε καὶ ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Τσαμαδὸς καὶ ναῦται ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἐξήλθαν διὰ νὰ ἐνισχύσουν τοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς νήσου, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἕως ὀκτακόσιοι.

Ἐπτά στρατιῶται ἀπὸ τὸ Νεόκαστρον, μεταξὺ τῶν ὁποίων

Ὁ Ναύαρχος Μιαούλης.

ἤμην καὶ ἐγώ, ἔτυχε τὴν ὥραν ἐκείνην νὰ περιπολοῦμεν κάτω εἰς τὴν θάλασσαν καί, ἐπειδὴ ἦτον γαλήνη, ἀρχίσαμεν νὰ φαρεύωμεν ὀκταπόδια εἰς τὰ ρηχὰ νερά. Ἐμα εἶδαμεν τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Σρακτηρίας, χωρὶς νὰ ζητήσωμεν ἄδειαν ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς, μετὴν συνηθισμένην ἀταξίαν κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ἐπήραμεν μίαν λέμβον, ἣ ὁποία ἦτον ἐκεῖ εἰς τὴν παραλίαν, καὶ ἐπλεύσαμεν εἰς τὴν νῆσον.

Μόλις ἐπατήσαμεν εἰς τὴν ξηρὰν ἐφάνησαν αἱ ἐχθρικοὶ λέμβοι ἐρχόμενοι πρὸς τὴν παραλίαν. Δὲν ἦσαν μία, δὲν ἦσαν δύο—καπάδι δλόκληρο. Καὶ ἐνῶ ἐπροχώρουν, τὰς ἐπροστάτευον συγχρόνως τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐκανονοβόλου πρὸς τὰς βραχύδεις παραλίας. Ἐμεῖς ἐκρύφθημεν ὅσον ἤμπορέσαμεν ἐπάνω ἀπὸ τοὺς βράχους τοὺς ὁποίους ἐξελεπίζαν ἀλύπητα αἱ σφαῖραι τῶν ἐχθρῶν. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κινήθωμεν, ν' ἀντιταχθῶμεν πρὸς τοὺς ἐρχομένους, διότι ἡ νῆσος εἶναι γυμνή, φαλακρά, καὶ δὲν μᾶς παρεῖχε καμίαν προστασίαν. Ἐμα ὀλίγον τι ἐφαινόμεθα θὰ μᾶς ἐθέριζαν ὡς στάχυα αἱ πυκναὶ σφαῖραι των. Τί μαρτύριον!

Ἐντούτοις αἱ λέμβοι δὲν ἠδύναντο νὰ φθάσουν εἰς τὴν ξηρὰν, διότι προσέκρουαν εἰς ὑφάλους, καὶ διὰ νὰ μὴ χρονοτριβοῦν ἀναζητουῦντες κατάλληλον μέρος πρὸς ἀπόδασιν οἱ ἐντὸς αὐτῶν λογχοφόροι στρατιῶται ἐπιπτον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ περιπατοῦντες μέσα εἰς τὰ ἀβαθῆ νερά ὄρμων κατ' ἐπάνω μας μετ' ἀγρίας φωνάς.

— Βρὲ παιδιά, σὺν καθούρια θὰ μᾶς πιάσουν ἐδῶ μὲς στὰ βράχια οἱ Ἀραπάδες, εἶπε μειδιῶν Ἀκαρνὰν σύντροφός μας, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὄρεξιν ν' ἀστειεύεται καὶ κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν τοῦ μεγίστου κινδύνου.

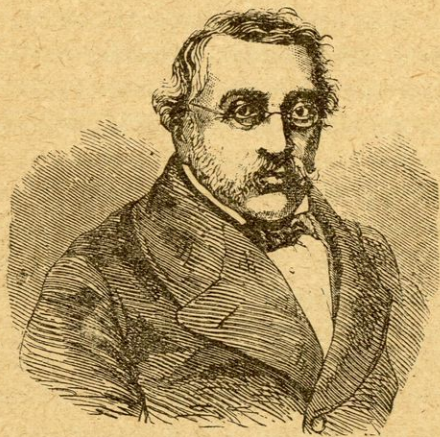
Ἦκούσαμεν τότε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ σειρὰν πυροβολισμῶν ἐκ μέρους τῶν ἰδικῶν μας καὶ εἶδαμεν ἐπειτα αὐτοὺς φεύγοντας μεβίαν πρὸς τὰ μεσόγεια τῆς νήσου. Ἐκάμαμεν ὅτι καὶ αὐτοὶ ἀντινάχθημεν ὅλοι διὰ μιᾶς διὰ νὰ τοὺς ἐξαφνίσωμεν καὶ ἐπυροβολήσαμεν κατὰ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πλησιέστερα· πρὶν δὲ αὐτοὶ προφθάσουν νὰ μᾶς ἀποδώσουν τὸν φονικὸν χαιρετισμόν μας, ἐφύγαμεν τρέχοντες, στραβοπατοῦντες κάποτε καὶ ὀλισθαίνοντες ἐπάνω εἰς τὰς πέτρας.

Ἐξαφνα ἀκούομεν μίαν φωνήν :

— Ἐδῶ, παιδιά, ἐδῶ !

Γυρίζομεν καὶ βλέπομεν τὸν Μαυροκορδάτον. Τὸν εἶχα ἰδεῖ καὶ πρὶν εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ εὐθὺς τὸν ἐγγώρισα. Ἐτρεχε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν λέμβον, ἣ ὅποια τὸν ἐπρόσμενον ὀλίγον παρέκει ὀπίσω ἀπὸ ἓνα βράχον διὰ νὰ τὸν φέρῃ πάλιν εἰς τὸν Ἄρην.

Ἦτον κρυμμένη ἀπὸ τὸν βράχο καὶ οἱ Αἰγύπτιοι βέβαια δὲν

Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος

τὴν εἶχαν παρατηρήσει. Τὸν Μαυροκορδάτον ὅμως τὸν εἶχαν ἰδεῖ καὶ πέντ' ἕξ ἐξεχώρισαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν τρέχοντες. Καθὼς δὲν ἤμποροῦσε ἐκεῖνος νὰ τρέξῃ, βέβαια θὰ τὸν συνελάμβαναν ἢ θὰ τὸν ἐσχότωναν, ἂν δὲν μᾶς ἔστελνεν ἡ τύχη ἐκεῖ.

Εὐθὺς τὸν περιστοιχίζομεν οἱ Αἰγύπτιοι μᾶς πυροβολοῦν αἱ σφαῖραι περνοῦν γύρω μας· μία κτυπᾷ εἰς τὸ μέτωπον καὶ ρίπτει ἄψυχον τὸν Ἀκαρῶνα σύντροφόν μας. Γυρίζομεν εἰς ἄλλοι καὶ ἀδιάζομεν τὰ πιστόλια μας κατ' ἐπάνω των τὰ ντουφέκια μας δὲν εἶχαμεν προφθάσει νὰ τὰ γεμίσωμεν. Δύο Αἰγύπτιοι κλονοῦνται καὶ πῆπτουν· οἱ ἄλλοι φαίνονται δισταζόντες.

— Στή βάρκα, στή βάρκα γρήγορα! Φωνάζει ὁ Μαυροκορδάτος.

— Μὲ συμπάθειο νὰ σὲ πάρωμε στὰ χέρια, ἐκλαμπρότατε. Ὁ Εμπρός, Γεώργη!

Καὶ πρὶν νὰ λάβω ἀπόκρισιν ἀπὸ τὸν Μαυροκορδάτον τὸν ἐσήκωσα ἀπὸ τὸ ἕν μέρος ἐγὼ, ἀπὸ τὸ ἄλλο ὁ Γεώργης—ἕνας χειροδύναμος στρατιώτης ἀπὸ τὴν Κόρινθον—καὶ τὸν ἐφέραμεν τρέχοντας εἰς τὴν λέμβον.

Οἱ Αἰγύπτιοι ὁμοῦς μᾶς εἶδαν καὶ ἔτρεξαν μὲ τὰς λόγχας κατ' ἐπάνω μας. Τότε οἱ ἄλλοι τέσσαρες σύντροφοί μας ἐστάθησαν νὰ κόψουν τὸν δρόμον των καὶ νὰ προστατεύσουν τὴν ἐπιβίωσίν μας. Ἐμείναν ἐκεῖ εἰς τὸν τόπον καὶ οἱ τέσσαρες, ὅπως ἔμειναν ἄλλοι τετρακόσιοι ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους τῆς νήσου.

Ἡμεῖς ἐφθάσαμεν εἰς τὴν λέμβον ἀσφαλῶς καὶ ἐμβόηκεν ὁ Μαυροκορδάτος.

— Ἐλάτε καὶ σεῖς μαζί! Ποῦ πάτε νὰ χαθῆτε ἄδικα!

Ἐφώναξεν, ἐνῶ ὁ Γεώργης καὶ ἐγὼ ἐγυρίζαμεν πάλιν εἰς τὴν ξηράν. Ἐμβόηκαμεν λοιπὸν εἰς τὴν λέμβον. Τέσσαρες Ὑδραῖοι ναῦται ἐκωπηλάτου μὲ δλην των τὴν δύναμιν. Ὁ Μαυροκορδάτος ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον, ἡμεῖς οἱ δύο κάτω καὶ ἐγεμίσαμεν διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον τὰ ὄπλα μας. Ὁ Μαυροκορδάτος ἦτον ὠχρὸς, κατασυγχυσμένος.

— Πάει ὁ Τσαμαδός, ἔλεγε καὶ ἐκτύπα μὲ τὴν παλάμην τὸ μέτωπον. Ἐχάσαμεν τὸν Τσαμαδὸν μαζί μὲ τόσοσους ἄλλους!

Ἐξαφνα μία σφαῖρα φονεῖει τὸν ἕνα κωπηλάτην. Χωρὶς νὰ χάσω καιρὸν σύρω πρὸς τὴν πρῶραν τὸν νεκρὸν Ὑδραῖον καὶ ἀρπάζω τὴν κώπην του. Τέλος πάντων μέσα εἰς τὸν καπνὸν καὶ εἰς τοὺς βρόντους τῶν κανονίων φθάνομεν εἰς τὸν Ἄρην καὶ ἀναβαίνομεν ἐπάνω. Ὁ Μαυροκορδάτος πίπτει σχεδὸν ἄψυχος ἐπάνω εἰς ἕν σκαμνίον. Ἐντὸς τοῦ πλοίου σύγχυσις φοβερὰ καὶ ἀγωνία καὶ ἀπελπίσια.

— Ὁ καπετάνιος χάθηκε, πάει ὁ καπετάνιος!

Αὐτὴ ἡ φωνὴ ἀκούεται καὶ οἱ ναῦται τρέχουν ἄνω κάτω ὑδρίζοντες καὶ βλασφημοῦντες εἰς ἀλθωνικὴν γλῶσσαν. Ἀλλὰ δὲν εἶναι

καιρὸς διὰ λόγια, ὁ κίνδυνος ἐγένετο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν μεγαλύτερος· τὰ ἄλλα ἑλληνικὰ πλοῖα ἔκοψαν τὰς ἀγκύρας τῶν καὶ ἐξῆλθον τοῦ λιμένος· μένομεν μόνον ἡμεῖς καὶ τὰ πελώρια μαῦρα σκάφη τῶν Αἰγυπτίων συναθροίζονται ὅλα ὡς μανδρόσκυλοι γύρω εἰς τὴν εἴσοδον διὰ νὰ μᾶς κλείσουν μέσα. Καὶ ὅμως προσμένομεν ἀκόμη, ὑπάρχει τελευταία ἐλπίς μήπως ἔλθῃ ὁ Ἰσαμαδὸς ..

Ἐπὶ τέλους ἀναλαμβάνει τὴν κυβέρνησιν τοῦ πλοίου ὁ Βότσης· ἡ τάξις ἀποκαθίσταται εἰς τὴν κρισιμωτάτην ἐκείνην στιγμὴν. Ὁ πλοίαρχος διατάττει νὰ κόψουν τὰς ἀγκύρας καὶ νὰ ἀνοίξουν τὰ πανιά. Κατ' εὐτυχίαν ὁ ἄνεμος εἶναι εὐνοϊκός, ἄλλως ἤμεθα χαμένοι. Τὸ πλοῖον διευθύνεται πρὸς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, τὸ ὁποῖον ἔχει φραχθῆ ἀπὸ τὰ Αἰγυπτιακὰ σκάφη. Ἄδιάφορον, θὰ περάσῃ διὰ μέσου αὐτῶν...

Ὁ σύντροφός μου καὶ ἐγώ, ἄνθρωποι τῆς ξηρᾶς, δὲν ἠδυνάμεθα νὰ χρησιμεύσωμεν εἰς τίποτε, καὶ ὅσον ἐβλέπαμεν τοὺς ναύτας νὰ τρέχουν ἐπάνω κάτω, εἰς τὰ ξύλα, εἰς τὰ σχοινιά, ἠσθανόμεθα ἐντροπὴν διὰ τὴν ἀπραξίαν μας. Πηγαίνω εἰς τὸν πλοίαρχον καὶ τοῦ λέγω :

— Καπετάνιε, τί μπορούμε νὰ κάνωμε κι ἡμεῖς ;

— Νὰ πεθάνετε μαζί μας ! μοῦ ἀποκρίνεται μὲ ἥσυχον φωνήν.

Ἐκεῖ βλέπω ἑξαφνα ἓνα γέροντα ναύτην, ὁ ὁποῖος ἀνέβαινε ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ πλοίου μὲ μίαν εἰκόνα τῆς Παναγίας εἰς τὴν ἀγκάλην. Τὴν ἔβαλε μὲ εὐλάβειαν ἐπάνω εἰς τὸν ἐργάτην καὶ ἓνας παπάς, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο παρέκει, ἐπλησίασεν, ἐστάθη ἔμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα καὶ ἤρχισε νὰ κάμῃ παράκλησιν. Ὅλοι οἱ ναῦται τὸν περιεστοίχισαν σταυροκοπούμενοι.

— Καθένας νὰ δώσῃ ὅ,τι θέλει καὶ νὰ χρυσώσωμεν τὴν Μεγαλόχαρην, ἂν μᾶς γλιτώσῃ.

Εἶπεν ὁ παπάς καὶ πρῶτος αὐτὸς ἠσπάσθη τὴν εἰκόνα καὶ κατέθεσεν ἓνα ἀργυροῦν σταυρὸν τὸν ὁποῖον εἶχεν εἰς τὸν λαιμόν του. Οἱ ναῦται τὸν ἐμιμήθησαν, Ἐνθυμοῦμαι μάλιστα ἓνα μεσόκοπον χονδρόν, ὁ ὁποῖος ἄφησεν ἓν τάλιρον ἔμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα ἀφοῦ τὴν ἔκοίταξε κατὰ πρόσωπον καὶ εἶπε :

— Παναγία μου, ἂν δὲν μᾶς σώσης, θὰ χαθῆς καὶ σὺ μαζί μας !

Ἐγὼ δὲν εἶχα τίποτε ἄλλο νὰ δώσω, ἔδωκα μίαν χρυσὴν πυριτοθήκην, τὴν ὁποίαν εἶχα πάρει ἀπὸ ἓνα μπέην εἰς τὸ Δερβενάκι. Καὶ ἐφιλήθησαν ἔπειτα ὄλοι οἱ ναῦται μεταξύ των. Ἐφιλήθησαν καὶ μαζί μας, ὁ κίνδυνος μᾶς εἶχεν εἰς μίαν στιγμὴν ἀδελφώσει ὄλους.

Πολλοὶ ἔλεγαν :

— Καλὴν ἀντάμωσιν στὸν κάτω κόσμον.

*Ἄλλοι ἔλεγαν :

— Συχώρα με, ἀδερφέ, καὶ ὁ Θεὸς νὰ σὲ συγχωρήσῃ.

Ἦις ὄλην τὴν Ἐπανάστασιν ἔτυχα εἰς πολλὰς φοβερὰς ὥρας, ἀλλὰ καμία δὲν ἦτον τόσο φοβερὰ ὅπως ἡ ὥρα ἐκείνη. Καὶ ὡσὰν νὰ μὴ ἐφθάνεν ὄλος αὐτὸς ὁ κίνδυνος, ἔξαφνα ἔν ναυτόπουλο, τὸ ὁποῖον ἐκλαίεν ἕως τὴν στιγμὴν ἐκείνην, διὰ τὸν θάνατον τοῦ Τσαμαδοῦ, ἀρπάζει τὸ κανδήλι ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν εἰκόνα καὶ φωνάζει :

— Τί τάχα νὰ ζήσωμεν ἔμεις, ἀφοῦ ἐχάθηκεν ὁ καπετάνιος ;

Καὶ πρὶν προφθάσῃ κανεὶς νὰ τὸν κρατήσῃ τρέχει νὰ ρίψῃ τὴν φλόγα εἰς τὴν πυριταποθήκην. Εὐτυχῶς τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἓνας χειροδύναμος ναύτης ἤρπασε τὸ ναυτόπουλο καὶ τὸ ἔδεσε μὲ τὴν ζώνην του εἰς τὸ κατάρτι !

Εἴμεθα ἀκριβῶς εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος. Τὰ ἐχθρικά πλοία μᾶς ἔχουν περικυκλώσει καὶ μᾶς κανονοβολοῦν. Ἡμεῖς προχωροῦμεν καὶ ἀποδίδομεν ὅσον ἠμποροῦμεν τοὺς κανονοβολισμοὺς. Κόλασις ἀληθινή· οὔτε βλέπω οὔτε ἀκούω πλέον τίποτε· ὁ καπνὸς μὲ τυφλώνει, οἱ βρόντοι μὲ ἔχουν κωφάνει. Κρατοῦμαι μὲ ὄλην μου τὴν δύναμιν ἀπὸ ἓνα χονδρὸ σχοινί. Γύρω σφυρίζουν αἱ σφαῖραι· μία σφαῖρα κόπτει ἔξαφνα τὸ σχοινί καὶ πίπτω· παρ' ὀλίγον ἐπιπτα εἰς τὴν θάλασσαν. Ἦτον εὐτύχημα ὁμως ὅτι ἔπεσα, διότι εὐθὺς μία βόμβα περνᾷ ἀπ' ἐπάνω μου καὶ κατακομματίζει τὰ ξύλα καὶ τὰ πανιά. Μέσα εἰς τὴν συννεφίαν τοῦ καπνοῦ φαίνονται ὡσὰν ἀστροπελέκια αἱ φλογισμέναι βόμβαι, ἀπὸ τὰς ὁποίας μερικαὶ πίπτουν καὶ εἰς τὸ κατάρτι. Καὶ οἱ ἀκούραστοι ναῦταί μας τρέχουν, προφθάνουν καὶ τὰ σδῆγουν.

Τρεῖς ὥρας διήρκεσεν ἡ ἀγωνία αὐτῆ, τρεῖς αἰῶνας ! Ἐνύκτωνε πλέον καὶ κατ' εὐτυχίαν μας εἰς ἓν ἐχθρικὸν πλοῖον ἤναψε πυρκαϊά. Ἐκ τούτου ἐπῆλθε μικρὰ ταραχὴ εἰς τὸν στόλον τῶν Αἰγυπτίων καὶ μᾶς ὠφέλησεν—εἴμεθα ἐκτὸς τοῦ λιμένος, ἐσώθημεν !

Ἄλλὰ εἰς ποῖαν κατάστασιν !

Μὲ τὸ πηδάλιον σπασμένον, μὲ τὰ πανιὰ ξεσχισμένα καὶ καμμένα, μὲ κομμένα τὰ σχοινιά, χωρὶς ἐπίδρομον, ἔχοντες τὰ πλευρὰ γεμάτα ἀπὸ σφαιράς. Δύο ναῦται εἶχον φονευθῆ, ὁ ὑποπλοίαρχος Σαχτούρης καὶ ἕξ ναῦται ἐπληγώθησαν.

Ἄφου παρῆλθεν ὁ κίνδυνος, ἐτόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν πλοίαρχον :

— Καπετάνιε, ἂν ἐπατοῦσαν οἱ Ἀραπάδες τὸ καράδι, τί θὰ ἐκάμαμε ;

Χωρὶς νὰ μοῦ ἀποκριθῆ μοῦ ἔδειξε μὲ τὸν δάκτυλον κάτω τὸ στόμιον τῆς πυριταποθήκης.

Ἐμπρὸς ἐκάθητο γέρων ναύτης· κρατῶν πλατύστομον τρομπόνι εἰς τὰ γόνατα, ἔτοιμος δι' ἐνὸς πυροβολισμοῦ νὰ βάλῃ πῦρ εἰς τὴν ἀποθηκευμένην πυρίτιδα.

Ὅταν ἠνώθημεν μὲ τὸν ἑλληνικὸν στόλον ἔξω εἰς τὸ πέλαγος, ἐπειδὴ ὁ Ἄρης εἶχεν ἀνάγκη νὰ διορθώσῃ τὰς ζημίας του, μᾶς ἐπῆρεν ὁ ναύαρχος Μιαούλης εἰς τὸ ἰδικόν του πλοῖον. Τότε λοιπὸν πρώτην φοράν εἶδα ἀπὸ πλησίον τὸν ἀτρόμητον Ὑδραῖον, τὸν ὁποῖον ἤξευρα μόνον ἀπὸ τὰ λαμπρὰ κατορθώματά του εἰς τὰς Πάτρας, εἰς τὸν Γέροντα καὶ ἄλλοῦ.

Ἐκάθητο εἰς τὴν πρύμνην κοντὰ εἰς τὸ πηδάλιον μ' ἐσταυρωμένα τὰ πόδια. Ἦτον ἐκ φύσεως μεγαλόσωμος καὶ ἔκαμνεν ἀκόμη περισσοτέραν ἐντύπωσιν μὲ τὸ πλατὺ νησιώτικον ἔνδυμα, τὴν βράκαν. Εἶχε χαμηλωμένα τὸ φέσι του πρὸς τὸ μέτωπον καὶ ἔμενε συλλογισμένος, σιωπηλός· μόνον μὲ τὸ χέρι του ἔξυε διαρκῶς καὶ μὲ πείσμα τὰ χαμηλὰ ὑποδήματά του.

— Πολὺ συγχυσμένος καὶ θυμωμένος εἶναι ὁ ναύαρχος, μοῦ λέγει ἓνας ναύτης· ἔμαθε τὸν χαμὸν τοῦ καπετὰν Τσαμαδοῦ καὶ κάτι μεγάλο κακὸ μελετᾷ μέσα του γιὰ τὴν Τουρκιά.

Καὶ ἐνῶ ἐγύριζα ἐδῶ κι ἐκεῖ καὶ συνωμίλουν μὲ τὸ πλήρωμα

και ἡρώτων και ἐμάνθανα πολλά διὰ τὸν ναύαρχον, ἕνας γέρον ναύκληρος μου λέγει σιγαλά :

— Τὸν βλέπεις ; ἅμα ἔχη τὸ φέσι κατεβασμένο στὰ φρύδια και ξύνη μὲ τὸ χέρι του ἀλύπητα τὰ παπούτσια, εἶναι δύο σημεῖα ὀλοφάνερα πὼς βράζει μέσα του ἀπὸ στενοχώρια και ἀπὸ θυμόν.
 "Ἄμα εἶναι ἔτσι κανεὶς δὲν ξεθαρρεύεται νὰ τοῦ μιλήσῃ.

Ἐο ναύκληρος αὐτὸς ἦτον παλαιὸς ναύτης τοῦ Μιαούλη, εἶχεν ὑπηρετήσῃ εἰς τὰ ιδιόκτητα πλοῖα αὐτοῦ πολὺ πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως και ἐγνώριζε τὰ κατ' αὐτὸν ὅπως κανεὶς ἄλλος. Και ἐπειδὴ ἔβλεπε μὲ πόσον ἐνδιαφέρον ἤκουα τοὺς λόγους του, μου διηγήθη λεπτομερῶς περὶ τῆς καταγωγῆς και τῆς νεότητος τοῦ ἐνδόξου ναυάρχου μας.

Ἐμαθα τότε πρώτην φοράν μὲ ἀπορίαν μου ὅτι τὸ οἰκογενειακόν του ὄνομα δὲν ἦτο Μιαούλης, ἀλλὰ Βῶκος και ὅτι ὀνομάσθη αὐτὸς Μιαούλης ἀπὸ ἓν πλοῖόν του, τὸ ὅποιον ὀνομάζετο Μιαούλ. Ἀκόμη δὲ ὅτι δὲν ἦτο ἐντόπιος Ὑδραῖος, ἀλλ' ὅτι ὁ πατήρ του κατήγετο ἀπὸ τὴν Εὐβοίαν και εἶχεν ἀποκατασταθῆ εἰς Ὑδραν και νυμφευθῆ Ὑδραῖαν.

Ἐο Μιαούλης ἦτον ἔκτοτε τολμηρότατος θαλασσινὸς και ἐκέριζε πολλὰ χρήματα μὲ τὰ πλοῖά του ἐμπορευόμενος. Πολλάκις δὲ και ἐκινδύνευσεν εἰς τὰ παράτολμα ταξίδια του. Τὸν μεγαλύτερον κίνδυνον διέτρεξεν εἰς τὰ 1802. Τότε ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Νέλσων μὲ τὸν στόλον του εἶχεν ἀποκλείσει τὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας. Ἐο Μιαούλης ὅμως ἐτόλμησε νὰ παραβιάσῃ τὸν ἀποκλεισμόν και νὰ πωλήσῃ ἀκριβὰ τὸ φορτίον τοῦ σίτου, τὸ ὅποιον εἶχεν εἰς τὸ πλοῖόν του. Ἄλλ' ὅταν ἀπέπλεε τὸν συλλαμβάνουσι τὰ ἀγγλικά πλοῖα. Τὸν Μιαούλην δεμένον φέρουσι εἰς τὸν Ἄγγλον ναύαρχον. Ἐ καταδικῆ ἐκείνων οἱ ὅποιοι παρεβιάζον τὸν ἀποκλεισμόν ἦτον ὀρισμένη: κρέμασμα εἰς τὸ κατάρτι τῆς ἀγγλικῆς ναυαρχίδος. Ἐο Ὑδραῖος θαλασσινὸς παρουσιάζεται εἰς τὸν Νέλσωνα μὲ τὸ σοδαρόν και ἀτάραχον ὕψος του. Εἰς τὰς ἐρωτήσεις αὐτοῦ δὲν διστάζει ν' ἀπαντήσῃ και νὰ ἐμολογήσῃ μὲ θάρρος ὅλην τὴν ἀλήθειαν : ὅτι παρεβίασε τὸν ἀποκλεισμόν διὰ νὰ πωλήσῃ εἰς καλὴν τιμὴν τὸν σίτον του. Ἐο ναύαρχος τόσο ἐξετίμησε τὴν εὐκρίνειαν και τὴν γεν-

ναϊότητα τοῦ Μιαούλη, ὥστε ἀντὶ νὰ τὸν κρεμάσῃ τὸν ἐλευθέρωσεν.

Ἄλλοτε πάλιν, ἐνῶ ἑταξίδευσεν κατὰ τὰ ἰσπανικὰ παράλια, ἕνας ναύτης τοῦ λέγει :

— Καπετάνιε, ἂν δὲν λοξεύσωμεν, θὰ πέσωμεν ἐπάνω σὲ ξέρα.

Ἄλλ' ὁ Μιαούλης, ὁ ὁποῖος ἦτον τόσον τολμηρὸς τόσον καὶ ἐπίμονος, ἀποκρίνεται ξηρά :

— Ἄς πέσωμεν !

Καὶ ἔξαφνα πίπτει ἐπάνω εἰς τὴν ὑφαλον τὸ σκάφος καὶ τρυπᾷ. Ἀρχίζει νὰ κάμνη νερὰ καὶ μόλις κατώρθωσε νὰ σωθῇ τὸ πλήρωμα εἰς τὴν παραλίαν, τὸ δὲ πλοῖον ἐχάθη. Ὁ Μιαούλης ἐξημιώθη πολὺ ἀπὸ τὴν ἀσυλλόγιστον αὐτὴν ἐπιμονὴν του.

Ἀπὸ τὰ 1816 ἀπεσύρθη ἐκ τοῦ ναυτικοῦ σταδίου καὶ ἔμεινεν εἰς Ὑδραν.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς νεότητός του ὁ Μιαούλης ἐκάπνιζε πολὺ καὶ ἔπινεν οἶνον, ἀλλ' ἀφοῦ ἔπαθεν ἀπὸ ἀσθένειαν, ὁ ἰατρὸς τοῦ ἀπηγόρευσε τὸν καπνὸν καὶ τὸν οἶνον καὶ ὁ θαλασσινοὸς ἐτήρησε τὴν ἰατρικὴν συμβουλὴν ἀπαράδατον.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Μιαούλης δὲν ἔλαβε μέρος καὶ μάλιστα δὲν εἶχε πολλὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ ἐλληνικὸν ναυτικόν. Ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης, ὁ ὁποῖος μὲ τὰ πλοῦτη του, μὲ τὴν παραδειγματικὴν φιλοπατρίαν του καὶ μὲ τὴν φρόνησίν του πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Ἐπαναστάσεως, πολλάκις ἐδοκίμασεν ἐξ ἀρχῆς νὰ πείσῃ τὸν Μιαούλην διὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν ναυαρχίαν τοῦ ὑδραϊκοῦ στόλου, ἀλλ' ἐκεῖνος πάντοτε ἠρνεῖτο. Ἐπὶ τέλους κατὰ τὸ δευτέρον ἔτος τοῦ ἀγῶνος, ἀφοῦ μίαν ἡμέραν ἔμειναν ἐπὶ πολλὴν ὥραν κλεισμένοι οἱ δύο μαζί, χωρὶς ν' ἀκούσῃ κανεὶς ἄλλος τί εἶπαν μεταξύ των, ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης διωρίσθη ναύαρχος τῶν Ὑδραίων.

Τὰ κατορθώματά του, τὰ ὁποῖα ἐδόξασαν τὸ ναυτικόν μας, ἀπέδειξαν ὅτι ὁ Κουντουριώτης ἐπέτυχεν πολὺ εἰς τὴν ἐκλογὴν του. Τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μιαούλη δὲν ἠρῆγαν ν' ἀναγνωρίσουν καὶ οἱ Σπετσιῶται καὶ οἱ Ψαριανοὶ καὶ ἔγινεν αὐτὸς μετ' ὀλίγον ναύαρχος ὄχι μόνον τῶν Ὑδραίων ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου.

Καὶ ἦτον ἐν τούτοις ἀγράμματος ἐντελῶς, μόλις ἐκατόγραφε τὴν ὑπογραφὴν του. Τὰς ἐπιστολάς του καὶ τὰ ἐγγράφα του ἔγραφεν ὁ γραμματικὸς του. Ἦξευρε δὲ αὐτὸς ἀρκετὰ γράμματα καὶ τοῦ ἤρθεσκε νὰ μεταχειρίζεται λέξεις ἀρχαίας ἑλληνικὰς.

Μίαν φορὰν λοιπὸν ὁ ναύαρχος τοῦ εἶπε νὰ κάμῃ ἔγγραφον πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ ζητήσῃ χονδρὸν σχοινίον τοῦ ὁποῖου εἶχον ἀνάγκην. Ὁ γραμματικὸς ἔγραφεν εἰς τὸ ἔγγραφον τὴν λέξιν *κάμιλον*, δηλαδὴ χονδρὸν σχοινίον. Ἄλλ' ὅταν ἀνέγνωσε δυνατὰ τὸ ἔγγραφον καὶ ἤκουσε τὴν παράδοξον λέξιν ὁ Μιαούλης ἐκτύπησε μὲ θυμὸν τὸν πόδα :

— Τί γράφεις αὐτοῦ ; Δὲν θέλομεν στὸ καράβι καμήλα, παιδί μου. Σχοινὶ χονδρὸ θέλομε.

Καὶ ἐν ἄλλο νόστιμον μοῦ διηγῆθη ὁ Ὑδραῖος ναύκληρος.

Ἐνῶ ἐταξίδευαν εἰς τὸ πέλαγος ἔτυχε νὰ συναντήσουν πολλὰ τουρκικὰ πλοία. Ἐπειδὴ ὁ Μιαούλης εἶδεν ὅτι δὲν εἶχε δυνάμεις νὰ τὰ πολεμήσῃ, τὰ ἀπέφυγε καὶ ἐλοξοδρόμησεν. Ἐν ἀπὸ τὰ πλοία αὐτὰ ἐπυροβόλησε καὶ ἡ βόμβα ἔπεσε μέσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ναυαρχίδα. Ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης εἶδεν ἀπὸ τὸ ἰδικόν του πλοῖον τὴν βόμβαν καὶ εὐθὺς ἔρριψε μίαν λέμβον καὶ ἔτρεξε νὰ ἰδῇ μήπως συνέβῃ καμία ζημία. Ἀναβαίνει καὶ εὗρσκει ὅπως τὴν τῶρα τὸν ναύαρχον μὲ τὸ φέσι ἕως τὰ φρύδια ἐκατάλαβεν ὅτι ἦτο θυμωμένος. Τὸν ἐρωτᾷ λοιπὸν ἂν ἔπαθε καμίαν ζημίαν. Ἐκείνος γυρίζει τὸ πρόσωπον μὲ ὀργὴν πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἐφαίνοντο μακρὰν τὰ ἐχθρικὰ πλοία καὶ ἐνῶ τοὺς ἐφοβέριζε μὲ τὸν γρόνθον ἀποκρίνεται :

— Οἱ παλιότουρκοι μοῦ ἔχουσιν τὰ φασόλια μου !

Καὶ πραγματικῶς ἡ βόμβα εἶχεν ἀναποδογυρίσει τὸ πρόγευμα τοῦ ναύαρχου, τὸ ὅποιον ἔθραζεν εἰς τὴν φωτιάν.

Ἄλλὰ τὰς διηγῆσεις αὐτάς, τὰς ὁποίας μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν ἤκουα, διέκοψεν ἑξαφνα ἡ διάδοσις ὅτι ὁ ναύαρχος ὄργισμένος διὰ τὸν θάνατον τοῦ φίλου του Τσαμαδοῦ ἀπόφασιν εἶχε νὰ ἔμβῃ τὴν νύκτα μέσα εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναβαρίνου καὶ νὰ καύσῃ τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον. Ὑστερα ὅμως ἀπεφασίσθη, ἐπειδὴ τὰ πλοία εἶχαν ἀνάγκην ν' ἀλειφθοῦν μὲ πίσσαν διὰ νὰ τρέχουν ταχύτερον,

νά πλεύσωμεν εἰς Καλάμας. Τὴν πρώτην ἰδέαν νά πυρπολήσῃ τὸν ἐχθρικὸν στόλον ἐντὸς τοῦ Ναβαρίνου παρήτησεν ὁ Μιαούλης διότι δὲν εἶχεν ἀρκετὰ πυρπολικά.

Τὰ πυρπολικά αὐτά, τὰ μπουρλότα, ὅπως τὰ ἐλέγαμεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν, ἦσαν πλοῖα ἀπὸ τὰ παλαιότερα, τὰ ὁποῖα ἐγεμίζοντο μὲ πυρίτιδα, θειάφι, πίσσα καὶ ἄχυρα, δηλαδὴ μὲ ὕλας εὐκόλως ἀναπτομένας, ὥστε καὶ νά καίωνται γρήγορα καὶ νά μεταδίδουν τὰς φλόγας ὅπου πλησιάζουν.

Εἰς τὰ πυρπολικά ἐπέβαινον ἔμπειροι καὶ τολμηροὶ ναυτικοί, οἱ ὁποῖοι κατώρθωναν νά πλησιάσῃ πολὺ τὰ ἐχθρικά πλοῖα. Τότε ἔρριπταν ἀπάνω εἰς αὐτὰ μεγάλα ἄγκιστρα καὶ σχοινία, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἔτοιμα, ὥστε νά δεθῇ καὶ νά κολήσῃ καλὰ τὸ πυρπολικόν, ἔθεταν πῦρ εἰς τὰς ἐντὸς τοῦ σκάφους ὕλας καὶ μὲ δλην τὴν ταχύτητα ἀπεμακρύνοντο αὐτοὶ ἀπὸ τὸν κίνδυνον ἢ διὰ λέμβου ἢ καὶ διὰ κολυμβήματος ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ. Τὰ πυρπολικά ἔκαμαν θαύματα εἰς τὴν Ἐπανάστασιν· εἶχαν γίνει ὁ τρόμος τῶν Τούρκων. Ὁ Κανάρης δλην τοῦ τὴν δόξαν τὴν ἀπέκτησε διὰ τῆς γενναιότητος καὶ τῆς τέχνης μὲ τὴν ὁποῖαν διηθύθη τὰ πυρπολικά.

Καθὼς εἶπα λοιπὸν ἀπεφασίσθη νά πλεύσωμεν εἰς Καλάμας· καὶ πραγματικῶς ἐκίνησαν ὅλα τὰ πλοῖα τῆς Ὑδρας εἰς τὰς 30 τοῦ μηνὸς τὸ πρωί. Ἀλλὰ κατὰ τὸ μεσημέρι συναντῶμεν εἰς τὸν δρόμον μας τέσσαρα πυρπολικά, τὰ ὁποῖα ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Ὑδραν, συγχρόνως δὲ καὶ μίαν ζακυνθινὴν γολέταν. Ἀπὸ τὴν γολέταν μανθάνει ὁ ναύαρχος ἔτι ἀρκετὰ πλοῖα ἐχθρικά εἶναι ἀγκυροβολημένα εἰς τὴν Μεθώνην. Τότε τοῦ ἔρχεται ἔξαφνα ἡ ἰδέα νά ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῶν μὲ τὰ νέα πυρπολικά τὰ ὁποῖα ἤλθαν.

Ἐγυρίσαμεν λοιπὸν τὴν πρῶραν κατὰ τὴν Μεθώνην καὶ χωρὶς ὁ ἐχθρὸς νά μᾶς ἐννοήσῃ ἐπλησιάσαμεν πρὸς τὸ ἑσπέρας. Ὅμως ἐνούκτωσε, τὰ ἄλλα πλοῖα ἔμειναν εἰς ἀπόστασιν, τὰ δὲ πυρπολικά ὄρμησαν κατ' ἐπάνω.

Μὲ τί καρδιόκτυπον ἔβλεπα τοὺς ἀνδρείους πυρπολητὰς νά πηγαινῶν εἰς τὸν φοβερὸν κίνδυνον! Ὅλα ἦσαν μαῦρα ἐκεῖνην τὴν ὥραν· μαῦρα τὰ πλοῖα, μαῦρα τὰ νερά, μαῦρος ὁ κόσμος ὅλος. Ὑστερα ἀπ' ὀλίγον δὲν διέκρινα πλέον τίποτε. Ἐπρόσμενα τότε

στηλωμένος ἐκεῖ εἰς μίαν γωνίαν τοῦ καταστρώματος μὲ τὰ μάτια καρφωμένα εἰς τὸ ἀτελειώτον σκοτάδι· ἐκρατοῦσα τὴν ἀναπνοήν μου καὶ ἤκουα μέσα μου τοὺς κτύπους τῆς καρδιάς μου.

Ἐξαφνα μέσα ἀπὸ τὸ σκοτάδι ἐκείνο ἐπήδησε μία φλόγα, εἰς τὴν ἀρχὴν μικρά, ἢ ὅποια διὰ μιᾶς ἐμεγάλωσε—ἐπειτα ἄλλη καὶ ἄλλη, τέσσαρες κατὰ σειράν. Ἡ νύκτα ἔγινεν ἡμέρα, τὰ μαῦρα νερὰ ἐκοκκίνισαν ὡσὰν νὰ ἐχύθηκεν αἷμα εἰς τὸ πέλαγος. Ἐπειτα ἕνας βρόντος ἐτράνταξε τὸ καρδίι μας, ἕνας βρόντος ποῦ ἔλεγεσ πῶς ἐχάλασεν ἢ πλάσις, καὶ ἢ μιὰ φλόγα ἀπὸ τὸ πέλαγος ἀνέβηκεν εἰς τὰ οὐράνια καὶ ἐξεχύθηκεν καὶ ἐξέσπασεν εἰς ἕνα μαῦρον καπνόν.

— Πάει ἢ φεργάδα ! ἐφώναξε μὲ χαρὰν ὁ φίλος μου ναύκληρος.

Ἐπειτα καὶ αἱ ἄλλαι φλόγες, ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, ἤκολούθησαν τὸν δρόμον τῆς πρώτης· ὁ οὐρανὸς ἐσυνέφρασεν ἀπὸ τὸν καπνόν, ἄστρα δὲν ἐφαίνοντο πλέον καὶ ὁ ἀέρας ἐμύριζε θειάφι, πίσσαν καὶ καμένα ξύλα.

Μέσα ἀπὸ τὴν κόλασιν ἐκείνην ἐπρόβαλεν ἕξαφνα ἓμίαν μικρὰ λέμβος τὴν ὅποιαν διέκρινα μόνον ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου.

«Ἐρχονται οἱ μπουρλοτιέρηδες ! μοῦ λέγει ὁ ναύκληρος· καλὰ τὴ γλιτώσανε !

Καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ κατὰστρωμα τρεῖς ἄνδρες μὲ μαυρισμένας ὄψεις, μὲ καμένα ἐνδύματα. Ὁ ἕνας εἶχε τὸ μέτωπον καταϊματωμένον, ὁ ἄλλος εἶχε τὸ χέρι κρεμασμένον ἀπὸ τὸν λαιμὸν μὲ τὸ ζωνάρι του.

Ὁ ἴδιος ὁ Μιαούλης τοὺς ἐπλησίασε καὶ τοὺς ὠμίλησεν εἰς ἀλθανικὴν γλῶσσαν. Δὲν ἐκαταλάμβανα τί ἔλεγεν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν τρόπον του ἐφαίνετο ὅτι ἔλεγεν ἐπαινετικούς λόγους.

Καὶ ἂν κρίνω ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν ναυτῶν του ἦτο πολὺ εὐχαριστημένος διότι δὲν εἶχε τὸ φέσι κατεβασμένον εἰς τὸ μέτωπον, ἀλλ' ὕψηλὰ ὕψηλὰ εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς.

Γεώργιος Δροσίνης

... ΣΤΗΝ ΠΑΡΓΑ ΠΙΣΩ

Καὶ μ' ὄλο τὸ τρισκότιδο τοὺς γνώρισ' ἀπ' ἀλάργα
 στὴ στράτα καὶ στὰ ξέστρατα ποὺ πᾶν κατὰ τὴν Πάργα.
 Δὲν ἦταν δέκα οὐτ' ἑκατό. Καθεὶς στὸ χέρι ἐκράτει
 καὶ ἀπὸ νὰ σάκο τρίχινο, καὶ οἱ σάκοι ἦταν γεμάτοι
 καὶ ἐκεῖνοι, σὰν νὰ πηγαιναν σὲ πανηγύρι γάμου,
 λὲς καὶ εἶχαν ὄλοι τοὺς φτερὰ καὶ δὲν πατοῦσαν χάμου.
 — Κι ἂν εἴστε καὶ φαντάσματα, μπορῶ νὰ σᾶς ρωτήσω
 ποῦ πάτε τόσο βιαστικά;

— Πᾶμε στὴν Πάργα πίσω

— Καὶ μὲς στοὺς σάκους τί ἔχετε κρυμμένα, βρουκολάκοι;
 — Μὲ πεθαμένων κόκαλα γεμάτοι εἶν' ὄλοι οἱ σάκοι.
 Διαβάτη, δὲν τὰ πρόφτασες τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τὰ χρόνια!
 Σταλμένος ἀπ' τὰ Τάρταρα, τὰ μαῦρα καταχθόνια,
 σὰν νὰ βουλήθηγε ἀπ' τὴ γῆ κάθε καλὸ νὰ λείψῃ,
 ἔσπερνε τὸ ξολόθρεμα, τὸ χαλασμό, τὴ θλίψῃ...
 Τότε στὰ χέρια του ἔπεσε καὶ ἡ Πάργα ἡ παινεμένη,
 μὰ ἡ Πάργα ἂν σκλαβώθηκε, ψυχὴ δὲν ἀπομένει
 ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιά καὶ νιοὶ καὶ γέροι καὶ ὄλοι,
 ἀφήνοντας παντέρημη τὴ σκλαβωμένη πόλη,
 ἐξεκινήσαμε μαζί. Τὴ νύχτα μὲ φανάρια
 στὸ κοιμητήρι ἐπήγαμε κρατώντας τὰ ξινάρια,
 καὶ ἀπ' ἄκρη ὡς ἄκρη σκάβοντας τὸ κάναμε χωράφι
 καὶ ἀνοίξαμε τὰ μνήματα καὶ ἔγιναν λάκοι οἱ τάφοι,
 καὶ ἐπήραμε τὰ κόκαλα καὶ τοὺς σταυροὺς ἀκόμα
 γιὰ νὰ μὴ μείνῃ τίποτα στὸ σκλαβωμένο χῶμα
 καὶ ἐφύγαμε... Περονᾶ καιρὸς καὶ ἐμεῖς ἀγάλι ἀγάλι
 πεθαίναμε, καὶ ἡ μιὰ γενιὰ κληρονομᾷ τὴν ἄλλη.
 Ὅσότου χθὲς μεσάνυχτα κράζοντας πέρα ὡς πέρα
 μιὰ σάλπιγγα ἐτροκύμισε τὸν ξάστερον ἀγέρα

σάν τ' ἀρχαγγέλου ἢ σάλπιγγα γιὰ τὴ στερνὴ τὴν κρίση...
 Τὰ κόκαλα ποὺ λευτεριά τοὺς εἶχανε χαρίσει,
 πῆραν φωνὴ κι ἀνάκραξαν, φωνὴ βαθιά, μεγάλη:
 — Ἡ Πάργα ἐξεσκλαβώθηκε, πηγαίνετέ μας πάλι.
 Ἰωάννης Πολέμης.

ΤΟ ΠΟΥΣΙ (1)

Εἶχα πωλήσει τὸ ριζάρι στὴ Σαλονίκη σὲ καλὴ τιμὴ, ἐφόρ-
 τωσα στὴ γολέτα διάφορα ἐμπορεύματα, ἐκάμαμε τὰ χαρτιά μας
 καὶ πρωὶ πρωὶ ἐσαλπάρουμε γιὰ τὴ Σκῦρο. Ἐφύγαμε μὲ καλωσυνάτο
 βοηθητικὸ καιρὸ καὶ τὴν ἄλλη μέρα ἐλογαριάζαμε ν' ἀράξουμε στὰ
 Πωριά. Ὅλη μέρα ἐφυσούσε δυνατὸ ἀεράκι, ἐπαίρνανε ὄλα μας τὰ
 πανιά καὶ κατὰ τὸ σουρούπωμα ἐφάνη βαθιὰ στὸ πέλαγο νὰ μο-
 λυδίξῃ τὸ ἀγαπημένο μας νησί. Ἀλλὰ μὲ τὸ πέσιμο τοῦ ἡλίου
 ἄρχισε νὰ πέφτῃ καὶ ὁ ἀέρας τόσο, ὥστε σχεδὸν ἐμπονατσάρισε
 ὀλότελα. Τὴ νύχτα μᾶς τὸν ἐπέταξε πάλι ὁ κόρφος καὶ τὸ καῖκι,
 ἄξιο καὶ ξεφόρτωτο, ἔτρεχε σάν ἄτι.

Ὅσα ταξίδια ἐκάμα στὴ ζωὴ μου—καὶ δὲν ἐκάμα λίγα—μοῦ
 ἄρεξε πάντα νὰ φθάνω στὴν πατρίδα τὴν αὐγὴ καὶ δὲν ξεύρω
 πῶς, ἀλλὰ πολλὲς φορές τὸ κατώρθωνα.

Εἶχα κοιμηθῆ νωρὶς καὶ στὰς δυὸ ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα ἐξύπνησα.
 Ἀνέθιχα στὴν κουβέρτα, ἔστριψα ἓνα τσιγάρο κι ἐκάθισα δίπλα
 στὸν τιμονιέρη. Τὸν ἐρώτησα ποῦ βρισκόμαστε καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε
 πῶς δὲν ἀπέχουμε πολὺ ἀπὸ τὴ Σκῦρο.

Ἐκάμνε ψύχρα καὶ σάν νὰ ἔρριχνε φιλὴ φιλὴ βροχὴ. Σκο-
 τάδι πίσσα! Τί διάβολο! Δυόμισυ ἢ ὅρα καὶ τέτοιο σκοτάδι; εἶπα
 μέσα μου. Ἐξαφνα ἔμωσ ἀκουσα στὴν πλῶρη τὴ μπουρού.

— Τί τρέχει; ἐρώτησα τὸν τιμονιέρη.

— Δὲ βλέπεις τί πούσι εἶναι, κύρ Γιώργη; μοῦ ἀποκρίθηκε ὁ
 ναύτης.

Καὶ πράγματι, ἦτον ἓνα πούσι ποῦ δὲν ἔβλεπες τὸ δάκτυλό σου.

(1) Ὁμίγη.

Σὲ λίγο ἄρχισε πάλι ἡ μπουρὸὺ καὶ ἅμα ἔπαυε ἡ μπουρὸὺ ἀρχίζαν νὰ κτυποῦν τὸ καμπανάκι ποὺ ἦταν μπρὸς στὴ μπόμπα.

Ἡ φοβερώτερη τρικυμία δὲν τρομάζει τοὺς ναυτικούς τόσο, ὅσο τὸ πούσι.

— Ξυπνήστε τὸν καπετάνιο ! ἀκούω ποὺ φωνάζει ὁ λοστρόμος μὲ ἀνήσυχη φωνή.

Ὁ τιμονιέρης ἐκτύπησε μὲ τὴ γυμνὴ φτέρνα του τὴν κουβέρτα καὶ στὴ στιγμή ὁ καπετὰν Γιώργης ἐπρόβαλε τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὸ ταμπούκιο.

— Τί τρέχει ; ἐρώτησε.

— Μᾶς βρῆκε τὸ πούσι, καπετὰν Γιώργη, εἶπα ἐγώ.

Ἐπετάχθηκε στὴν κουβέρτα τυλιγμένος μέσα στὴν ἀμπαδένια του γούνα καὶ ἔτρεξε στὴν πλώρη. Ἐδῶσε ὅ,τι διαταγὴ εἶχε νὰ δώσῃ καὶ ἔπειτα γαντζώνει στὰ ξάρτια κι ἀνεβαίνει στὴν κόφα γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ διακρίνῃ ποῦ βρισκόμαστε.

Ἡ μπουρὸὺ καὶ τὸ καμπανάκι δὲν ἔπαυαν νὰ κτυποῦν ἀδιάκοπα πότε τὸ ἓνα, πότε τὸ ἄλλο. Ἐγώ, θὲς ἀπὸ τὴν ψύχρα, θὲς ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ κινδύνου, ἔτρεμα σὰν τὸ ψάρι.

Ἵστερα ἀπὸ λίγο ὁ καπετὰν Γιώργης ἐκατέβη ἀπὸ τὸ κατάρτι καὶ ἐπρόσταξε νὰ μαϊνάρουν τὸν παπαφίγκο. Σὲ λιγάκι ἐφώναξε νὰ ρίξουν τὴ γάμπια.

Ἐξαφνα ἀκούω ἀπὸ τὴν πλώρη τὴ φωνὴ τοῦ λοστρόμου, φωνὴ τρομαγμένη :

— Καπετὰν Γιώργη ! κράζει πετεινὸς στὴν πλώρη μας !

Δὲν μοῦ λὲς ἔμεινε πνοή ! Αὐτὸ θὰ εἶπῃ πὼς εἴμαστε κοντὰ στὴ στεριά ! Ποῦ ὅμως βρισκόμαστε ;

— Μπρούλια ἱρίγκο ! φωνάζει δυνατὰ ὁ καπετὰν Γιώργης· δεξιὰ τὸ τιμόνι σου ! λέγει τοῦ τιμονιέρη καὶ τρέχει μπρὸς.

Ἐγὼ ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή ἐπερίμενα πιά ν' ἀκούσω τὸ κτύπημα τῆς γολέτας ἀπάνω σὲ κανένα βράχο, κι ἐδόξαζα μονάχα τὸ Θεὸ ποὺ δὲν ἦταν φουρτούνα καὶ δὲν εἶχα φόβο νὰ σκυλοπιγῶ.

Ἐσηκώθηκα κι ἐγὼ μὲ τρεμουλιαστὰ πόδια κι ἐπήγα νὰ βοηθήσω νὰ τὰ γυρίσουμε.

— Ὅρτσα λαπάντα ! φωνάζει ὁ πλοίαρχος μὲ ἄγρια φωνή,

Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα α'

ἀλλὰ μὲ τὸ ὄρτσα λαπάντα ἀκοῦμε πάλι τὴ φωνή τοῦ πετεινοῦ ἀπὸ τῆ πλώρη μας.

— Μὰ τί διάβολο τρέχει ἐδῶ ! καὶ μπρὸς στεριά καὶ πίσω στεριά ;

Ἡ γολέτα τὰ εἶχε πιά γυρίσει ὅταν ἐγὼ ἐνθυμήθηκα πὼς κάτω ἀπὸ τὸ κάσαρο τῆς πλώρης εἶχα βάλει ἓνα κλουδί μὲ πεντέξι κόττες καὶ ἓναν πετεινὸ πού ἀγόρασα ἀπὸ τῆ Σαλονίκη !

Τὸ πρωὶ τὸ πούσι διελύθη καὶ εἰς τὰς ὀκτῶ ἐφροντάρουμε στὰ Πωριά !.

Ἄγαθοκλῆς Κωνσταντινίδης

ΓΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ

(*Μῦθος*).

Ἦ φιλοσόφοι σοβαροί,
ὁποῦ μὲ γνώμη σταθερὴ
ξοδεύετε παντοτινά
χρόνια ζωῆς προσωρινά,
γιὰ νὰ ξηγᾶτε τολμηροὶ
ὅσα ὁ νοῦς σας δὲ χωρεῖ,
καταδεχθῆτε ὀλίγον τι
προσεκτικὸ νὰ βάλτε αὐτὶ
σὲ Γάτου φέρσιμο καὶ νοῦ,
σοφοῦ, σωστὰ ἀληθινοῦ.

Σὲ καθρέφτην ἓνας Γάτος
ἄλλον ὅμοιον τοῦ θωροῦσε·
μὲ παιγνίδια πάει τρεχάτος,
νὰ τὸν φτάκη προσπαθοῦσε.

Τὸ γυαλὶ τὸν ἐμποδάει·
θανμασμένος ἀπομνίσκει·
ἀπὸ πίσω εὐτὺς περνάει·
μὸν κι ἐκεῖ δὲν τὸν εὐρίσκει.

Ματαέροχεται, κοιτάζει
καὶ τὸν βλέπει ὀμπρός του πάλι·
σταματάει, συλλογιάζεται
καὶ ταραίζει τὸ κεφάλι.

Καὶ ὄχ τὸ φόβο μὴ τοῦ φύγη
ἂν τὸν φέρῃ αὐτὸς τῆ γύρα,
ἔστοχάστη στὸ κυνήγι
ν' ἀποκλείσῃ πᾶσα θύρα.

Στὴν κορφή ὄχ τὸν καθρέφτη
ἀπηδώντας ἀνιβαίνει·
τῆς κοιλιᾶς καβάλα πέφτει
καὶ τοῦ λόγου του συσταίνει.

Δυὸ ἀπέδω, δυὸ ἀπέκει
τὰ ποδάρια του κρατάει·
ξαπλωμένος ὅλο στέκει,
μουλωχτὰ παραφυλάει.

Βέβαιος τότε νὰ τὸν πιάκῃ,
σιγανά, ἀλαφρὰ ἀρχινάει,
στὸ γυαλὶ νὰ ἰδῆ, νὰ φτάκῃ
τὸ κεφάλι νὰ κρεμάῃ.

Ἐνα αὐτὶ πρωτοματιάζει
κι ἄλλο δεύτερο δοκίμαται·
καὶ τὰ νύχια του συντάζει,
δέξια, ζέρβια του κινιέται.

Εἰς αὐτό, τὸ ζύγι χάνει,
ξαγλιστρούει παραπατώντας,
τὸ σκοπὸ δὲν ἀποκάνει
καὶ στὸν πάτο πάει βαρώντας.

Δίχως ἄλλο νὰ φροντίζη
καὶ νὰ πολυπραγμονάη,
στὰ ποντίκια του γυρίζει,
τὸν καθρέφτη ἀπαρατάει.

Ποιά μου, λέγει, χρεία ἐμένα
τέτοια κι ἄλλα νὰ γυρεύω,
δίχως διάφορο κανένα
τὸ μυαλό μου νὰ παιδεύω ;

Ὅ,τι ὁ νοῦς μου νὰ νοήση,
σὰ μοῦ λείπει κάθε τρόπος,
δὲν μπορεῖ νὰ μ' ὠφελήση
καὶ χαμένος εἶναι ὁ κόπος.

Ἰωάννης Βηλαράς.

Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαῖτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες ποῦ ἔφερε τὸ Πανελλήνιον. Μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἄνδρουλιὸς νὰ πάρη, ἀλλ' ἐνῶ ἔφθασεν ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίασε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμειναν ἀκόμη τέσσερα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἦσαν δεκαπέντε καὶ περισσότεροι. Ὁ Ἄναγνώστης ὁ Πλατῆς, καθήμενος, κατέγραψεν ἐκείνους ποῦ ἐλάμβαναν ὄπλα, ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς, ὄρθιος, τὰ ἐμοίραζεν, ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχήν :

— Καλορίζικο ! Τιμημένο νὰ τὸ βαστάς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλη ! καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὁ Ἄνδρουλιὸς, ὑποχωρῶν εἰς ὄλους, ἀπωθούμενος καὶ οὐδένα ἀπωθῶν, ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρη τίποτε· ἀλλ' ἐπὶ τέλος εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαῖτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκεί-

νην πρὸς τὴν γωνίαν ὅπου ἀνέκειντο τὰ ὄπλα καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἓνα σισανέν. Ἦνοιγε δὲ τὸ στόμα νὰ εἶπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχὴν καὶ ὁ Ἀγδρουλιὸς ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαῖτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ διασταγμοῦ.

— Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, καημένε Ἀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος ; τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρὸς. Ἔσῃ... ἴντα νὰ σοῦ πῶ ;

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἤθελε νὰ εἶπῃ : Ἔσῃ τί νὰ τὸ κάμῃς ; καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρᾶος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη, δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσῦρθη ἀποσοβλωμένος εἰς μίαν ἄκραν, ὥς νὰ μὴ ἐβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ. Ὁ Σαῖτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληράν του φράσιν· ἀλλὰ ἦτο πλέον ἀργά, διότι ἄλλοι ἔσπευσαν καὶ ἤρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχὴν.

— Μωρέ, τὸ πιστεψες αὐτὸ ποῦ σοῦπα, Ἀνδρουλιό, κι ἀφήνες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι ; ἐφώναξε πρὸς αὐτὸν γελῶν διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. Ἐγὼ σὲ θάρrouνα γιὰ πλιά ξυπνητό. Πιάε, μωρέ, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι !

— Δὲ θέλω σισανέ, καπετὰ Νικολή, ἀπῆντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα ποῦ τὸν ἐπῆρε ἄλλος. Ἐχω μιὰ παλιολαζαρίνα ἐγώ... κάνει κι αὐτὴ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἐμειδία μάλιστα τῶρα τὸ σύνηθες καλοκάγαθον μειδιάματὸν του, ἀλλ' εἰς τὰ γαλανὰ του μάτια ἐκυλίετο ἓνα δάκρυ.

Ὅταν ἐξῆλθε, τὸν ἐπλησίασε ὁ συγγενὴς του Μουρογιάννης καὶ τοῦ εἶπε μὲ ἀγανάκτησιν :

— Μωρέ, γιὰ ὄνομα Θεοῦ, δὲν ἔχεις ψυχὴ, δὲν ἔχεις ἀνθρωπιά. Δὲν φτάνει ποῦ δὲ σοῦδωκε τουφέκι ὁ βιλάνος ὁ Σαῖτονικολῆς, ἀλλὰ σοῦκανε καὶ τέτοια προσβολάρα, καὶ σὺ ἐκόνητε νὰ τοῦ πῆς σπολλάτῃ !

— Ὁ ἀνθρώπος εἶπε τὴν ἀλήθεια. Σὰ δὲν ἔχει τουφέκια γιὰ ἔλους, καλύτερα νὰ τὰ πάρουν οἱ καλοὶ καλοὶ. Αὐτὸς εἶναι καπεπάνιος καὶ κατέχει. Κι ἂν δὲν τὸ κατέχῃ αὐτός, τὸ θωρῶ μονα-

χός μου ἐγώ. Εἶμαι κακουρές, ἀνεμάθρωπος, εἶπεν ὁ Ἄνδρουλίδς με ὀλίγον πείσμα, τὸ ὁποῖον ἀπηυθύνετο μᾶλλον κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του.

— Σώπα, λέω, καὶ τσ' ἀντρες δὲν τσοὶ ζυγιάζουνε σὰν τὰ ζωντόβολα. Ἐγὼ δὲν κάνω καλύτερό μου κανένα. Σ' ὄλο τὸ ὕστερο, χαίρεται κι ὁ κόρακας τῆ φωνή του σὰν καὶ τ' ἀηδόνι. Νὰ συλλογιστῆς καὶ τοὺς συγγενεῖς σου ποὺ τοὺς ντροπιάζεις.

— Μὰ ἤθελες νὰ μαλώσωμε γιὰ ἓνα τουφέκι ;

— Ναί, γιὰτι ὁποιος δὲ μιλεῖ τότε θάπτουνε.

— Ἐγὼ ἔχω τὴν κακολαζαρίνα· ἄλλοι δὲν ἔχουνε μοῦδὲ καλαμομπιστόλα. Καλὰ ἔκαμε ὁ Σαῖτονικολῆς καὶ μ' ἀπομούρισε.

— Αὐτὴν τὴν κεφαλή νὰ βαστᾶς καὶ καλὰ θὰ πᾶς. Θὰ γενῆς ἀνεμπαίγνιδο τοῦ χωριοῦ.

Καὶ ὁ Μουρογιάννης ἀπεμακρύνθη με ἀγανάκτησιν, αἰσχυρόμενος διότι εἶχε τοιοῦτον συγγενῆ.

Ὁ Ἄνδρουλίδς ἦτο νέος ἀνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντακιανὸς με παχὺ ξανθὸ μουστάκι, με κνήμας ἰσχνάς, περὶ τὰς ὁποίας κατωλίσθαιναν καὶ ἐζάρωναν τὰ στιθάνια. Ὡς νέος καὶ αὐτὸς καὶ ἄγαμος μάλιστα, ἐπροσπάθει κάπως νὰ κομψεύεται, ἠγάπα τὸν χορὸν καὶ ἐγνώριζεν ἄπειρα δίστιχα καὶ τὰ περιπαθέστερα μέρη τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

Ἄλλὰ μὴ ὑποθέσῃ κανεὶς ἐκ τούτου ὅτι ὁ Ἄνδρουλίδς ἦτο ἐλαφρὸν καὶ μάταιον ὑποκείμενον. Ὀλίγοι ἦσαν φιλόπονοι ὡσὰν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό. Ἄμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο ἐπὶ τινὰς μῆνας τὸν κτίστην, εὗρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῇ μεταξὺ νὰ ἐπιτηρῆ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὁποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἦτο καθ' ὑπερβολὴν θρησκός, ἐπροσκόνα ὄλα τὰ εἰκονίσματα τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐθεώρει θεάρεστον ἔργον νὰ ἐκτελῆ, χρέη νεωκόρου, νὰ κρούῃ τὸν κώδωνα, νὰ φέρῃ φωτιὰν διὰ τὸ θυμιατόν, ν' ἀνάβῃ καὶ περιποιῆται τὰ κανδήλια, νὰ βοηθῆ τὸν ἱερέα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἐλυπεῖτο δὲ διότι δὲν ἐγνώριζε γράμματα διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελῆ χρέη ψάλτου, ἀλλ' οὐχ ἦττον καθ' ἑλλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπαυε νὰ συνοδεύῃ με σιγανὸν μουρμούρισμα τὴν ψαλμωδίαν.

Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς ἐξωτερικοὺς τύπους, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος καὶ τόσοσ ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρὸν φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τὴν ὁποῖαν ἐνέπνεε δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του ἡ σχεδὸν καχεκτικὴ καὶ τὸ μικρὸν του ἀνάστημα. Καὶ ἔταν εἰς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυεν εὐστροφίαν καὶ ἐχοροπήδα, αἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χεῖλη των διὰ νὰ μὴ ξεκαρδιοσθοῦν καὶ ἐψιθύριζαν μεταξὺ των μὲ μικροὺς σπασμωδικοὺς γέλωτας :

— Διάολε, ἀντρίτσι τ' Ἀντρουλιό !

Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιός, καὶ ἔταν φανερὰ ἔβλεπεν ὅτι τὸν ἐχλεύαζαν, δὲν ὠργίζετο, οὔτε ἐδυσθύμει· ἐνίοτε μάλιστα συνεμερίζετο τοῦς γέλωτας καὶ ἐπήδα δυνατώτερα τῶν ἄλλων ὡς διὰ νὰ διασκεδάσῃ περισσότερον τοὺς θεατάς.

Δὲν γνωρίζω ἂν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν τούτων χοροπηδημάτων των ἤθελε νὰ ἐπιδειξῇ καὶ παλικαρισμὸν· τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσεν ἐριδας καὶ προκαλούμενος ὑπεχώρει.

Ἐννοεῖται ὅτι τοιαῦται ἀρεταὶ δὲν ἐννοοῦντο ὑπὸ τῶν πολλῶν· καὶ ὁ Ἀνδρουλιός δὲν εἶχε μὲν ἐχθρούς, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ θαυμαστάς καὶ ἡ μεγάλη του ἀνεξικακία ἐθεωρεῖτο ὡς δειλία, ἡ δὲ ὑπερβολικὴ του ἀγαθότης ὡς πνευματικὴ πτωχεία. Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῆ πνεύματι. Καὶ εἶναι βέβαιον τῶνόντι ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός δὲν ἦτο φωστῆρας. Ἐπειτα ἐκεῖνό του τὸ ἀνάστημα, ἐκεῖνο τὸ σκαρὶ του... Πῶς νὰ δώσῃς σπουδαίαν σημασίαν εἰς ἓνα τέτοιο «ἀντρίτσι», ὡς τὸν ἀπεκάλουν αἱ γυναῖκες ;

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του· ἔταν δὲ ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἠκούσθη ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός παρεσκευάζετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἀνεκάγχασαν καὶ τὰ νήπια. Πάει στὸ διάολο ἡ Τουρκιά ! Τινὲς ἐξέφραζαν τὸν φόβον ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ χρήσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου· κάποιος δὲ ἐβεδαίωνεν ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον

ὡς χειροπάλευμα, διὸ καὶ εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύριζα διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

Ὡς εἶδαμεν, καὶ αὐτὸς ὁ καπετάνιος ὁ Σαΐτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν περὶ αὐτοῦ ἰδέαν. Ἄλλ' ὁ Ἄνδρουλιὸς δὲν ἐμνησικάκησε μετὰ τινος ὥρας μάλιστα ἐφαίνετο ὡς νὰ εἶχε παντελῶς λησμονήσει τὴν πικρὰν τοῦ ὄπλαρχηγοῦ φράσιν. Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίαν του. Τί γέλια ἔγιναν μ' ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίαν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μᾶκρος τριῶν πήχειων !

— Μωρ' αὐτό, Ἄντρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι ! τοῦ εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν· εἶχεν ἀναμιχθῆ ἴσως μὲ ξενοχωριανούς, ἢ, τὸ καὶ πιθανώτερον, εἶχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανεῖδαν, καὶ τὸ φέσι του ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροδόλησε μὲ τὴ λαζαρίαν του. Τοῦλάχιστον ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολὴν.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐδουβάθη. Ὁ Ἄνδρουλιὸς ἐμάχετο ὄρθιος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν διὰ τὸ ἔκαμνεν ἐξ ἀγνοίας τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μιτερίζι, ἀλλ' ὁ Ἄνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲ μὲ πιάνει μπάλα, εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲν σὲ πιάνει μπάλα ; Πῶς τὸ κατέχεις ;

— Ἐχω τίμιον ξύλο.

— Ἀλήθεια ;

— Ἐχω αὐτό, ἀπήντησεν ὁ Ἄνδρουλιὸς σοβαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρὸν του. Δὲν τὸ κατέχετε ; Ὅποιος κάνει τὸ σταυρὸ του ἄρμα ἔχει στὸ πλευρὸ του.

Μετὰ τινὰ καιρὸν ἀπειδιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὁμοῦ στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί, θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐδοῦθαι ἡ ὀμίχλη καὶ ἂν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες

ὕπεστίριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγῃσι δι' ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅστις πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν. Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δ' ἐκεῖνο κι ἐντὸς τῆς ὀμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτη ! τοῦ ἐφώνησε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσῃς στοὶ Τούρκους.

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ἔταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἀνδρουλιός διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος. Δὲν ἐπρόφθασεν ἔμῳς νὰ τὸ καλοσκεφθῆ καὶ ἐκεῖνος τὸν ὀπίσκειν κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὡς ἐθελοντὴν ὄρμητε κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην.

Ὅπισθεν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ ἦτο κρημνὸς στρωμένος μὲ χαλίκια· ἡ δὲ ἀπόστασις ἢ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσο μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν δολιχόσκιον λαζαρίαν.

Ἡ λόγχη ἐπήρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιός συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν :

— Θεὸς Δημητρίου !

Καὶ μετὰ πατάγου, παρασύρων τοὺς χάλικας, κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνόν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικόν της θόρυβον τῆς λαζαρίνας. Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινεν ἀκίνητος. Ὁ δὲ Κιρκάσιος, ἀφοῦ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸν ἔβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα ἐζήτηει μέρος διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρις αὐτοῦ καὶ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ τὸν ἀποτελειώσῃ. Ἐπὶ τέλους εὔρε μονοπάτι καὶ ἤρχισε νὰ κατεβαίῃ, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἀνδρουλιός. Ὁ Θεὸς τοῦ Δημητρίου εἶχε βοηθήσει τὸν νέον Νέστορα, ὅστις μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδοράς καὶ ἐλαφρὰν ζάλην εἶχε πάθει. Ἀλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἠκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρασε πλησίον του. Ἡ λαζαρίνα ἦτο ἐνώπιόν του καὶ ὁ Ἀνδρουλιός τὴν ἤρπασεν, ἔρριψε ταχὺ βλέμμα εἰς τὴν πιάστραν καὶ κράκ κράκ ! τὴν ἔστρεψε κατὰ τοῦ Κιρκασίου . . .

Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαραδρὰν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ νεκρὸς . . .

Τὴν ἐπιούσαν ἔξαφνα ἐνέσπειρε πανικὸν εἰς τὸ χωριὸ ἢ κραυγῆς: Τούρκοι! Κερκέζοι!

Ὁ κόσμος ἔγινεν ἄνω κάτω· καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχαν νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιὰ των, ἄλλοι ν' ἀποκρούσουν τὴν εἰσβολήν. Ἄλλ' ἀντὶ Τούρκων καὶ Κιρκασίων εἶδαν ἓνα μόνον Κιρκάσιον, ὅστις παραδόξως ἔφερεν ἐπ' ὤμου δύο τουφέκια, ἔνευε δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἑλλη- νιστί :

— Μῶρ' ἐγὼ μαι, ἐγὼ μαι! Μὴ φοβᾶσθε!

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἔπειτα τὴν εὐθυμίαν τῶν χωριανῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ κιρκασιανοῦ ἱματισμοῦ, ὃ ὁποῖος, σημειώσατε, τοῦ ἤρχετο ὀλίγον μακρὸς καὶ ὑπὲρ τὸ δέον πλατὺς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἠρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐζήταζαν τὸν καυκάσιον ἱματισμὸν του, τοῦ ὁποῖου τὸ στήθος ἐκάλυπτον ἀλε- πᾶλληλοι σειραὶ φυσιγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησαν τὸν καπετάνιον, τὸν Σαΐτονικολήν, καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὅπλον τοῦ Κιρκασίου λέγων :

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τῷ χης τοῦ λόγου σου, κα- πετὰν Νικολή.

Ὁ Σαΐτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὄρατον καὶ ἐλαφρὸν ὅπλον. Ἄλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολήν τὴν ὁποῖαν εἶχε κάμει πρὸς τὸν Ἀνδρουλιὸν τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στε- νοχωρημένην :

— Ὁχι, ὄχι. Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τῷ χης.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

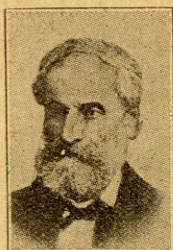
Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κερκέζος.

Ἰωάννης Κονδυλάκης

ΤΖΙΤΖΙΚΑΣ ΚΑΙ ΓΡΥΛΟΣ

(Μῦθος)

Εἶπε μιὰ νύχτα ὁ τζίτζικας τοῦ γρύλου·
 Δὲν πᾶς καὶ σύ, καημένε, νὰ ἡσυχάσης,
 ποὺ ὅλοι κοιμῶνται κι εἶσαι σὺ μονάχος·
 ὁποῦ περνᾶς τὴ νύχτα τραγουδώντας·
 ἄσπυτε, ἄσώτου τέκνο, ποὺ ἄσπυτεύεις
 ἕναν πολῦτιμο καιρό, ποὺ ἐμπόριες
 νὰ τὸν οἰκονομᾶς γιὰ νὰ κοιμᾶσαι·
 — Ναί, λέγει ὁ γρύλος, ἴσια κουβεντιάζεις·
 λὲς τὴν ἀλήθεια· καὶ θαυμάζω μόνο
 πῶς, τζίτζικας ἐσύ, μιλεῖς γιὰ γνώση,
 γιὰ οἰκονομία καιροῦ καὶ γιὰ ἡσυχία!
 Δὲν εἶσαι σύ, πού, ὀλημεριζὸς στὸν ἴσκιο
 ἑνὸς πράσινου δέντρου, τριζονίζεις
 τραγούδια βαρετὰ καὶ δίχως τέλος·
 καὶ κουφαίνεις τοὺς κάμπους; καὶ ἀλαλιάζεις
 τοὺς ἐργάτες ποὺ κάνουν τὴ δουλειά τους·
 κι ἐσπατάλησες πάντα τὸν καιρό σου
 τραγουδώντας ἀμέριμνα ὅλη τὴ μέρα;
 Πῶς ἦλθες τώρα ἀπάνω ὄχ τὸ κλαρί σου
 νὰ διδάξης σ' ἐμᾶς σιωπὴ, ἡσυχία,
 οἰκονομία καιροῦ, φρόνηση, γνώση;

ὦ τζιτζικά μου! καὶ συμπάθησέ με,
 συμπάθησέ με, στὸ λέω πάλε, μὰ . . .
 θέλεις ν᾿άχης δικαίωμα νὰ ὀρμηνεύης ;
 κάνε σὺ πρῶτος ὅσα συμβουλεύεις.

Ἄνδρέας Λασκαράτος.

ΤΑ ἌΝΘΗ ΤΗΣ ΑΜΥΓΔΑΛΙΑΣ

(Ἐπιστολὴ φίλης πρὸς φίλην).

Τὰ ἄνθη τῆς ἀμυγδαλιάς, τὰ ὅποια θὰ εὑρῆς ἐντὸς τῆς ἐπιστο-
 λῆς, φύλαξέ τα, διότι εἶναι ἱερά, καὶ ὡς τοιαῦτα τὰ στέλλω εἰς σέ,
 μόνον εἰς σέ, ἀγαπητή μου, συνωδευμένα μὲ τὴν συγκινητικὴν ἱστο-
 ρίαν των. Καθὼς ἤξεύρεις, καθ' ἑσπέραν πηγαίνομεν μὲ τὴν διδα-
 σκάλισσάν μου εἰς μακροὺς περιπάτους πρὸς τὰ διάφορα μέρη τοῦ
 χωρίου. Τὸν χθεσινόν μας περίπατον ἐκάμαμεν εἰς τὸν δρόμον τὸν
 πρὸς τὰς Ἀθήνας. Ἄμα ἐφθάσαμεν εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ Νεκροτα-
 φείου, μοῦ ἐπρότεινε νὰ εἰσέλθωμεν. Ἐγὼ, καθὼς ἤξεύρεις, δὲν
 ἀγαπῶ πολὺ τὰς νεκρικὰς αὐτὰς ἐπισκέψεις καὶ ἀνατριχιάζω ὅταν
 περιπατῶ μέσα εἰς σταυροὺς καὶ κυπαρίσσια, ἀλλ' ἄφ' ὅπου ἤθελεν
 ἐκείνη, δὲν εἶπα ὄχι. Μὴν προσμένῃς νὰ σοῦ περιγράψω τὸ Νεκρο-
 ταφεῖον τῶν Μαρουσιωτῶν· εἶναι ὅπως ὄλα τὰ Νεκροταφεῖά μας,
 μόνον πτωχότερον καὶ ἀμελημένον φυσικά. Ἐκείνο ὅμως τὸ ὅποιον
 μ' ἐξέπληξεν, ἄμα ἐμβήκα, ἦσαν δύο ἀμυγδαλιᾶς φυτευμέναι κοντὰ
 κοντὰ ἀπάνω εἰς ἓνα τάφον. Καθὼς ἦσαν κάτασπρες μὲ τ' ἄνθη τους,

ἔτσι χαροπές, ἐφαίνοντο τόσοσ παράταιρες κοντά εἰς τὰ πένθιμα πεύκα καὶ εἰς τὰ κυπαρίσσια, ὥστε ἠθέλησα νὰ ἰδῶ τίνος ἦτον ὁ τάφος αὐτοῦ ὁ τόσοσ εὐμορφα στολισμένος. Δυστυχῶσ ὁ Ξύλινοσ σταυρόσ, ὁ ὁποῖοσ ἦτοσ ἐμπηγμένοσ εἰς τὸ μεταξὺ τῶν δύο δένδρων, εἶχε φθαρῆ καὶ ἡ ἐπιγραφή ἦτο τόσοσ σθησμένη, ὥστε ματαίωσ ἐπροσπάθησα νὰ τὴν ἀναγνώσω. Ἄλλ' ὅταν ἐπῆγα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ν' ἀνάψω ἕνα κερὶ καὶ εἶδα καθισμένην εἰς τὸ κατώφλιον τὴν γραῖαν κανδηλανάπτριαν, τὴν ἐρώτησα :

— Δὲν μοῦ λές, κυρά, σὲ παρακαλῶ, τίνοσ εἶναι τὸ μνῆμα μὲ τίσ δυὸ ἀμυγδαλιές ;

— Ἄχι κόρη μου, ἀπεκρίθη θλιβερώσ κινουσα τὴν κεφαλὴν ἡ γραῖα, ἐκεῖ δὰ εἶναι θαμμένα δυὸ ἀδέρφια, δυὸ κοριτσάκια.

— Καὶ ποιόσ ἐφύτεψε τίσ δυὸ ἀμυγδαλιές ; Βέβαια ἡ κακότηχη ἡ μητέρα τουσ.

— Ὅχι, κόρη μου, ἡ μητέρα εἶχε πεθάνει πρὶν ἀπ' τὰ παιδιὰ της· καλύτερα, δὲν ἐποτίσθηκε τὸ φαρμάκι τουσ . . . Οἱ ἀμυγδαλιές αὐτέσ ποῦ βλέπεισ ἐφύτρωσαν μόνοσ τουσ, κανείσ δὲν τίσ ἐφύτεψε. Καὶ φύτρωσαν μ' ἕναν παράξενο τρόπο.

Ἐννοεῖσ ὅτι ἡ συγκίνησίσ μου καὶ ἡ περιέργεια συγχρόνωσ εἶχαν κορυφωθῆ. Ἄφησα τὴν διδασκάλισάν μου ν' ἀναγινώσκη τὰσ ἐπιγραφὰσ τῶν διαφόρων τάφων, ἐκάθισα πλησίον τῆσ γραῖασ καὶ τὴν παρεκάλεσα νὰ μοῦ εἰπῆ ὅ,τι ἤξευρε διὰ τὸν τάφοσ ἐκείνοσ τῶν δύο ἀδελφῶν.

— Νὰ σοῦ τὰ εἰπῶ ᾧλοιπὸν ἀπ' τὴν ἀρχή ; μὲ ἐρώτησε.

— Βέβαια ἀπ' τὴν ἀρχή.

— Ἐδῶ καὶ ὀχτῶ χρόνια ἦρθε καὶ κάθισε στὸ χωριὸ μας ἕνασ χτίστης· τὸν ἐλέγανε Μαστροδημήτηρ. Ἦταν καλόσ καὶ τίμιοσ ἀνθρωποσ καὶ ἀξίοσ στῆ δουλειά του. Μόνον ἡ τύχη τὸν κατάρτεξε. Παντρεύτηκε καὶ πῆρε μιὰν ὀμορφη καὶ ἀξια κοπέλα, μὰ ἔλα ποῦ ἀπάνω στὸ χρόνο ἀπόχτησε δυὸ κορίτσια δίδυμα, μὲ πολὺ βάσανο, καὶ ἀρρώστησε καὶ πέθανε. Ὁ καημένοσ ὁ Μαστροδημήτηρσ στοχάσου μὲ τί κόπο τὰ ἀνάθρεψε τὰ δυὸ μικρὰ καὶ μὲ τί ἔξοδα! Μοναχὰ γιὰ νὰ φάη λίγο ξερὸ ψωμί κρατοῦσε ἀπ' τὸ μεροκάματό του, καὶ τ' ἄλλα τὰδινε ὀλα στίσ βυζιάστρεσ, ποῦ εἶχε δομένα τὰ δυὸ κοριτσάκια.

“Όταν ἦρθε καὶ κάθισε στὸ χωριό μας, εἶχε πέντε χρόνια χηρεμένος. Τὰ δυὸ μικρὰ ἦταν σὰν ἀγγελουδία, ἄσπρα ἄσπρα, ροδομάγουλα καὶ ξανθόμαλλα καὶ μοιάζινε σὰν δυὸ λουλουδία τῆς ἀμυγδαλιάς. Τὸ ἓνα τὸλεγαν Ἀνθούλα καὶ τ’ ἄλλο Ἀγλαΐτσα. Ὁ Μαστροδημήτρης τὰχε πάντα κοντὰ του στὸ σπίτι, τὰ φρόντιζε καλύτερ’ ἀπὸ μάνα, κι ἅμα πήγαινε στὴ δουλειὰ τὰπαιρνε μαζί του. Πῶς τ’ ἀγαποῦσε ἓνας Θεὸς τὸ ξέρει. Καὶ προξενιὲς τοῦκάναν ἀπὸ καλὲς μεριές, μ’ αὐτὸς τὸ εἶπε μιὰ γιὰ πάντα: — Μητροῦτὰ δὲν βάνω στὸ κεφάλι τῶν παιδιῶν μου! Νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, οἱ χωριανοὶ πολὺ τὸν βοηθοῦσανε. Δὲν τοῦλειψε μιὰ μέρα ἢ δουλειά. Τὸν θυμᾶμαι ἀκόμη τὸ μακαρίτη . . .

— Τί ! πέθανε κι αὐτός ; ἐρώτησα.

— Ναι, ἓνα χρόνο ὕστερ’ ἀπ’ τὰ παιδιὰ του . . . Τὸν θυμᾶμαι ἀκόμα πόσες φορὲς ἀπάνω στὴ δουλειὰ του ἄφηνε μιὰ στιγμή τις πέτρες καὶ τὰ σῦνεργα καὶ κατέβαινε ἀπ’ τὴ σκαλωσιὰ νὰ ἰδῆ τὰ δυὸ κοριτσάκια ποὺ ἔπαιζαν στὸ δρόμο· τὰγκάλιαζε, τὰ φιλοῦσε κι ἔτρεχε πάλι στὴ δουλειά, γιὰτι δὲν ἤθελε νὰ κλέφτη ἐκεῖνον ποὺ τὸν πλήρωνε. Καὶ τὸ μεσημέρι, σὰν σχολνοῦσε λιγάκι γιὰ νὰ φάη, ἦταν μιὰ χαρὰ νὰ τὸν βλέπησι καθισμένο σ’ ἓναν ἴσκιο ἀπὸ κάτου μὲ τὸ ἓνα ἀγγελουδί στὸ ἓνα γόνατο καὶ τὸ ἄλλο στὸ ἄλλο, νὰ τοὺς κόβη κομματάκια τὸ ψωμί, νὰ τὰ ταγίζη σὰν τὸ χελιδόνι ποὺ ταγίζει τὰ μικρούλια του, καὶ ὕστερα νὰ τὰ βάζη ἀγκαλιασμένα νὰ κοιμηθοῦν.

Ἡ γραῖα διέκοψε τὴν διήγησίν της εἰς ἄκρον συγκινημένη καὶ ἐγώ, ἡ ἀναίσθητη, ἡ κακὴ ἐγώ, καθὼς μὲ λέγεις, εἶχα τὰ μάτια γεμάτα δάκρυα.

— Νὰ μὴ σοῦ τὰ πολυλογῶ, κόρη μου, γιὰτι ἐβράδιασε κιόλας, ἐπανάλαβε μετὰ μικρὸν ἡ γραῖα γοργότερον, ἤμκστε ἀπάνω στὰ πρωτοβράχια. Ἐβρεχε κι ἔβρεχε ἐκεῖνο τὸ χρόνο ποὺ μαλάκωσαν κι οἱ πέτρες ἀπ’ τὸ νερό. Ὁ Μαστροδημήτρης δούλευε σ’ ἓνα σπίτι, κοντὰ νὰ βάλῃ σκεπὴ πιά. Μὰ σὰν τὸν ἐμπλεξαν οἱ βροχές, παράτησε τὴ δουλειὰ στὴ μέση δυὸ τρεῖς ἡμέρες. Σὰν ἔπαψαν οἱ βροχές, τρίτη ἡμέρα ἦτανε—μαύρη καὶ ἄμοιρη μέρα!—ὁ χτίστης γύρισε πάλι στὴ δουλειά. Ἦτανε κοντὰ μεσημέρι, αὐτὸς ἀπάνω ἐχτιζε,

τὰ δυὸ κοριτσάκια ἔπαιζαν καθισμένα πίσω ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά τοῦ σπιτιοῦ. Ἄξαφνα ἕνας βρόντος ποῦ σείσθηκε ἔλο τὸ χωριὸ ἀκούσθηκε. Ὁ ἕνας τοῖχος τοῦ σπιτιοῦ εἶχε φουσκώσει ἀπὸ τὴ βροχὴ καὶ γκρεμίσθηκε σύσσωμος μεμιᾶς. Οἱ μαστόροι δούλευαν γιὰ καλὴ τους τύχη ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά· κανένας δὲν ἔπαθε τίποτε. Μόνο τὰ ἄμοιρα τὰ παιδιὰ βρέθηκαν ἐκεῖ ἀπὸ κάτω καὶ καταπλακώθηκαν ἀπὸ πέτρες. Ὅλο τὸ χωριὸ ἐσυνάχθηκε ἐκεῖ κατατρομαγμένο· γέροι, νέοι, ἄντρες, γυναῖκες, ἔλοι ἔκλαιαν. Ὁ δύστηχος ὁ Μαστροδημήτρης σὰν τρελός, μὲ τὰ ροῦχα σκισμένα, μὲ ματωμένα τὰ χέρια εἶχε ριχτῆ ἀπάνω στὶς πέτρες ποῦ τοῦ εἶχαν σκοτώσει τ' ἀγαπημένα του καὶ πολεμοῦσε νὰ τὰ ξεσκεπάσῃ, ἐλπίζοντας πὼς μπορεῖ νὰ ζοῦν ἀκόμα! . . . Μὰ ὅταν μὲ τὴ βοήθεια ὀλονῶν ἐσηκώθηκαν οἱ πέτρες καὶ φάνηκαν τὰ δυὸ ἄτυχα ἀγκυλισμένα ἔτσι μὲ τὰ κεφαλᾶκια τους κοντὰ κοντὰ καὶ τὰ χειλᾶκια τους συμμιγμένα σὰν νὰ φιλοῦνταν τὴν ὑστερνὴ τους ὄρα ποῦ φτερούγιασαν οἱ ψυχουλές τους, τότε ἔπεσεν ἀπάνω τους, σωριάστηκε σὰν ἄλλος τοῖχος, λιγοθυμισμένος ὁ δύστηχος πατέρας τους. Τέσσεροι ἄνθρωποι τὸν ἐσηκώσαν καὶ τὸν ἐπῆγαν στὸ σπίτι, καὶ τὰ δυὸ ἀγγελᾶκια τᾶφερε ἔλο τὸ χωριὸ κλαίοντας καὶ τᾶθαψε μαζί, κοντὰ, ἀγκυλισμένα ὅπως ἦταν, ἐκεῖ στὶς ἀμυγδαλιές ποῦ βλέπεις. Ὁ Μαστροδημήτρης, ἀφανισμένος, σθησιμένος ἀπ' τὴ λύπη, ἔφυγε σὲ λίγες μέρες ἀπ' τὸ χωριὸ. Ἐπούλησε τὰ σύνεργά του κι ἔκαμε ὄρκο νὰ μὴν ξαναπιᾶσῃ πιά τὴν καταραμένη τέχνη ποῦ τοῦ σκότωσε τὰ παιδιὰ· ἔγινε περβολάρης στὴν Κολακιοῦ. Τὰ χεῖλη του δὲν ἐγέλασαν ὡς τὴν ἡμέραν ποῦ πέθανε, ἕνα χρόνον ὑστερ' ἀπ' τὰ παιδιὰ του.

— Καὶ οἱ ἀμυγδαλιές;

— Ὅταν θάψαμε τὰ παιδιὰ, δὲν ἦταν οὔτε ἀμυγδαλιές οὔτε τίποτε. Ὑστερ' ἀπ' ἕνα δύο χρόνια βγήκαν ἄξαφνα δύο βλαστάρια καὶ σιγὰ σιγὰ γενήκαν δέντρα ἴσα μ' ἐκεῖ πάνω. Κανένας δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ πὼς ἐγίνηκε τὸ θᾶμα αὐτό, μονάχα ἐγὼ ἤξευρα τὸ μυστικόν. Τὴν ἴδια ἐκεῖνι μέρα ποῦ γκρεμίστηκε ὁ καταραμένος ὁ τοῖχος, ἦρθαν τὰ ἄμοιρα τὰ κοριτσάκια μπροστὰ στὴν πόρτα μου, γιὰτὶ καθόμουν ἐκεῖ δὲ δίπλα. Εἶχα κάτι μεγάλα ἀμύγδαλα καὶ τὰ τσάκιστα· σὰν ἦρθαν ἐκεῖ τὰ μικρούλια καὶ μ'

έκοίταζαν μ' ὀλοστρόγγυλα μάτια, τὰ φώναζα καὶ τὰ φίλεψα ἀπὸ ἓνα κι ἔκεινα τᾶκρυσαν μὲς στὰ στηθάκια τους. Δὲν πέρασε πολὺ καὶ δὲν ζοῦσαν πιά τὰ μαυρόμοιρα. Τᾶθαψαν καὶ θαφτήκαν μαζί καὶ τ' ἀμυγδαλα καὶ σὰν πέρασε καιρὸς φύτρωσαν μέσα στὴ γῆ καὶ βγήκαν οἱ δυὸ ἀμυγδαλίτσες.

Εἶχα φέρεи τὸ μαντίλι στὰ μάτια καὶ ἔκλαια, πρὸς μεγάλην ἐκπληξιν τῆς διδασκαλίσεως μου, ἢ ὅποια εἶδε πρώτην φοράν νὰ μοῦ συμβαίνει αὐτό. Μὲ ἐρώτησε τὴν αἰτίαν καὶ τῆς ἀποκρίθηκα ὅτι θὰ τῆς τὴν εἰπῶ ὅταν ἐπιστρέψωμεν εἰς τοῦ θείου, διότι ἡ ὥρα ἦτο πολὺ περασμένη. Ἀλλὰ πρὶν ἀναχωρήσωμεν ἔκοψα ἓνα κλαδί ἀνθισμένο ἀπὸ τὴ μία ἀμυγδαλιά καὶ ἓνα ἀπὸ τὴν ἄλλην εἰς ἀνάμνησιν καὶ εὐχαρίστησα τὴν καλὴν γραίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς.

— Δὲν θὰ σοῦ τὴν ἔλεγα, κόρη μου, ἂν ἤξευρα πῶς θὰ σὲ κάμω νὰ κλάψης, μοῦ εἶπε φιλοστόργως.

— Δὲν πειράζει, τῆς ἀποκρίθηκα, εἶναι μερικὰ δάκρυα ποῦ δὲν μᾶς κάμνουν διόλου κακό.

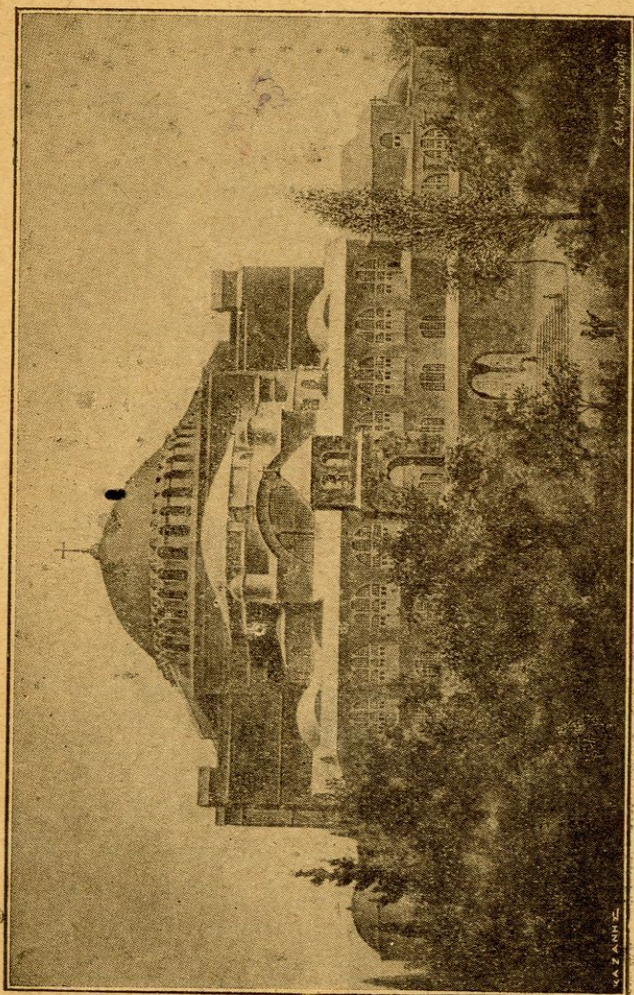
Ἀπὸ τὰ ἀνθη αὐτά, τὰ ἅγια καὶ ἱερὰ σύμβολα τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, στέλλω πρὸς σέ, ἀγαπητῆ μου φίλη. Φύλαξέ τα ἕπως τὰ στέλλω δεμένα σφικτὰ σφικτὰ, καὶ κάμε μου εἰς αὐτὰ ὄρκον ὅτι ἔτσι σφικτὰ θὰ εἶναι πάντοτε δεμένη καὶ ἡ καρδιά σου μὲ τὴν καρδιά μου.

Γεώργιος Δροσίνης

Η ΒΟΥΒΗ ΚΑΜΠΑΝΑ

Σήμανε, καμπάνα τῆς Ἀγίας Σοφίας,
σήμανε μὲ πόνο νὰ σ' ἀκούσουν ὅλοι·
πάει ἡ χαρὰ τῆς δόξας καὶ τῆς ὁμορφιάς,
πάει, μᾶς τήνε παίρνουν τὴ χρυσή μας Πόλη!

Κτύπα τὸ γλωσσίδι δυνατά, γιατί
εἶναι κι ἄλλοι τόσοι μὲς στὰ κάστρα πέρα·
κράξε νὰ σ' ἀκούσουν νᾶρθοῦνε κι αὐτοί,
κτύπα τὸ γλωσσίδι, σχίζε τὸν ἀγέρα!

Ἡ Ἁγία Σοφία ὅπως ἦτο κατὰ τὸν 19^ο αἰῶνα μετὰ τοῦ κωδικοποιτισμοῦ της.

Ἔρχοντ' οἱ ἀρχόντοι, ἔρχοντ' οἱ λαοί,
 νὰ κι ὁ βασιλιάς μας θλιβερὰ προβάλλει . . .
 Τῆ στερνὴν ἡμέρα, τὸ στερνὸ πρωί,
 τὸ στερνὸ τὸν ὄρθρο ποῖδς θὰ τότε ψάλλῃ ;

Κλάματα καὶ θρήνοι κι ἀναστεναγμοὶ
 σὰν ἀχνοὶ ἀνεβαίνουν στοὺς πανώριους θόλους.
 Κτύπα, μὴ σωπάσης μήτε μιὰ στιγμή,
 σήμανε, καμπάνα, νὰ τοὺς κραΐξῃς ὄλους.

Μὲ θλιμμένην ὄψη στὸ Χριστὸ μπροστὰ
 ὁ παπὰς προβάλλει στὴν Ὁραία Πύλη,
 τὸ χρυσὸ ποτήρι τρέμοντας βαστᾶ
 κι ἀγκαλιάζοντ' ὄλοι, γίνοντ' ὄλοι φίλοι.

Πάει ἡ χαρὰ τῆς δόξας καὶ τῆς ὁμορφιάς,
 πάει, μᾶς τήνε παίρνουν τὴ χρυσή μας Πόλη.
 Σήμανε, καμπάνα τῆς Ἁγίας Σοφιάς,
 χτύπα τὸ γλωσσίδι νὰ σ' ἀκούσουν ὄλοι.

— Ἄχ ! πῶς νὰ σημάνω ; ἦρθε χθὲς ἐδῶ
 κάποιος ὁποῦ λάμψη γύρω του σκορπάει,
 καὶ πρὶν τὸν γνωρίσω καὶ πρὶν τὸν ἰδῶ
 πῆρε τὸ γλωσσίδι κι ἔφυγε καὶ πάει.

Κι ἄκουσα νὰ λέγῃ μ' ἓνα βογγητὸ
 ἄλλος, μὰ ποῖδς ἦταν οὔτε κἄν τὸν εἶδα :
 — Γιατί τῆς τὸ παίρνεις τὸ γλωσσίδι αὐτό ;
 γιατί τῆς τὴν παίρνεις τὴ στερνὴν ἐλπίδα ;

Κι ἀποκρίθη ἐκεῖνος : — Τί τὸ θέλει ; τί ;
 θὰ σωπάσῃ χρόνι : ποῦ οὔτ' ἐγὼ δὲν ξέρω,
 καὶ κανεὶς σας τώρα μὴ μοῦ τὸ ζητῇ
 ὅταν θᾶρθῃ ἡ ὥρα θὰ τὸ ξαναφέρω.

Ἰωάννης Πολέμης

Ο ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

Θέλετε, δέντρα, ἀνθίσετε, θέλετε μαραθῆτε·
 στὸν ἴσκιο σας δὲν κάθομαι μήτε καὶ στὴ δροσιά σας,
 μὸν καρτεροῦ τὴν ἀνοιξη, τῶμορφο καλοκαίρι,
 νὰ μπουμπουκιάσῃ τὸ κλαρί, ν' ἀνοίξῃ τὸ ροδάμι,
 νὰ βγῶ ψηλὰ στὸν Ἄρμυρό, ψηλὰ στὴν Παλιοβούνα,
 γιὰ νὰ σιουρίξω κλέφτικα, νὰ μάσω τὰ μπουλούκια.
 Μπουλούκι, ποῦθε βρίσκεστε, ὅλα νὰ μαζωχτῆτε,
 τί ἐβγήκε ὁ Σούφης τὸ σκυλί καὶ κυνηγάει τοὺς κλέφτες·
 σέρνει τσεκούρι στ' ἄλογα, τσεκούρια στὰ μουλάρια,
 γιὰ νὰ τσακίξῃ γόνατα, γιὰ νὰ τσακίξῃ χέρια.

Κι ὅσοι κλέφτες τ' ἀκούσανε, πάνε νὰ προσκυνήσουν.
 Ὁ Ζαχαράκης μοναχὰ δὲν πάει νὰ προσκυνήσῃ·
 ράχη σὲ ράχη περπατεῖ, λημέρι σὲ λημέρι.
 «Ἐγὼ ραγιάς δὲ γίνουμαι, Τούρκους δὲν προσκυνάω.
 Ἐλάτε, παλικάρια μου, ὅλοι νὰ συναχτῆτε,
 τί ἔχω νὰ κάμω πόλεμο μ' αὐτὸν τὸ Σουφ-ἀράπη,
 νὰ δείξουμε τὴ λεβεντιά καὶ τὴν παλικαριά μας,
 νὰ ἰδῇ γτουφέκι κλέφτικο, τὰ βόλια μας ποὺ πέφτουν,
 νὰ μὴν περνᾷ νὰ τυραγνᾷ ἀδύνατους ραγιάδες.»

(Δημῶδες)

Ο ΑΪΤΟΣ

Ἕνας αἰτὸς περήφανος, ἕνας αἰτὸς λεβέντης
 ἀπὸ τὴν περηφάνια του καὶ ἀπὸ τὴ λεβεντιά του
 δὲν πάει τὰ κατώμερα νὰ καλοξεχειμάσῃ,
 μὸν μένει ἀπάνω-στὰ βουνά, ψηλὰ στὰ κορφοβούνια.
 Κι ἔρριξε χιόνια στὰ βουνὰ καὶ κρούσταλλα στοὺς κάμπους,
 ἐμάργωσαν τὰ νύχια του καὶ ἔπεσαν τὰ φτερά του.

Κι' ἀγνάντια βγήκε κι ἔκατσε, σ' ἓνα ψηλὸ λιθάρι
καὶ μὲ τὸν Ἥλιο μάλωνε καὶ μὲ τὸν Ἥλιο λέει :
« Ἥλιε, γιὰ δὲ βαρεῖς κι ἐδῶ σ' τούτη τὴν ἀποσκιοῦρα,
νὰ λιώσουνε τὰ κρούσταλλα, νὰ λιώσουνε τὰ χιόνια,
νὰ γίνῃ μιὰ ἀνοιξη καλή, νὰ γίνῃ καλοκαίρι,
νὰ ζεσταθοῦν τὰ νύχια μου, νὰ γιάνουν τὰ φτερά μου,
νὰρθοῦνε τ' ἄλλα τὰ πουλιὰ καὶ τ' ἄλλα μου τ' ἀδέρφια ;»
(Δημῶδες)

ΤΟ ΚΕΦΑΛΙ Τ' ΑΝΤΡΕΙΩΜΕΝΟΥ

Ὁ Ὀλυμπος κι ὁ Κίσαβος, τὰ δυὸ βουνά, μαλώνουν·
τόνα παινιέται στὰ σπαθιά καὶ τ' ἄλλο στὰ τουφέκια.
Γυρίζει ὁ γερο-Ὀλυμπος καὶ λέγει τοῦ Κισάβου :
— Μὴ μὲ μαλώνῃς, Κίσαβε, μπρὲ Τουρκοπατημένε,
ἐγὼμ' ὁ γερο-Ὀλυμπος, στὸν κόσμον ξακουσμένος·
ἔχω σαρανταδυὸ κορφές κι ἐξηνταδυὸ βρυσοῦλες,
κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδὶ καὶ κλέφτης,
καὶ στὴν ψηλὴ μου τὴν κορφὴν αἰτὸς εἶν' καθισμένος,
ὅπου κρατεῖ στὰ νύχια του κεφάλι ἀντρειωμένον·
— Κεφάλι, τ' εἶναι πῶκαμες κι εἶσαι κορματισμένο ;
Πῶς σοῦρθε κι ἐκατάντησες στὰ νύχια τὰ δικά μου ;
— Φάγε, πουλί, τὰ νιάτα μου, φάγε καὶ τὴν ἀντρεία μου,
νὰ κάμῃς πῆχῃ τὸ φτερὸ καὶ πιθαμὴ τὸ νύχι...
Στὰ Χάσια καὶ στὸν Ὀλυμπο δώδεκα χρόνους κλέφτης,
στὸ Λοῦρο, στὸ Ξερόμερον ἀρματωλὸς ἐστάθην·
ἐξήντ' ἀγάδες σκότωσα κι ἔκαψα τὰ χωριά τους...
Κι ὅσους στὸν τόπον ἄφησα καὶ Τούρκους κι Ἀρβανίτες,
εἶναι πολλοί, πουλάκι μου, καὶ μετροημοῦς δὲν ἔχουν
τώρα ἦρθε ἀράδα μου κι ἐμὲ στὸν πόλεμον νὰ πέσω...
(Δημῶδες);

Ο ΘΡΗΝΟΣ ΤΗΣ ΚΛΕΦΤΟΥΡΙΑΣ

Μὲ γέλασαν ἢ χαραυγὴ, τ' ἄστροι καὶ τὸ φεγγάρι,
 κι ἐβγῆκα νύχτα στὰ βουνά, ψηλὰ στὰ κορφοβούνια,
 κι ἀκῶ τὸν ἄνεμο καιρὸ μὲ τὰ κλαδιά μαλώνει,
 κι ἀκῶ τὰ πεῦκα νὰ βογγοῦν καὶ τὶς ὄξυες νὰ τρίζουν,
 κι ἀκῶ μιὰ πετροπέρδικα, μιὰ πετροκελαηδοῦσα,
 καὶ τῶλεγε λυπητερά, σὰ μαῦρο μοιρολόγι !
 Μῶρ' τί ἔχεις, περδικούλα μου, ποῦ σκούζεις, ποῦ φωνάζεις ;
 Μὴν εἶν' τ' αὐγά σου μελανὰ καὶ τὰ φτερά σου μαῦρα ;
 — Δὲν εἶν' τ' αὐγά μου μελανὰ καὶ τὰ φτερά μου μαῦρα,
 μὸν κλαίω γιὰ τὴν κλεφτουριά, γιὰ τοὺς καπετανέους,
 ποῦ τοὺς χαλάει Ἀλήπασας, στὰ Γιάννενα, στὴ λίμνη.
 (Δημῶδες)

Ο ΠΡΩΤΟΚΛΕΦΤΗΣ

Θέλετε, δέντρα, ἀνθίσετε, θέλετε, μαραθῆτε·
 στὸν ἴσκιό σας δὲν κάθουμαι μήτε καὶ στὴ δροσιά σας,
 μὸν καρτερῶ τὴν ἀνοιξη, τῶμορφο καλοκαίρι,
 ν' ἀνοίξη ὁ γαῦρος κι ἡ ὄξυά, νὰ σκιώσουν τὰ λημέρια,
 νὰ ζώσω τὸ σπαθάκι μου, νὰ πάρω τὸ ντουφέκι,
 νὰ βγῶ στῆς Γούρας τὰ βουνά, στὰ κλέφτικα λημέρια,
 νὰ μάσω τὰ μπουλούκια μου, ὅπου εἶναι σκορπισμένα.....
 (Δημῶδες)

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆς, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια,
 σημαίνει κι ἡ ἀγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι,
 μὲ τετρακόσια σήμαντρα κι ἐξηνταδυὸ καμπάνες,
 κάθε καμπάνα καὶ παπάς, κάθε παπάς καὶ διάκος.
 Ψάλλει ζερβά ὁ βασιλιάς, δεξιὰ ὁ πατριάρχης,
 κι ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν ψαλμουδιὰ ἐσειόντανε οἱ κολόνες,
 νὰ μποῦνε στὸ χερουβικὸ καὶ νᾶβγῃ ὁ βασιλέας·
 φωνὴ τοὺς ἦρθε ἐξ οὐρανοῦ κι ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα :
 « Πάψετε τὸ χερουβικὸ κι ἄς χαμηλώσουν τ' ἅγια,
 παπάδες, πάρτε τὰ ἱερά, καὶ σεῖς, κεριά, σβηστήτε,
 γιὰτὶ εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νὰ τουρκέψῃ.
 Μὸν στείλτε λόγῳ στὴ Φραγκιά, νᾶρτουνε τριά καράβια·
 τῶνα νὰ πάρῃ τὸ σταυρὸ καὶ τ' ἄλλο τὸ βαγγέλιο,
 τὸ τρίτο, τὸ καλύτερο, τὴν ἅγια τράπεζά μας,
 μὴ μᾶς τὴν πάρουν τὰ σκυλιὰ καὶ μᾶς τὴν μαγαρίσουν».
 Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε κι ἐδάκρυσαν οἱ εἰκόνες.
 « Σώπασε, κυρα-Δέσποινα καὶ μὴ πολυδακρύζῃς,
 πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιροὺς, πάλι δικὰ σας εἶναι».

(Δημῶδες)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΛΩΡΙΤΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα 1824· ἀπέθανεν ἐκεῖ 1876. Ἔργα ποιητικά: Στιχορρήματα, Μνημόσυνα, Κυρὰ Φροσύνη, Ἀθανάσιος Διάκος, Φωτεινός.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΗΛΑΡΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰ Ἰωάννινα 1771· ἀπέθανεν εἰς Τσισέλοβα τοῦ Ζαγορίου 1823. Ἔργα ποιητικά: Μῦθοι καὶ διάφορα ποιήματα, ἔμμετρος μετάφρασις τῆς Βατραχομουμαχίας τοῦ Ὀμήρου· πεζά: μετάφρασις τοῦ Κρείωνος τοῦ Πλάτωνος, ἡ Ρομέηκη γλῶσσα, ἦτοι γλωσσικὴ μελέτη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Βιζύην τῆς Θράκης 1852· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1896. Ἔργα ποιητικά: Κόδρος, Βοσπορίδες αὔραι, Ἀτθίδες αὔραι· πεζά: διηγήματα, καλογολικαὶ μελέται.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ναύπакτον 1868. Ἔργα πεζά: Ἱστορίες τοῦ Γιάννη Ἐπαχτίτη, Μεγάλα χρόνια, Προπύλαια, περιέχοντα καὶ ποιήματα, διάφοροι ἱστορικαὶ μελέται ἀναφερόμεναι εἰς τὸν Ἄγωνά τοῦ 1821 καὶ τὴν ἐλευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1838. Ἔργα ποιητικά: Ἦώς, Ὁραὶ, Φειδίας καὶ Περικλῆς, Στίχοι, Ἐκ τῶν ἐνότων, Ποιητικαὶ Μελέται τοῦ Λαμαρτινίου καὶ Τραγούδια τοῦ Χάινε ἔμμετρος μεταφρασθέντα· δραματικά: κωμωδίαὶ καὶ ἔμμετροι μεταφράσεις: Οἰδίπους Τύραννος καὶ Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ τοῦ Σοφοκλέους, Νά-

θαν ὁ σοφὸς τοῦ Λέσιγκ, ὁ Πετεινός, Κλαβίγιος τοῦ Γκαϊτε καὶ πλεῖστα ἄλλα εἰς πεζὸν λόγον· διάφοροι κριτικαὶ μελέται, μετάφρασις τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ Βαρθόλδη καὶ Μαθημάτων Δραματοουργίας τοῦ Γιραρδίνου καὶ Ἑλληνογαλλικὸν Λεξικόν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1859. Ἔργα ποιητικά: Ἴστοι Ἀράχνης, Σταλακτῖται, Εἰδύλλια, Ἀμάραντα, Γαλήνη, Φωτερὰ Σκοτάδια, Κλειστὰ Βλέφαρα· πεζά: Διηγήματα καὶ Ἀναμνήσεις, Ἀγροτικαὶ Ἐπιστολαί, τὸ Βοτάνι τῆς Ἀγάπης, Διηγήματα τῶν Ἀγρῶν καὶ τῆς Πόλεως, Ἀμαρυλλίς, ὁ Μπαρμπαδηῆμος, ἦτοι διηγήσεις ἀγωνιστοῦ, Παραμύθια, διάφορα ἐγχειρίδια ποικίλου περιεχομένου εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ὠφελίμων Βιβλίων.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΔΙΩΤΗΣ

(Κλεάνθης Μιχαηλίδης).

Ἐγεννήθη εἰς Μόλυβο τῆς Λέσβου 1849. Ἔργα πεζά: Νησιώτικες Ἱστορίες, Φυλλάδες τοῦ Γεροδήμου, Μαζώχτρα, Ἱστορία τῆς Ρωμοσύνης· δρᾶμα ὁ Βουρκόλακας καὶ διάφορα ποιήματα πρωτότυπα καὶ ἐκ μετοφράσεως μεγάλων Ἀγγλων ποιητῶν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου 1805· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1858. Ἔργα ποιητικά: ἡ Μάχη τοῦ Σοβολάκου, αἱ Σκιαὶ τοῦ Φαλήρου, Τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς, Μᾶρκος Βότσαρης, Μεσολόγγιον, Φῶτος καὶ Φρόσω, Σπαθὶ καὶ Κορόνα, Γεώργιος Σίνας καὶ διάφορα ἄλλα ἐκδοθέντα μετὰ θάνατον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τὰ Ἄπαντα.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1852. Ἔργα ποιητικά: Ἡ φωνὴ τῆς καρδιᾶς μου, Παλαιαὶ ἁμαρτίαι, Μῦθοι καὶ διάλογοι. Δραματικά: Τὸ παιδομάζωμα, Στὸν Ἰσκιο τῆς ἰτιᾶς κλπ.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰ Λεχαινὰ 1866. Ἔργα πεζά: Διηγήματα, ἡ

Λυγερή, ὁ Ζητιάνος, Λόγια τῆς Πλώρης, Παλιὲς Ἀγάπες, ὁ Ἀρχαιολόγος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κρήτην 1861. Ἔργα περὶ: Πατούχας, Ὃταν ἦμουν δάσκαλος, οἱ Ἀθλοὶ τῶν Ἀθηνῶν, Τὸ 62, Ἐνθὶ διέβαινα, μετάφρασις τοῦ Λουκιανοῦ.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην 1748· ἀπέθανεν εἰς τοὺς Παρισίους 1833. Ὁ κορυφαῖος καὶ πολυγραφώτατος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων. Τὰ παντοειδῆ ἔργα αὐτοῦ ἀποτελοῦν ὀλόκληρον βιβλιοθήκην.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μυριόφυτον τῆς Θράκης 1858. Ἔργα περὶ: Παιδικὰ διηγήματα, Παιδικοὶ διάλογοι, διάφορα διηγήματα, ἄρθρα, μελέται παιδαγωγικαί, πρωτότυποι καὶ ἐκ μεταφράσεως.

ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκῦρον 1855. Ἔργα περὶ: διηγήματα πρωτότυπα καὶ ἐκ μεταφράσεως τῶν ἐπιφανεστάτων Ρώσων συγγραφέων.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας 1811· ἀπέθανε 1901. Ἔργα ποιητικά: τὸ Ληξούρι, Στιχοεργήματα διάφορα· περὶ: Χαρακτῆρες, τὰ Μυστήρια τῆς Κεφαλονιάς.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κεφαλληνίαν 1826. Ἔργα ποιητικά: Ὁ Ὄρκος καὶ ἄλλα ποιήματα, Μικρὰ ταξίδια.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ 1906. Ἔργα περὶ: Διηγήματα ἐθνικῶν ὑποθέσεων, ἀναφερόμενα ἰδίως εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην καὶ ἄλλα περιγράφοντα ἥθη τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ναύπλιον 1838· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1895. Ἔργα ποιητικά: Ἄπαντα, περιλαμβανόμενα εἰς τρεῖς τόμους. Νέα Ποιήματα, ἐκδοθέντα μετὰ θάνατον.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1862. Ἔργα ποιητικά: Ποιήματα, Χειμῶνανθοι, Ἀλάβαστρα, Κειμήλια, Ἐξωτικά, τὸ Παλιὸ Βιολί, Πρῶτα βήματα, Σπασμένα μάρμαρα, μετάφρασις ἔμμετρος τῶν Εἰδυλλίων τοῦ Θεοκρίτου· δραματικά: Ὁ Βασιλεὺς Ἀνήλιαγος, ἡ Γυναῖκα.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον 1850. Ἔργα ποιητικά: Θησεύς, τὸ Μῆλον τῆς Ἑριδος, Ἀδὰμ καὶ Εὔα, διάφορα ἄλλα ποιήματα εἰς δύο τόμους ἐκδοθέντα· δραματικά: ἡ Κόρη τῆς Λήμνου, ὁ Ρήγας Φεραῖος, ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς, Ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου, Ἴολη, Ἐμμετρος μετάφρασις τοῦ Φάουστ τοῦ Γκαίτε· πεζά: μετάφρασις τοῦ Λαοκόοντος τοῦ Λέσιγκ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΑΓΚΑΒΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν 1809· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1892. Ἔργα δραματικά: οἱ Τριάκοντα, Δούκας, Φροσύνη, ἡ Παραμονὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως, ὁ Γάμος τοῦ Κουτρούλη, μεταφράσεις ἀρχαίων ἑλληνικῶν δραμάτων καὶ ξένων ποιητικά: διάφορα ποιήματα πρωτότυπα καὶ εἰς μεταφράσεις, μεταφράσεις τῆς Κολάσεως τοῦ Δάντη καὶ τῆς ἐλευθερωθεῖσης Ἱερουσαλήμ τοῦ Τάσσου· πεζά: ὁ Αὐθέντης τοῦ Μορέως, ὁ Συμβολαιογράφος, Τάπας καὶ ἄλλα διηγήματα, Ἀπομνημονεύματα εἰς δύο τόμους, παντοειδεῖς μελέται καὶ ἄρθρα λογοτεχνικά, ἀρχαιολογικά κλπ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον κατὰ τὰ 1789 καὶ ἀπέθανεν εἰς

τὴν Κέρκυραν 1857. Ἔργα ποιητικά: Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, Ὡδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Μπάυρον, οἱ Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι, ὁ Λάμπρος καὶ διάφορα ἄλλα πλήρη καὶ ἀτελεῖ καὶ ὀλίγιστα πεζὰ περιληφθέντα εἰς τὰ Ἄπαντα.

ΗΛΙΑΣ ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν 1818· ἀπέθανεν ἐκεῖ 1876. Ἔργα ποιητικά: Ἰδιωτικὰ στιχορρήματα, παιδικὰ ἄσματα.

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Βελεστίνον τῆς Θεσσαλίας 1757· ἐθανατώθη στραγγαλισθεὶς εἰς τὸ Βελιγράδιον 1798. Ἔργα ποιητικά: Θούρια καὶ ἄλλα ποιήματα· πεζά: Ἀπάνθισμα φυσικῆς κλπ..

ΧΡΙΣΤΟΣ ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Σούλι τῆς Ἠπείρου 1861. Ἔργα πεζά: Διηγήματα τῆς στάνης, Διηγήματα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ κάμπου, Διηγήματα Θεσσαλικά· δραματικά: Ἀγῶνες τοῦ Σουλίου, Γιὰ τὴν τιμὴν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου : Ὁ Καλογιάννος (ποίημα)	σ. 27
Ἰωάννου Βηλαρά : Οἱ λαγοὶ (ἔμμετρος μῦθος)	» 9
Εἰς τὴν Ἐνοιξή (ποίημα)	» 60
Γάτος καὶ καθρέφτης (ἔμμετρος μῦθος)	» 98
Γεωργίου Βιζυηνοῦ : Μεταμορφώσεις (ποίημα)	» 36
Νοσταλγία (ποίημα)	» 70
Δημῶδη ἄσματα : Ὁ Χρῆστος Μηλιόνης	» 26
Τὸ καριοφίλι	» 77
Ὁ Ζαχαράκης	» 115
Ὁ αἰτός	» 115
Τὸ κεφάλι τ' ἀντρειωμένου	» 116
Ὁ θρηῆνος τῆς κλεφτουριάς	» 117
Ὁ πρωτοκλέφτης	» 117
Ἡ Ἁγία Σοφία	» 118
Γεωργίου Δροσίνης : Ὁ θάνατος τοῦ Διάκου — Τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς	» 28
Ἡ Σπορά — Τὸ Θέρος — Στ' ἀλώνια — Ψωμί (ποίηματα)	» 46
Ὁ Καλογιάννος (ποίημα)	» 56
Ἡ ἐν Σφακτηρίᾳ καταστροφή — Ὁ Ναύαρχος Μιαούλης	» 81
Τὰ ἄνθη τῆς ἀμυγδαλιᾶς	» 108
Ἀργύρης Ἑφταλιώτης : Ὁ Μπαρμπαγιάννης καὶ ὁ γά- δαρός του	» 57
Γεωργίου Ζαλοκώστα : Εἰς τὸν μάρτυρα Ρήγαν Φε- ραῖον (ποίημα)	» 73
Δημητρίου Γρ. Καμπούρογλου : Ἡ ἀφιλότιμη	» 61
Ἀνδρέα Καρκαβίτσα : Οἱ καλικάντζαροι	» 18

Τὸ τιμόνι.....	σ.	39
Σουλιώτικη ἀπάθεια.....	»	72
² <i>Ἰωάννου Κονδυλάκη</i> : Ὁ Κερκέζος.....	»	100
² <i>Ἀδαμαντίου Κοραῆ</i> : Ἡ πρώτη ὑψοσις ἀεροστάτου..	»	66
² <i>Ἀριστοτέλους Κουρτίδου</i> : Ὁ Κωσταντής.....	»	49
² <i>Ἀγαθοκλέους Κωνσταντινίδου</i> : Τὸ πούσι.....	»	96
² <i>Ἀνδρέα Δασκαράτου</i> : Τζιτζικας καὶ γρύλος (ἔμμε- τρος μῦθος).....	»	107
<i>Γερασίου Μαργκοῤ</i> : Ἐργασία (ποίημα).....	»	65
² <i>Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου</i> : Ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος	»	12
Βασίλισσα.....	»	78
² <i>Ἀχιλλέως Παράσχου</i> : Ὁ γεροκαπετάνος (ποίημα)..	»	24
² <i>Ἰωάννου Πολέμη</i> : Κουπί καὶ τιμόνι (ποίημα).....	»	88
² Ἀπ ^ο τ ^ο ἀκρογιάλι (ποίημα).....	»	54
Τὸ πέρασμα τοῦ Τούρκου (ποίημα).....	»	64
Καλῶς ὄρισες (ποίημα).....	»	71
² Ἡ ἐλιά (ποίημα).....	»	80
² Ἡ πέτρα (ποίημα).....	»	81
Στὴν Πάργα πίσω (ποίημα).....	»	95
Βουβὴ καμπάνα (ποίημα).....	»	112
² <i>Ἀριστομένους Προβелеγγίου</i> : Πάει τὸ καλοκαίρι (ποίημα).....	»	55
² <i>Ἀλεξάνδρου Ραγκαβῆ</i> : Παιδικαὶ ἀναμνήσεις.....	»	3
<i>Διονυσίου Σολωμοῦ</i> : Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν..	»	1
Γαλήνη (ποίημα).....	»	42
² <i>Ἡλία Τανταλίδου</i> : Τὸ ναυτόπουλο (ποίημα).....	»	42
<i>Ρήγα Φεραίου</i> : Ἡ Ἑλλὰς πρὸς τὰ τέκνα της (ποίημα)..	»	15
<i>Χρῆστου Χριστοβασίλη</i> : Ἡ κυνηγημένη πέρδικα	»	42

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

Προσωπογραφίαι συγγραφέων.

Ἄριστοτέλης Βαλαωρίτης	Σελ.	27
Γεώργιος Βιζυηνός	»	36
Γεώργιος Δροσίνης	»	29
Ἄργυριος Ἐφταλιώτης	»	57
Γεώργιος Ζαλοκώστας	»	73
Δημήτριος Καμπούρογλου	»	61
Ἄνδρέας Καρκαβίτσας	»	18
Ἰωάννης Κόνδυλάκης	»	100
Ἄδαμάντιος Κοραΐς	»	67
Ἄριστοτέλης Κουρτίδης	»	50
Ἄνδρέας Λασκαράτος	»	107
Γεράσιμος Μαρκοράς	»	65
Ἄλεξάνδρα Παπαδοπούλου	»	12
Ἄχιλλεὺς Παράσχος	»	24
Ἰωάννης Πολέμης	»	38
Ἄριστομένης Προβελέγγιος	»	55
Ἄλέξανδρος Ραγκαβῆς	»	3
Διονύσιος Σολωμός	»	1
Ρήγας Φεραῖος	»	15
Χρῖστος Χριστοβασίλης	»	42

Σχετικαὶ πρὸς τὰ κείμενα.

Ἡ ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Περικλέους . . .	σελ.	1
Ἡ ἐν Ζακύνθῳ ἐξοχικὴ οἰκία ὅπου ἐγράφη ὁ ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν τοῦ Σολωμοῦ . . .	»	2
Τὰ πρῶτα ἀερόστατα	»	69
Ὁ Ρήγας Φεραῖος ψάλλον τὰ θούριά του. . .	»	75
Ὁ καπετάνιος καὶ τὸ παλικάρι του	»	77
Ὁ Ναύαρχος Μιαούλης.	»	82
Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος.	»	85
Ἡ ἀμυγδαλιὰς.	»	108
Ἡ Ἁγία Σοφία μετὰ τοῦ κωδωνοστασίου της. . .	»	113

Ἀριθ. 13074.

Φωκίων, Παναῖς
ἑταιρὸς τοῦ ἀρχαίου

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Μαΐου 1919.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς

τὸν κ. Ἰωάννην Πολέμη, συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων.

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι δι' ἡμετέρας ἀποφάσεως τῇ 3ῃ τοῦ
λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 19ῃ τοῦ αὐτοῦ δημοσιευθείσης
ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 26 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως
ἐνεκρίθη ἀπὸ τοῦ προσηχοῦς σχολικοῦ ἔτους 1919—1920 καὶ
ἐφεξῆς τὸ πρὸς κρίσιν ὑποβληθὲν ἐν χειρογράφῳ ὑμέτερον βιβλίον
«Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα» τόμος Α', διὰ τὴν Α' τάξιν τῶν ἐλ-
ληνικῶν σχολείων, μετὰ τῆς ὑποχρεώσεως ὅπως πρὸ
σεως τοῦ βιβλίου ὑμῶν τούτου συμμορφωθῆτε πρὸς
οἰκείαις ἐκθέσεσι τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου περιλο-
υποδείξεις.

Ὁ ὑπουργὸς
ΔΗΜ. ΔΙΓΚΑΣ

Π. Ζαγα...